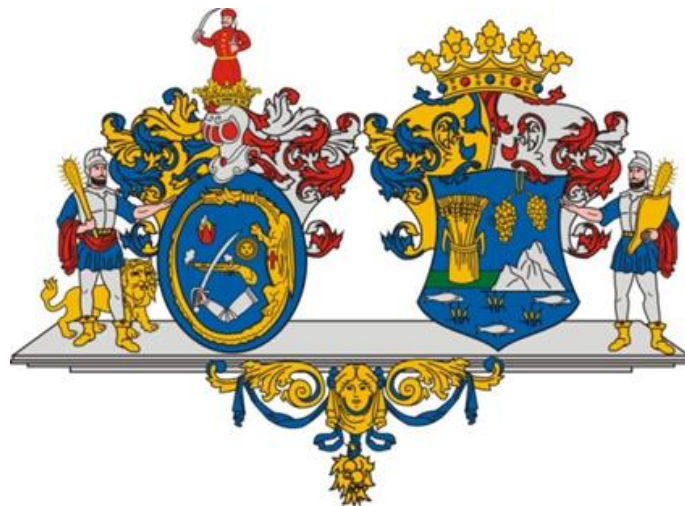

STRATÉGIAI KÖRNYEZETI VIZSGÁLAT

HAJDÚ-BIHAR MEGYE TERÜLETFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓ MÓDOSÍTÁSÁHOZ ÉS HAJDÚ-BIHAR MEGYE TERÜLETFEJLESZTÉSI PROGRAM KÉSZÍTÉSÉHEZ 2021-2027

Készítette:

Geolin Bt.

Környezetvédelmi, táj,- és természetvédelmi szakértő:

Silló Szabolcs MMK: 13-13573 OKTF: Sz-036/2009 K-Sz 382/2020

TARTALOMJEGYZÉK

1.	A környezeti értékelés kidolgozási folyamatának ismertetése.....	5
1.1.	Előzmények, a tematika.....	5
1.2.	A tervezési folyamat más részeihez való kapcsolódás	7
1.3.	A környezeti értékelés során tett javaslatok hatása a HB Megyei területfejlesztési koncepció és program (TFK és TFP) alakulására	7
1.4.	A környezet védelméért felelős szervek és az érintett nyilvánosság bevonása, az általuk adott véleményeknek, szempontoknak a környezeti értékelés készítése során történő figyelembevétele, az indokok összefoglalása	8
1.4.1.	A fenntarthatósági és környezeti teljesítmény értékelés általános módszertani bemutatása 13	
1.4.2.	A fenntarthatósági és környezeti teljesítmény értékelési kritériumok meghatározása	14
1.4.3.	A felhasznált adatok, információk megbízhatósága	16
1.5.	A környezeti értékelés készítéséhez felhasznált adatok forrása, az alkalmazott módszer korlátai, nehézségek (mint pl. technikai hiányosságok, bizonyos ismeretek hiánya stb.), az előrejelzések érvényességi határai, a felmerült bizonytalanságok.....	17
2.	A tfk/TFP projekt rövid ismertetése	18
2.1.	A TFK és TFP céljainak, tartalmának összefoglaló ismertetése	18
2.2.	A TFK és TFP összefüggése más releváns tervekkel, illetve programokkal	25
2.3.	A változatok közötti választás indokai, a választást alátámasztó vizsgálat rövid leírása	30
3.	A tfk és TFP megvalósítása környezeti hatásainak, következményeinek feltárása	30
3.1.	A TFK és TFP céljainak összevetése a projekt szempontjából releváns nemzetközi, közösségi, országos vagy helyi szinten kitűzött környezet- és természetvédelmi célokkal	30
3.2.	Környezetvédelmi célok és szempontok megjelenése, illetve figyelembevétele a projektben 44	
3.3.	A TFK és TFP céljainak egymás közti, illetve a releváns tervek, illetve programok céljaival való konzisztenciája környezeti szempontból.....	45
3.4.	A jelenlegi környezeti helyzet releváns, a területfejlesztési koncepcióval és programmal összefüggésben lévő elemeinek ismertetése	45
3.4.1.	A tervezési területek azon környezeti jellemzőinek azonosítása, amelyeket a TFK és TFP megvalósítása valószínűleg jelentősen befolyásol	45
3.4.2.	A környezeti állapot egyéb jellemzőinek leírása.....	87
3.4.3.	A fennálló környezeti konfliktusok, problémák leírása és mindezek várható alakulása, ha a TFK és TFP nem valósulna meg	88

3.5.	A TFK és TFP megvalósulásával közvetlenül vagy közvetve környezeti hatást kiváltó tényezők	94
3.5.1.	Természeti erőforrás közvetlen igénybevétele vagy környezetterhelés közvetlen előidézése	95
3.5.2.	Várható társadalmi, gazdasági hatások, amelyek közvetett módon környezeti következménnyel járhatnak.....	95
3.5.3.	Környezet igénybevétele vagy terhelés esetén várható hatások.....	95
3.5.4.	Közvetett módon hatást kiváltó tényezők fellépése.....	96
3.6.	A környezeti következmények alapján a TFK és TFP értékelése	97
3.7.	A környezeti következmények alapján a TFK és TFP várható környezeti hatásainak összefoglalása, kitérve a várhatóan országhatáron áttérjedő hatásokra	118
4.	A tfk és tfp megvalósítása következtében várhatóan fellépő környezetre káros hatások elkerülésére, csökkentésére vagy ellentételezésére vonatkozó javaslatok	119
4.1.	A hatótényezők fenntarthatóbbá tételét szempontok szolgáló javaslatok	120
4.2.	A fellépő hatások mérséklését célzó "kompenzáló" beavatkozások.....	120
5.	Javaslat olyan környezeti szempontú intézkedésekre, előírásokra, feltételekre, szempontokra, amelyeket a tfk és tfp által befolyásolt más tervben, illetve programban figyelembe kell venni.....	125
6.	A tfk és tfp megvalósítása következtében várhatóan fellépő környezeti hatásokra vonatkozóan monitorozási javaslatok.....	126
7.	Közérthető összefoglaló.....	127

1. A KÖRNYEZETI ÉRTÉKELÉS KIDOLGOZÁSI FOLYAMATÁNAK ISMERTETÉSE

1.1. Előzmények, a tematika

A területfejlesztésről és a területrendezésről szóló 1996. évi XXI. törvény (továbbiakban: Tftv.) 2011. decemberi módosításával – amely 2012. január 1-én lépett hatályba – a jogalkotó a területfejlesztési feladatokat területi szinten a megyei önkormányzatok hatáskörébe utalta. A Tftv.-ben foglalt közfeladatok ellátása során a megyei önkormányzat összehangolja a kormányzat, az önkormányzat és a gazdasági szervezetek fejlesztési elképzeléseit, amelynek keretében a tervezés és a végrehajtás során gondoskodik a partnerség elvének érvényesítéséről.

A Hajdú-Bihar Megyei Önkormányzat területfejlesztési feladatai között meghatározó a **megyei területfejlesztési koncepció elkészítése** és az **arra támaszkodó program elkészítése**, amely a megye hosszú távú, 2030-ig szóló céljait foglalja össze. Ennek megfelelően 2013-ban elkészült a megye területfejlesztési koncepciója, amelyet a Hajdú-Bihar Megyei Közgyűlés 386/2013 (XI.29) sz. MÖK határozatával fogadott el. A koncepció időtávja az Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepcióhoz hasonlóan kettős, egyrészt a jövőkép és az azt alátámasztó kiemelt célok esetében 2030-ig tart az időbeli hatály, másrészt az átfogó és stratégiai célok tekintetében, az Európai Unió fejlesztési ciklushoz igazodva 2014-20 közti időszakra vázolta fel a megye fejlesztésének kereteit. Ez utóbbi miatt szükségessé vált a koncepció felülvizsgálata, részbeni módosítása.

A koncepció-alkotás előkészítését a megye gazdasági, társadalmi és környezeti állapotának feltérképezése jelentette, amely során a 2012/2013-ban készült helyzetfeltáró és elemző munkarészeit újították meg a Hajdú-Bihar Megyei Önkormányzat és a Hajdú-Bihar Megyei Fejlesztési Ügynökség Nonprofit Kft. munkatársai. Ezen feltáró-elemző dokumentumot a Hajdú-Bihar Megyei Közgyűlés 56/2020. (X. 2.) számú határozatával fogadta el a további tervezés alapjául és a társadalmasításra alkalmas dokumentumként.

A koncepció-alkotás következő lépését a javaslattevő fázis felülvizsgálata jelenti, melynek során a megye jövőképe és a legkedvezőbb fejlesztési irányok kerülnek meghatározásra. Jelen környezeti vizsgálat alapját képező koncepció azzal a céllal készült, hogy kijelölje Hajdú-Bihar megye lehetséges kitörési pontjait, meghatározza azokat a főbb fejlesztési irányokat, amelyekre a megye a 2030-ig terjedő időszakban különös hangsúlyt kíván fektetni. A koncepcióban meghatározott célok és fejlesztési irányok kijelölése adja meg az alapot a 2021-2027 közötti Európai Unió tervezési és költségvetési időszak operatív programjaihoz kapcsolódó megyei program elkészítéséhez.

A területfejlesztési stratégiai program olyan középtávú cselekvési terv, amely az adott térség fejlesztési koncepciójában kijelölt célkitűzések és a javasolt fejlesztési stratégia alapján részletesen ismerteti a fejlesztési prioritásokat, meghatározza a prioritások keretében végrehajtandó konkrét beavatkozásokat, esetleg intézkedéseket és áttekinti a megvalósítás keret- és feltételrendszerét. A területfejlesztési stratégiai program tehát Hajdú-Bihar megye területfejlesztési Stratégiai Programja, amely keretbe foglalja a megye 2021-2027 tartó fejlesztésének rendszerét.

A stratégiai program több részből áll össze. Először összegezi a követendő stratégia legfontosabb irányait, és a célpiramisra támaszkodva bemutatja az irányadónak tekintett stratégiai célokat, majd röviden vázolja a nyolc lehetséges fejlesztési prioritás legfontosabb jellemvonásait. Az egyes fejlesztési prioritásokon belüli konkrét intézkedések részletes tartalmának meghatározására az *operatív program*

keretében kerül sor. A program utolsó részében bemutatja mindazon kereteket, amelyek a program megvalósítási szempontjából létfontosságúnak tekinthetők.

A stratégiai programnak megfelelő alapokra kell támaszkodnia, mivel a prioritások megértése csak így lehetséges. Ezzel magyarázható, hogy ***mint általában a stratégiai program tartalmazza a fejlesztési koncepció célmeghatározási részének legfontosabb megállapításait.***

A helyzetfeltárás frissítését követően tehát a koncepció átdolgozása és a területfejlesztési program stratégiai részének kidolgozása történt meg. A tervezés következő fázisaként a fenti dokumentumokban rögzített keretek figyelembevételével, szükségessé vált a megyei területfejlesztési program operatív programrészének kidolgozása.

Az operatív program egységes struktúra szerint és olyan részletességgel mutatja be a javasolt intézkedéseket, hogy a leírtak alapján lehetővé váljon az egyes intézkedések megvalósítása. Minden egyes intézkedéshez kapcsolódóan áttekinti az intézkedés tartalmát, a tevékenységeket, a megvalósítás módját, a megvalósítás szervezeti kereteit, valamint az alkalmazható monitoring indikátorokat.

A megyei koncepció javaslattételi munkarészét és területfejlesztési programját a Hajdú-Bihar Megyei Önkormányzati Hivatal munkatársainak segítségével a Geolin Bt. készítette el, a Pénzügyminisztérium Területfejlesztési Tervezési Főosztály szakmai útmutatásának, valamint a rendelkezésre álló európai uniós és hazai fejlesztési dokumentumok és stratégiák figyelembevételével.

A Hajdú-Bihar Megyei Területfejlesztési Program Stratégiai és Operatív munkarészeinek elkészítése is a területfejlesztési koncepció, a területfejlesztési program és a területrendezési terv tartalmi követelményeiről, valamint illeszkedésük, kidolgozásuk, egyeztetésük, elfogadásuk és közzétételük részletes szabályairól szóló 218/2009. (X. 6.) Korm. rendelet alapján történt. A koncepció készítői figyelembe vették a kormányzati szervek segédleteit, útmutatóit és a partnerségi terv eddigi végrehajtása során visszajelzéseket küldő szereplők javaslatait.

Az **egyes tervek, illetve programok környezeti vizsgálatáról** szóló 2/2005. (I. 11.) Korm. rendelet (továbbiakban: Kr.) 1.§ (2) bekezdés a) pontja szerint a környezeti vizsgálat (lásd. Kvt. 43. § (6) bekezdés) lefolytatása mindig kötelező arra a tervre, illetve programra, amely az 1. számú mellékletben szerepel. A Kr. 1. számú melléklet 1. pontja környezeti vizsgálat lefolytatására kötelezett tervként nevesíti a területi terveket. Ennek értelmében jelen esetben a környezeti vizsgálat lefolytatása kötelező.

A megyei területfejlesztési tervezési folyamat során a következő dokumentumokra készülnek el a közös környezeti vizsgálat:

- területfejlesztési koncepció (előkészítő és javaslattevő fázis) felülvizsgálata és módosítása,
- a területfejlesztési program (stratégiai és operatív programrész).

A közös környezeti vizsgálatot különösen az alábbi szempontok indokolták:

Az operatív program kidolgozását megelőzte egy átfogó helyzetfeltárás, melynek során a szakértők a megye jelenlegi helyzetét, problémáit, adottságait és lehetséges kitörési pontjait vizsgálták. A helyzetfeltárásra alapozva került átdolgozásra a megye fejlesztési koncepciója, mely kijelölte a fejlesztés célrendszerét és megfogalmazta a javasolt fejlesztési stratégiát. A koncepcióra támaszkodó stratégiai program pedig a koncepcióban kijelölt fejlesztési prioritásokat részletezi, meghatározza az egyes prioritásokhoz kapcsolódó konkrét intézkedések körét, áttekinti megvalósításuk feltételrendszerét. **Vagyis a megyei területfejlesztési koncepció és az arra támaszkodó program tartalma, amely a környezeti vizsgálat alapját képezheti, teljes átfedésben van, ezért indokolt az egységes szemléletű környezeti vizsgálat elvégzése.**

A környezeti vizsgálat tartalmának és részletezettségének megállapítása tárgyában a környezet védelméért felelős szervek szakmai véleményét ki kell kérni (lásd. Kr. 7. § (1) bekezdése). A 2020 novemberében kiküldésre került tematika a Kr. 4. sz. melléklete, a környezeti értékelés általános tartalmi követelményeit ölelte fel teljes körűen.

1.2. A tervezési folyamat más részeihez való kapcsolódás

Jelen környezeti értékelés a Hajdú-Bihar megyei területfejlesztési koncepció módosításához és a megye területfejlesztési programjához készült. A koncepció és a program szorosan összefügg egymással, mindkettő egyazon területfejlesztési-tervezési folyamat része, ennek megfelelően az 1.1. fejezetben kifejtett részletes indokolás alapján a területfejlesztési koncepcióra és az arra támaszkodó programra egy, összevont környezeti értékelő vizsgálat készült.

A környezeti értékelő vizsgálat a területfejlesztési koncepció módosításával és területfejlesztési program készítésével egy időben, párhuzamosan készült - annak mintegy önálló munkarészeként. A környezeti értékelő vizsgálat eredményei ezáltal befolyásolhatták a területfejlesztési koncepció és program egyes részeit, részben meghatározva a tervezés kereteit.

A környezeti értékelő vizsgálat feladata volt kapcsolatot teremteni a lefolytatott egyeztetéseken át a területfejlesztési és a környezeti szempontok érvényesülése között. Ezzel az oda-vissza ható folyamattal váltak elkerülhetővé a területfejlesztési-tervezés során a környezeti konfliktusok.

1.3. A környezeti értékelés során tett javaslatok hatása a HB Megyei területfejlesztési koncepció és program (TFK és TFP) alakulására

A környezeti értékelő vizsgálat az előzőekben feltárt folyamatnak megfelelően a területfejlesztési koncepció készítése során javaslatokat fogalmazott meg a stratégiai és horizontális célokra, ez által befolyásolva a területfejlesztési program prioritásait, elsősorban a fenntarthatósági értékrend szempontjai szerint (lásd. 1.4.1. és 1.4.2. fejezetben). Így a beavatkozási területekre olyan javaslatok születhettek, amelyek átfogóan képviselik a környezeti és ezzel összefüggő társadalmi és fenntarthatósági célok megvalósulását.

Így teljesebben ki a fenntartható környezetre, a klímaadaptációra vagy a komplex, innovatív gazdaságot támogató környezet fejlesztése a prioritások között.

A stratégiai környezeti vizsgálat fő működési funkciója a tervezés során, hogy kedvező irányba terelje a terveket, elkerülve a lehetséges környezeti és társadalmi károkat okozó hatásokat.

1.4. A környezet védelméért felelős szervek és az érintett nyilvánosság bevonása, az általuk adott véleményeknek, szempontoknak a környezeti értékelés készítése során történő figyelembevétele, az indokok összefoglalása

A Hajdú-Bihar Megyei Önkormányzati Hivatal megkérte (2020. 11. 30.) a *Hajdú-Bihar Megyei Területfejlesztési Konceptió módosításához és Program készítéséhez kapcsolódó környezeti értékelésére* vonatkozóan az illetékes környezet védelméért felelős szervek szakmai előzetes véleményét.

A Hajdú-Bihar Megyei Önkormányzati Hivatal megkeresése alapján a következő vélemények érkeztek a véleményezésre megszabott (2020. 12. 30.) határidőre válaszul:

Megkeresett illetékes környezet védelméért felelős szervek	Vélemények megadásának ideje/tartalma – szakértői válasz
Agrárminisztérium Dr. Szinay Attila közigazgatási államtitkár	2020. 11. 27. Az SKV rendelet 4. §, ill. 7-11. § eljárási lépéseinek megtartásával és külön indokolással együtt elfogadhatónak tartja a TFK és TFP közös SKV készítését, egyetért a tematikával.
Belügyminisztérium Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság Megelőzési és Engedélyezési Szolgálat	2020. 12. 02. Illetékességből továbbítja a megyei katasztrófavédelmi igazgatóságához.
Pest Megyei Kormányhivatal Országos Környezetvédelmi és Természetvédelmi Főosztály	2020. 12. 10. Hatáskör és illetékesség hiányában továbbítja a HB Megyei Környezetvédelmi és Természetvédelmi Főosztály részére.
Hajdú-Bihar Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság Igazgató	2020. 12. 23. Tematika tartalmára vonatkozóan kifogást nem tett, az SKV eljárásban nem kíván részt venni.
Békés Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság Katasztrófavédelmi Hatósági Főosztály	2020. 12. 14. Egyetért a TFK és TFP tartalmával, ill. tematikával.
Hajdú-Bihar Megyei Kormányhivatal Állami Főépítész Iroda	2020. 12. 31. A tematika tartalma, felépítése és a tervezett módszertan szakszerű, javaslatai az épített környezet védelmére kiterjednek. Az épített környezet védelme érdekében az épített és táji környezeti jellemzők feltárását és meghatározását tartja fontos feladatnak. A tematikát megfelelőnek ítéli.
Nemzeti Népegészségügyi Központ Országos Tisztifőorvos Közegészségügyi Főosztály	2020.12.03. Hatáskör és illetékesség hiányában továbbítja BFKH részére.
Budapest Főváros Kormányhivatala Népegészségügyi Főosztály Közegészségügyi Osztály 1.	2020. 12. 23. Véleménye szerint a tematika nem terjed ki a megye gyógyhelyeire. – A tematikának nem feladata külön a gyógytényezőket vagy minden más környezeti hatásviselő elemet felsorolni. Az SKV tartalma ugyanakkor kiterjedt a gyógytényezőkre gyakorolt hatásokra a fejlesztési elemek tükrében.
Budapest Főváros Kormányhivatala Építésügyi és Örökségvédelmi Főosztály Építésügyi és Örökségvédelmi Koordinációs Osztály	2020. 12. 15. Egyetért a tematikával, külön kérésekkel: Nagyságrendi szinten javasolja, hogy a megye műemléki és régészeti örökségi elemeit,

	<p>sajátosságait tárgyalja az SKV. – A dokumentáció alapállapotú fejezetében bemutatásra került.</p> <p>Kéri koncepció szintjén felvázolni az általános irányelveket a kulturális örökség védelme érdekében. - A dokumentáció 4.2 fejezetben került megfelelő hangsúllyal bemutatásra. További, a műemléki értékekre, régészeti lelőhelyekre gyakorolt várható módosítás, így negatív hatás nem várható, ezért ennek bemutatása nem vált relevánssá.</p>
Nemzeti Népegészségügyi Központ Országos Tisztifőorvos Kémiai Biztonsági és Kompetens Hatósági Főosztály	<p>2020. 12. 07. A tematikát elfogadja. Kéri a kémia biztonsági szempontok érintettségének megállapíthatósága érdekében a „települési” koncepció vonatkozásában stratégiaileg fontos és releváns vegyipari, ill. veszélyes anyagokkal folytatott tevékenységekre kitérni a 3.4 és 3.5 fejezetekben. Ha a program ilyen ágazatokat fejlesztene akkor a várható változásokat, környezeti terheléseket, konfliktusokat kéri bemutatni a 3.6, 3.7 és 4. pontokban. – Erre vonatkozó releváns adatokkal a megyei katasztrófavédelmi igazgatóság rendelkezik, aki ilyen adat kiadmányozásához nemzetbiztonsági okokból nem járult hozzá. A program ilyen ágazatokat nem kíván külön megnevezetten fejleszteni, ezért eltekintettünk ennek bemutatásától.</p>
Mikepércs Községi Önkormányzat Jegyzőjétől	<p>2020. 12. 29. A tematika vonatkozásában kifogást nem emel. A koncepcióban meghatározott célok következtében várható környezeti hatásokat (az SKV rendelet 2. sz. mell. alapján) nem jelentős kategóriába sorolja.</p>
Újléta Község Polgármestere	<p>2020. 12. 23. Egyetért a tematikával.</p>
Balmazújvárosi Közös Önkormányzati Hivatal Hortobágyi kirendeltsége	<p>2020. 12. 14. Egyetért a TFK és TFP tartalmával, ill. tematikával.</p>
Berekböszörmény Közös Önkormányzati Hivatal Jegyzője	<p>2020. 12. 04. Egyetért a tematikával.</p>
Hajdúsámson Város Önkormányzat Jegyzője	<p>2020. 12. 17. Egyetért a tematikával.</p>
Körösszakál Községi Önkormányzat Jegyzője	<p>2020. 12. 17. Egyetért a tematikával.</p>
Tetétleni Közös Önkormányzati Hivatal Jegyzőjétől	<p>2020. 12. 28. A tematika vonatkozásában kifogást nem emel, a környezeti értékelés elvégzését a helyi környezet- és természetvédelemre tekintettel nem tartja szükségesnek.</p>
Nyírábrányi Közös Önkormányzati Hivatal	<p>2020. 12. 17. Tematikát támogatja, az a települési fejlesztési törekvésekkel nem ellentétes, észrevételt nem tesz.</p>

A környezeti értékelés egyeztetési dokumentációja és az eljárással összefüggő minden nyilvános dokumentum közzétételre került a Hajdú-Bihar Megyei Önkormányzat hivatalos honlapján: www.hbmo.hu.

A partnerségi egyeztetés keretében a nyomtatott dokumentáció megtekinthető:

Hajdú-Bihar Megyei Önkormányzat Hivatala (Debrecen, Piac u. 54.)

Fenti honlapon a terv és program aktuális anyagai elérhetők, velük kapcsolatban bárki véleményt és észrevételt adhat. A vélemények és észrevételek megadására az önkormányzat a nyilvánosságra hozatal időpontjától legalább 30 nap határidőt biztosított.

Az ún. előzetes környezeti értékelésre vonatkozó határidőre beérkezett véleményeket figyelembe vételre kerülnek a dokumentációk véglegesítésekor. A **végleges tematika** az alábbiak szerint alakult ki:

1. A környezeti értékelés kidolgozási folyamatának ismertetése

1.1. Előzmények, a tematika

A Hajdú-Bihar Megyei területfejlesztési koncepció és az arra támaszkodó program háttérének ismertetése, a koncepció és program lényegi mibenlétének bemutatása. A környezeti értékelés kapcsolódása a két dokumentumhoz.

1.2. A tervezési folyamat más részeihez való kapcsolódás

A megyei területfejlesztési koncepció és program, valamint a stratégiai környezeti vizsgálat egymásra épülésének bemutatása.

1.3. A környezeti értékelés során tett javaslatok hatása a HB Megyei területfejlesztési koncepció és program (TFK és TFP) alakulására

A környezeti értékelés visszahatásának bemutatása a megyei területfejlesztési koncepcióra és programra.

1.4. A környezet védelméért felelős szervek és az érintett nyilvánosság bevonása, az általuk adott véleményeknek, szempontoknak a környezeti értékelés készítése során történő figyelembevétele, az indokok összefoglalása

A környezeti értékelés készítése során tett javaslatok figyelembevétele és hatása megyei területfejlesztési koncepcióra és program alakulására.

1.4.1. A fenntarthatósági és környezeti teljesítmény értékelés általános módszertani bemutatása

A tervezett területfejlesztési koncepció és programok a megye egészét érintik, így a várható hatások tekintetében – programonként eltérő módon és mértékben – valamennyi környezeti, természeti elem érintett lehet. Az SKV által vizsgálni tervezett környezeti hatások köre ezért több elemzési módszer kombinálásával került meghatározásra, törekedve a teljeskörűsége:

- A környezetet, természetet, fenntarthatóságot és fejlesztéspolitikát egyaránt érintő nemzetközi, EU stratégiai dokumentumok, hazai stratégiák, ajánlások és jogszabályok elemzése
- A korábbi fejlesztési időszakok hatásértékelési jelentéseinek elemzése
- A koncepció és programok tervezett beavatkozásainak potenciális, a környezetre, természetre gyakorolt hatásmechanizmusainak becslése

1.4.2. A fenntarthatósági és környezeti teljesítmény értékelési kritériumok meghatározása

A közel 20 éves hazai gyakorlat és a nemzetközi tapasztalatok alapján meghatározásra kerültek (főként az ÖKO Zrt. és a Respect Kft. munkája során) azok a környezeti és környezeti fenntarthatósági vizsgálati

szempontok, amelyek alkalmasak a területfejlesztési terv és program részleges környezetvédelmi és fenntarthatósági értékelésére és illeszkednek az SKV rendelet elvárásaihoz.

1.4.3. A felhasznált adatok, információk megbízhatósága

Az SKV készítése során felhasznált adatok bemutatása.

1.5. A környezeti értékelés készítéséhez felhasznált adatok forrása, az alkalmazott módszer korlátai, nehézségek (mint pl. technikai hiányosságok, bizonyos ismeretek hiánya stb.), az előrejelzések érvényességi határai, a felmerült bizonytalanságok

A környezeti értékelés teljességét befolyásoló adottságok, tényezők összefüggéseinek bemutatása.

2. A TFK/TFP projekt rövid ismertetése

A vizsgálat tárgyát képező megyei területfejlesztési koncepció és programok rövid ismertetése.

2.1. A TFK és TFP céljainak, tartalmának összefoglaló ismertetése

A területfejlesztési koncepció és programok céljainak, tartalmának összefoglaló ismertetése, kiemelve a környezeti értékelés készítése szempontjából fontos részeket.

2.2. A TFK és TFP összefüggése más releváns tervekkel, illetve programokkal

A területfejlesztési koncepció és programok összefüggése más releváns tervekkel, illetve programokkal (2021-27 időszak, a megvalósításával összefüggő tervek, programok, stratégiák).

2.3. A változatok közötti választás indokai, a választást alátámasztó vizsgálat rövid leírása

A változatok közötti választás indokai - amennyiben a tervezés során változatok kialakításra kerülnek.

3. A TFK és TFP megvalósítása környezeti hatásainak, következményeinek feltárása

3.1. A TFK és TFP céljainak összevetése a projekt szempontjából releváns nemzetközi, közösségi, országos vagy helyi szinten kitűzött környezet- és természetvédelmi célokkal

A környezeti értékelésben a jogszabályi elvárásoknak megfelelően a jelenlegi feladathoz, annak léptékéhez és részletességéhez szabva pontosítottuk a vizsgálati kritériumokat megfeleltetve a TFK és TFP céljaival.

3.2. Környezetvédelmi célok és szempontok megjelenése, illetve figyelembevétele a projektben

A TFK és TFP céljainak összevetése 3.1. szerinti kritériumokkal.

3.3. A projekt céljainak egymás közti, illetve a releváns tervek, illetve programok (2.2.) céljaival való konzisztenciája környezeti szempontból

A TFK és TFP céljainak egymás közti, illetve a releváns tervek, illetve programok (2.2.) céljaival való konzisztenciája környezeti szempontból.

3.4. A jelenlegi környezeti helyzet releváns, a területfejlesztési koncepcióval és programmal összefüggésben lévő elemeinek ismertetése

3.4.1. A tervezési területek azon környezeti jellemzőinek azonosítása, amelyeket a TFK és TFP megvalósítása valószínűleg jelentősen befolyásol

3.4.2. A környezeti állapot egyéb jellemzőinek leírása

3.4.3. A fennálló környezeti konfliktusok, problémák leírása és mindezek várható alakulása, ha a TFK és TFP nem valósulna meg

3.5. A TFK és TFP megvalósulásával közvetlenül vagy közvetve környezeti hatást kiváltó tényezők, okok feltárása, különös tekintettel azokra a tervelemekre, tervezett intézkedésekre, amelyek:

3.5.1. A természeti erőforrás közvetlen igénybevételét vagy környezetterhelés közvetlen előidézését jelentik

3.5.2. Olyan társadalmi, gazdasági folyamatokat váltanak ki, amelyek közvetett módon környezeti következménnyel járhatnak

3.5.3. Amelyek környezet igénybevétellel vagy terheléssel járnak közvetlen módon

3.5.4. Amelyek közvetett módon váltanak ki hatást a környezeti elemekre

Fentiek esetében különös figyelemmel azokra a tervelemekre, amelyek olyan tendenciákat erősítenek, amelyek természeti erőforrás igénybevételéhez vagy környezetterheléshez vezethetnek, illetőleg olyan fejlesztési irányokat részesítenek előnyben, amelyek további környezetterhelő vagy igénybe vevő fejlesztéseket vonzanak, ösztönöznek vagy ha kumulatív hatások léphetnek fel.

3.6. A környezeti következmények alapján a TFK és TFP értékelése

A területfejlesztési koncepció és program megvalósulása esetén a várható környezeti következmények előrejelzése. Amennyiben beazonosítható a környezet igénybevétel vagy terhelés iránya vagy mértéke, az alábbi szempontok vizsgálata:

- A talajminőség védelme, talajerózió megelőzése
- Felszíni és felszín alatti vizek védelme
- Levegőminőség, zajterhelés mérséklése
- Épített környezet, kulturális örökség értékeinek védelme
- Biológiai sokféleség megőrzése
- Ökoszisztémák (élőhelyek) és szolgáltatásaik védelme
- Klímaváltozás hatásainak mérséklése, ÜHG kibocsátás csökkentése
- Tájkarakter, tájszerkezet, táji elemek védelme, területhasználat, zöldinfrastruktúra hálózat bel- és külterületi elemeinek megőrzése, fejlesztése
- Natura 2000 hálózat védelme
- Emberi egészség (fizikai-biológiai és pszicho-szociális értelemben)

A közvetett módon hatást kiváltó környezeti fenntarthatósági tényezők azonosítása esetén az alábbi szempontok vizsgálata

- F1: A szükségletek kielégítése és a természeti értékek, területek, erőforrások megőrzése között hosszú távú egyensúlyt kell elérni.
- F2: A földi lét alapját képező értékek (fajok, ökoszisztémák) elvesztésével járó folyamatok nem tűrhetők el.

- F3: Biztosítani kell a természeti környezet változásaihoz való alkalmazkodás lehetőségét egyéni és társadalmi szinten.
- F4: Mindenki számára biztosítani kell az emberhez méltó élet, lakóhely lehetőségét mind a jelenben, mind a jövőben.
- F5: A fenntarthatóság csak felelősségteljes emberek és együttműködő közösségek által valósulhat meg.

3.7. A környezeti következmények alapján a TFK és TFP várható környezeti hatásainak összefoglalása, kitérve a várhatóan országhatáron áttérjedő hatásokra

4. A TFK és TFP megvalósítása következtében várhatóan fellépő környezetre káros hatások elkerülésére, csökkentésére vagy ellentételezésére vonatkozó javaslatok

A TFK és TFP megvalósítása következtében esetlegesen fellépő környezetre káros hatások elkerülésére, csökkentésére vagy ellentételezésére vonatkozó javaslatok, a TFK és TFP-ben megjelenő intézkedések környezeti hatékonyságának értékelése, javaslatok egyéb szükséges intézkedésekre:

- 4.1. A hatótényezők fenntarthatóbbá tételét szolgáló javaslatok
- 4.2. A fellépő hatások mérséklését célzó "kompenzáló" beavatkozások

5. Javaslat olyan környezeti szempontú intézkedésekre, előírásokra, feltételekre, szempontokra, amelyeket a TFK és TFP által befolyásolt más tervben, illetve programban figyelembe kell venni

6. A TFK és TFP megvalósítása következtében várhatóan fellépő környezeti hatásokra vonatkozóan monitorozási javaslatok

A TFK és TFP megvalósítása következtében várhatóan fellépő környezeti hatásokra tekintettel a TFK és TFP-ben szereplő monitorozási javaslatok értékelése, javaslatok megfogalmazása a monitoring rendszer kialakítására, a környezeti és fenntarthatósági indikátorok kialakítására, valamint egyéb a program megvalósítása során szükséges intézkedésekre, intézményi kapacitásra, kompetenciákra vonatkozóan.

7. Közérthető összefoglaló

1.4.1. A fenntarthatósági és környezeti teljesítmény értékelés általános módszertani bemutatása

Az SKV-ban alkalmazott módszertan megvizsgálja, hogy a releváns fenntarthatósági és környezeti célok milyen mértékben integrálódnak a beavatkozásokba.

Az alkalmazandó SKV módszertan olyan elemzési-értékelési keretet alkot, amely feltárja, hogy a beavatkozásoknak milyen közvetlen, vagy közvetett kihatása lehet a környezetre, milyen környezeti változások várhatók a hatások következtében, milyen természetűek és kiterjedésűek a várható hatások, illetve van-e lehetőség megelőzni, vagy csökkenteni a várható jelentős hatásokat.

A tervezett területfejlesztési koncepció és programok a megye egészét érintik, így a várható hatások tekintetében – programonként eltérő módon és mértékben – valamennyi környezeti, természeti elem érintett lehet. Az SKV által vizsgálni tervezett környezeti hatások köre ezért több elemzési módszer kombinálásával került meghatározásra, törekedve a teljeskörűsége:

- A környezetet, természetet, fenntarthatóságot és fejlesztéspolitikát egyaránt érintő nemzetközi, EU stratégiai dokumentumok, hazai stratégiák, ajánlások és jogszabályok elemzése
- A korábbi fejlesztési időszakok hatásértékelési jelentéseinek elemzése
- A koncepció és programok tervezett beavatkozásainak potenciális, a környezetre, természetre gyakorolt hatásmechanizmusainak becslése

Az SKV kidolgozásánál alkalmazott módszertan a következő pontokból áll:

1. A tervezés előzményeinek, jogi hátterének feltárása, az érintettek bevonásának részletezése.
2. A terv tartalmának, főbb céljainak rövid ismertetése és kapcsolata más tervekhez, programokhoz.
3. A kidolgozott és javasolt (esetleges) alternatívák indoklása, valamint az elemzés során használt adatok forrásának, az esetleg fellépő nehézségeknek (mint pl. technikai hiányosságok, bizonyos ismeretek hiánya) és ezeknek az előrejelzések pontosságában játszott esetleges negatív szerepének ismertetése.
4. Az adott terv által érintett területek jelenlegi állapotának rövid ismertetése, különös tekintettel a terv által esetleg jobban érintett területekre, illetve lehetséges fejlődésük a terv megvalósítása nélkül.
5. Az adott terv által érintett területeken jelenleg is fennálló környezeti problémák számbavétele.
6. Az értékelés során figyelembe vett nemzetközi, közösségi, illetve nemzeti természetvédelmi normák és szabályok, illetve azoknak az elemzés elkészítése során játszott szerepének ismertetése.
7. Az adott tervnek az érintett területek élővilágára (flóra, fauna), klímájára, népességére (annak életminőségére, egészségügyi állapotára – levegőtisztaság- és zajvédelmi szempontból), továbbá talajára, vízkészleteire, épített kulturális örökségére valószínűsíthető hatásainak, illetve ezek összefüggéseinek ismertetése. A hatásoknál a “fejlesztés nélküli” állapottal való összevetés.
8. A pozitív hatások erősítésére, és az esetlegesen fellépő negatív környezeti és egészségügyi hatások kiküszöbölésére, semlegesítésére, vagy tompítására kidolgozott javaslatok felvázolása.
9. A várható környezeti hatások további mérésére és nyomon követésére kidolgozott javaslatok, rövid leírása, indikátorok értékelése.

1.4.2. A fenntarthatósági és környezeti teljesítmény értékelési kritériumok meghatározása

A közel 20 éves hazai gyakorlat és a nemzetközi tapasztalatok alapján meghatározásra kerültek (főként az ÖKO Zrt. és a Respect Kft. munkája során) azok a környezeti és környezeti fenntarthatósági vizsgálati szempontok, amelyek alkalmasak a területfejlesztési terv és program részleges környezetvédelmi és fenntarthatósági értékelésére és illeszkednek az SKV rendelet elvárásaihoz.

Környezeti értékelés szempontrendszere

A területfejlesztési koncepció és program projektet a környezeti teljesítményértékelés szempontjából hatótényezőkre bontottuk, az azonosítható irányú, közvetlenül a környezeti igénybevételek és terhelések szempontjai szerint. Az alábbiakban a stratégiai környezeti értékelésre vonatkozó jogszabályi előírásoknak megfelelően jelen vizsgálati tárgyi feladathoz, annak léptékéhez és részletezettségéhez viszonyítva pontosítottuk a vizsgálati kritériumokat.

1.4.1. táblázat: Hatótényezők

SKV rendelet javasolt környezeti vizsgálati szempontjai	SKV környezeti teljesítményértékelés szempontrendszere
<p>3.6.1.1. a környezeti elemekre (földre, levegőre, vízre, élővilágra, épített környezetre, ez utóbbi részeként az építészeti és régészeti örökségre)</p>	<p>K1. A talajminőség védelme, talajerózió megelőzése K2. Felszíni és felszín alatti vizek védelme K3. Levegőminőség, zajterhelés mérséklése K4. Épített környezet, kulturális örökség értékeinek védelme K5. Biológiai sokféleség megőrzése</p>
<p>3.6.1.2. a környezeti elemek rendszereire, folyamataira, szerkezetére, különösen a tájra, településre, klímára, természeti (ökológiai) rendszerre, a biodiverzitásra</p>	<p>K6. Ökoszisztémák (élőhelyek) és szolgáltatásaik védelme K7. Klímaváltozás hatásainak mérséklése, ÜHG kibocsátás csökkentése K8. Tájkarakter, tájszerkezet, táji elemek védelme, területhasználat, zöldinfrastruktúra hálózat bel- és külterületi elemeinek megőrzése, fejlesztése</p>
<p>3.6.1.3. a Natura 2000 területek állapotára, állagára és jellegére, valamint e területeken lévő élőhelyek és fajok kedvező természetvédelmi helyzete megmaradásának, fenntartásának, helyreállításának, fejlesztésének lehetőségeire</p>	<p>K9. Natura 2000 hálózat védelme</p>
<p>3.6.1.4. az előbbi hatások következtében az érintett emberek egészségi állapotában, valamint társadalmi, gazdasági helyzetében - különösen életminőségében, kulturális örökségében, területhasználat feltételeiben - várhatóan fellépő változásokra</p>	<p>K10. Emberi egészség (fizikai-biológiai és pszicho-szociális szempontok)</p>

Fenntarthatósági értékelés szempontrendszere

A fenntarthatósági értékelés a környezeti értékelések során nem vizsgált társadalmi-gazdasági hajtóerőkre fókuszál. A közvetett módon hatást kiváltó környezeti fenntarthatósági tényezők azonosítása esetén az alábbi szempontok vizsgálata indokolt:

1.4.2. táblázat: Fenntarthatósági szempontrendszer

SKV rendelet javasolt fenntarthatóságra vonatkozatható vizsgálati szempontjai	SKV fenntarthatósági szempontrendszere
<p>3.6.2.5. a természeti erőforrások megújulásának korlátozására</p> <p>3.6.2.6. a nem helyi természeti erőforrások jelentős mértékű használatára vagy a helyi természeti erőforrások túlnyomóan más területen való hasznosítására</p>	<p>F1. A szükségletek kielégítése és a természeti értékek, területek, erőforrások megőrzése között hosszú távú egyensúlyt kell elérni.</p>
<p>3.6.2.1. új környezeti konfliktusok, problémák megjelenésére, meglévők felerősödésére</p>	<p>F2. A földi lét alapját képező értékek (fajok, ökoszisztémák) elvesztésével járó folyamatok nem tűrhetők el.</p> <p>F3. Biztosítani kell a természeti környezet változásaihoz való alkalmazkodás lehetőségét egyéni és társadalmi szinten.</p>
<p>3.6.2.3. a helyi adottságoknak megfelelő optimális térszerkezettől, területfelhasználási módtól való eltérés fenntartására vagy létrehozására</p>	<p>F4. Mindenki számára biztosítani kell az emberhez méltó élet, lakóhely lehetőségét mind a jelenben, mind a jövőben.</p>
<p>3.6.2.2. környezettudatos, környezetbarát magatartás, életmód lehetőségeinek, feltételeinek gyengítésére vagy korlátozására,</p> <p>3.6.2.4. olyan helyi társadalmi-kulturális, gazdasági-gazdálkodási hagyományok gyengítésére, amelyek a táj eltartó képességéhez alkalmazkodtak</p>	<p>F5. A fenntarthatóság csak felelősségteljes emberek és együttműködő közösségek által valósulhat meg.</p>

1.4.3. A felhasznált adatok, információk megbízhatósága

Az SKV készítése során az alábbi adatokat használtuk fel:

- ❖ Országos Területrendezési Terv - 2018. évi CXXXIX. törvény Magyarország és egyes kiemelt térségeinek területrendezési tervéről (OTrT);

- ❖ 13/2010. (IX. 17.) önkormányzati rendelettel jóváhagyott és az OtrT alapján 2019 évben felülvizsgált és jóváhagyott Hajdú-Bihar Megyei Területrendezési Terve (HBMTTrT);
- ❖ Hajdú-Bihar Megye Területrendezési Terve módosításának környezeti értékelése 2019;
- ❖ Hajdú-Bihar Megye Területrendezési Terve – Módosítás/Megalapozó vizsgálatok 2019;
- ❖ Hajdú-Bihar Megye Területrendezési Terve – Módosítás/Javaslattevő szakasz 2019;
- ❖ A 2021-2027 közötti időszak operatív programjainak stratégiai környezeti vizsgálata 2020;
- ❖ Hajdú-Bihar Megye Területfejlesztési Konceptiója 2020;
- ❖ Hajdú-Bihar Megyei Területfejlesztési Program 2021-2027 Operatív Programrész (2020);
- ❖ Hajdú-Bihar Megyei Területfejlesztési Stratégiai Program 2021-2027 (2020);
- ❖ Környezet védelméért felelős szervek által előzetes véleményezési eljárásban közölt információk, adatok.
- ❖ Hajdú-Bihar Megye Klímastratégiája
- ❖ hatályos, vonatkozó jogszabályok,
- ❖ megyei, települési önkormányzati adatszolgáltatások,
- ❖ releváns SKV szakmai tanulmányok, elemzések,
- ❖ feldolgozott topográfiai térképek, légifotók,
- ❖ publikus adatbázisok (GoogleMap, OpenStreetMap, MEGPAR, TeIR, TÉRPORT, stb.)
- ❖ vízgazdálkodási tervek (VGT)
- ❖ Lechner Tudásközpont közvetített szolgáltatásai

1.5. A környezeti értékelés készítéséhez felhasznált adatok forrása, az alkalmazott módszer korlátai, nehézségek (mint pl. technikai hiányosságok, bizonyos ismeretek hiánya stb.), az előrejelzések érvényességi határai, a felmerült bizonytalanságok

A környezeti értékelés teljességét az alábbi befolyásoló adottságok, tényezők összefüggései határozzák meg:

Jelen esetben a vizsgálat tárgya nem egyetlen terv, hanem egy összefüggő terv (konceptió és program) rendszer. Figyelembe kell tehát venni, hogy a területfejlesztési konceptió és a stratégiai, illetőleg operatív programok között vannak olyan kapcsolatok, amelyek a környezeti hatásokat együttesen eredményezik.

Az SKV esetében ki kell emelni, hogy itt konkrét hatótényezők nem azonosíthatók, csak ezek feltételezett típusai, irányai adhatók meg. Ennek következtében az állapotváltozások előrejelzése bizonytalan – nem összevethető például egy-egy beruházás hatásvizsgálatánál elvártakkal. Ennek ellenére azonosíthatóak azok a kritikus tartalmak a programelemeknek, melyek esetleg kedvezőtlen környezeti hatásokkal járhatnak. Utóbbi esetben ezek végrehajtásánál az elővigyázatosság elvére kell támaszkodni, a tervezési elvárásokra javaslatok vázolhatók, illetőleg egyes szélső esetekben az ilyen tervelemek elhagyása is felmerülhet.

A környezetvédelmi célok való megfelelés értékelésénél ebben a fázisban csak az elmozdulás irányát és nagyságrendjét lehet becsülni. A fenntartható fejlődés szempontjából pedig nem valamilyen határértékrendszernek kell megfelelnie, hanem meghatározott elveknek, prioritásoknak, céloknak. Mindezen értékrendekre vonatkozó vizsgálati szempontrendszereket az 1.4.2. fejezetben rögzítettünk.

Bizonytalanság mind a jelenlegi becslésekben, de később regisztrált változások okainak feltárásában is az arányok megállapításában lesz.

2. A TFK/TFP PROJEKT RÖVID ISMERTETÉSE

A Hajdú-Bihar Megyei Önkormányzat területfejlesztési feladatai között meghatározó a megyei területfejlesztési koncepció elkészítése és az arra támaszkodó program elkészítése, amely a megye hosszú távú, 2030-ig szóló céljait foglalja össze. Ennek megfelelően 2013-ban elkészült a megye területfejlesztési koncepciója, amelyet a Hajdú-Bihar Megyei Közgyűlés 386/2013 (XI.29) sz. MÖK határozatával fogadott el.

A 2012/2013-ban készült koncepció megújított helyzetfeltáró és elemző munkarészeit a Hajdú-Bihar Megyei Közgyűlés 56/2020. (X. 2.) számú határozatával fogadta el a további tervezés alapjául és a társadalmasításra alkalmas dokumentumként.

Jelen környezeti vizsgálat alapját képező koncepció azzal a céllal készült, hogy kijelölje Hajdú-Bihar megye lehetséges kitörési pontjait, meghatározza azokat a főbb fejlesztési irányokat, amelyre a megye a 2030-ig terjedő időszakban különös hangsúlyt kíván fektetni.

A területfejlesztési stratégiai program olyan középtávú cselekvési terv, amely az adott térség fejlesztési koncepciójában kijelölt célkitűzések és a javasolt fejlesztési stratégia alapján részletesen ismerteti a fejlesztési prioritásokat, meghatározza a prioritások keretében végrehajtandó konkrét beavatkozásokat, esetleg intézkedéseket és áttekinti a megvalósítás keret- és feltételrendszerét.

Az operatív program egységes struktúra szerint és olyan részletességgel mutatja be a javasolt intézkedéseket, hogy a leírtak alapján lehetővé váljon az egyes intézkedések megvalósítása.

2.1. A TFK és TFP céljainak, tartalmának összefoglaló ismertetése

Hajdú-Bihar Megye Területfejlesztési Konceptió

Átfogó célok (későbbiekben Á1-Á3):

1. Dinamikus és modern gazdaságú Hajdú-Bihar megye
2. Alkalmazkodó és egészséges társadalom, erős közösségek
3. Természet és ember összhangja Hajdú-Bihar megyében

Stratégiai ágazati célok (későbbiekben S1-S5):

1. Versenyképes gazdaság innovatív megoldásokra és hálózatosodásra építve
2. Motivált és rugalmas humánerőforrás Hajdú-Bihar megyében
3. Hatékony klímavédelem és adaptáció a megyében
4. Korszerű infrastruktúra, digitális megoldások
5. Élhető és éltető települések

Stratégiai területi célok (későbbiekben T1-T3):

1. Debrecen és szoros településegüttese
2. Dinamizálódó észak-nyugati kaputárság
3. Határmenti térségek és felzárkóztatásra váró peremtárság

Horizontális célok:

1. Foglalkoztatottság emelése, magasabb hozzáadott értékű munkahelyek számának növelésével
2. Zéró kibocsátás felé – Az üvegházgáz kibocsátás csökkentése 2030-ig, és a zéró hulladék eléréséhez szükséges intézkedések integrálása
3. Minden új beruházásnál és fejlesztésnél biztosítva legyen a környezeti, pénzügyi és társadalmi fenntarthatóság

Horizontális elvek:

1. Innováció vezérelt megoldások kialakítása, integrálása a fejlesztésekbe
2. Belső közösségi erőforrások mobilizálása – A helyi közösségek önszerveződő képességére és hagyományaira való építés erősítése
3. Az életminőség javítása a társadalmi és környezeti kihívásokra reagálva

2.1.1. ábra: A célrendszer összefoglaló bemutatás

Javasolt prioritások

A következőkben a célok elérését támogató prioritások meghatározását, és egy-egy prioritás alatt a lehetséges beavatkozások rövid felsorolását tesszük meg, amelyek részletes kifejtésére a területfejlesztési stratégiai (és operatív) programban kerül sor.

- Fenntartható környezet
- Klímaadaptáció a megyében
- A megye gazdaságának komplex fejlesztése
- Az elérhetőség további fejlesztése Hajdú-Bihar megyében
- Rugalmasan alkalmazkodó intelligens társadalom
- Egészséges és gondoskodó társadalom
- Az innovatív gazdaságot támogató környezet fejlesztése Debrecenben és környékén
- Élhető vidék, élhető települések

Hajdú-Bihar Megyei Területfejlesztési Stratégiai és Operatív Program 2021-2027

Prioritások:

1. prioritás: Fenntartható környezet
2. prioritás: Klímaadaptáció a megyében
3. prioritás: A megye gazdaságának komplex fejlesztése
4. prioritás: Az elérhetőség fejlesztése Hajdú-Bihar megyében
5. prioritás: Rugalmasan alkalmazkodó intelligens társadalom
6. prioritás: Egészséges és gondoskodó társadalom
7. prioritás: Az innovatív gazdaságot támogató környezet fejlesztése Debrecenben és környékén
8. prioritás: Élhető vidék – élhető települések

1. Fenntartható környezet

A beavatkozás megnevezése
1.1. Komplex térségi vízviszatarató rendszerek kialakítása, ágazati szinergiák kiaknázása
1.2. Komplex települési vízgazdálkodási rendszerek kialakítása
1.3. A Helyes Talajvédelmi Gyakorlat eljárásainak a terjesztése
1.4. Optimális területhasználati rendszer kidolgozása
1.5. A barnamezős területek környezeti kármentesítése
1.6. Környezettudatossági szemléletformáló programok indítása
1.7. Természeti tőke fenntartható használata, zöldinfrastruktúra fejlesztések
1.8 A körforgásos gazdaság felé történő átmenet erősítése, anyaghasználat csökkentése

2. Klímaadaptáció a megyében

A beavatkozás megnevezése
2.1. Lakó és középületek energiahatékonyságának javítása
2.2. Megújuló energia ágazati alkalmazásának erősítése, részarányának növelése
2.3. Távhőrendszerek fejlesztése a megújuló energiaforrások részesedésének növelésével
2.4. Épületek energetikai fejlesztése során megújuló energia használat beépítése
2.5. Naperőmű-parkok létesítése
2.6. Települési és térségi energiaközösségek, energiaudvarok létrehozása
2.7. Településközi és településen belüli intelligens közösségi közlekedés javítása, a lakosság arra való áttérése
2.8. A közúti közlekedés klímabarát fejlesztése
2.9. Települési klímaadaptációs létesítmények kialakítása
2.10. Települési és térségi klímamenedzseri hálózat létrehozása
2.11. Klímatudatosság erősítése innovatív szemléletformáló eszközök alkalmazásával

3. A megye gazdaságának komplex fejlesztése

A beavatkozás megnevezése
3.1. Szállítmányozási, logisztikai hálózatosodásban való aktív részvétel javítása
3.2. Digitális terek fejlesztése, hálózatosodás
3.3. K+F+I potenciál erősítése, kreatív és versenyképes tudásrégió kialakítása
3.4. Kis- és középvállalkozások támogatása, innovációs hajlandóságuk és képességük erősítése
3.5. Ipari területek, kiemelten barnamezős területek fejlesztése
3.6. Versenyképes, innovatív és fenntartható mezőgazdaság
3.7. Helyi gazdasághoz kapcsolódó fejlesztések, rövid ellátási láncok erősítése
3.8. Szabadidőgazdaság fejlesztése: természeti és kulturális örökség fenntartható hasznosítása
3.9. Kreatív és kulturális ipar erősítése
3.10. Az ezüstgazdaság lehetőségeinek feltárása

4. Az elérhetőség fejlesztése Hajdú-Bihar megyében

A beavatkozás megnevezése
4.1. Települési és alsóbbrendű utak fejlesztése, alvővárosok elérhetőségének javítása
4.2. Meglevő út- és vasúthálózat fenntartása és fejlesztése
4.3. Határon átvélő közúti kapcsolatok fejlesztése
4.4. IKT alkalmazások erősítése, digitális infrastruktúra erősítése, hozzáférés biztosítása
4.5. Az intézmények és szolgáltatások digitális elérésének javítása
4.6. Budapest-Szolnok-Debrecen-Záhony vasúti fővonal fejlesztésének folytatása
4.7. Mellékvonalak és elővárosi vonalak korszerű, környezetbarát fejlesztése
4.8. P+R parkolási rendszerek kialakítása
4.9. Debrecen – intermodális központ megvalósítása
4.10. Debrecen és Nagyvárad közötti vasútvonal helyreállítása – a Nagykereki- Ártánd közötti vonal újraépítése

5. Rugalmasan alkalmazkodó intelligens társadalom

A beavatkozás megnevezése
5.1. Piacvezérelt szakképzés és felsőoktatás támogatása
5.2. Munkaerőpiaci szereplők aktív együttműködési platformjának kialakítása, megerősítése
5.3. Online képzési formák szerepének erősítése
5.4. A „hiányszakmák” népszerűségének fokozását célzó regionális, térségi szintű szemléletformáló, pályaorientációs programok
5.5.: Oktatási intézmények infrastrukturális és digitális fejlesztése
5.6.: A kulturális intézményrendszer fejlesztése, kreatív ifjúsági közösségi terek kialakítása
5.7.: Egyéni és közösségi kompetenciák, kreatív és digitális készségek célzott fejlesztése és erősítése

6. Egészséges és gondoskodó társadalom

A beavatkozás megnevezése
6.1. Egészségügyi alapellátó-rendszer és önkormányzati járóbeteg ellátás intézményei szolgáltatásainak és infrastrukturális feltételeinek korszerűsítése
6.2. Egészségügyi ellátórendszerhez való hozzáférés egyenlőtlenségeinek mérséklése, digitális egészségügy erősítése
6.3. A védőnői szolgálat humán és eszközállományának fejlesztését, infrastrukturális és digitális megújítása

6.4. Népegészségügyi intézményrendszer fejlesztése és korszerűsítése
6.5. Intézményi étkeztetés és egészséges táplálkozás egységének erősítése
6.6. Lakosság egészségtudatosságának erősítése, komplex, újszerű szemléletformáló eszközök kidolgozása és alkalmazása
6.7. Települési sport- és szabadidős tevékenységek lehetőségeinek bővítése, sport-infrastruktúra kialakítása és fejlesztése
6.8. A települési és járási szintű szolgáltatások kialakítása és egyéb szociális alapellátásokhoz kapcsolódó szolgáltatások infrastrukturális feltételeinek fejlesztése
6.9. Idősügyi infrastruktúra fejlesztése
6.10. Egyéb szociális ellátások fejlesztése
6.11. Szociális bentlakásos intézmények és közösségi ellátások fejlesztése
6.12. Szociálisan rászoruló csoportok és személyek szemléletformálása, felzárkóztatása
6.13. Egyéni, családi és közösségi felelősség erősítése

7. Az innovatív gazdaságot támogató környezet fejlesztése Debrecenben és környékén

A beavatkozás megnevezése
7.1. Dinamikus Civisváros - Közlekedési hálózatok és infrastruktúra fejlesztése
7.2. Életminőség javítása Debrecenben - Vízgazdálkodás fejlesztés, kék gazdaság erősítése, közmű és energetikai fejlesztések, megújuló energia intenzív hasznosítása
7.3. Gazdaság- és innovációfejlesztés Debrecenben és környékén - ipari parkok, inkubátorházak fejlesztése
7.4. Oktatás és egészségügy fejlesztése Debrecenben és környékén
7.5. Kulturális főváros Európában
7.6. Debrecen (és térsége) turisztikai fejlesztései
7.7. Integrált településfejlesztés

8. Élhető vidék – élhető települések

A beavatkozás megnevezése
8.1. Fenntartható területhasználat és környezetkímélő művelés ösztönzése
8.2. Adaptív épületállomány és közjóléti zöldterület növelés
8.3. Településközi kapcsolatok, város-vidék kapcsolatrendszer erősítése
8.4. Közszolgáltatásokhoz való hozzáférés javítása
8.5. Okostelepülés megoldások alkalmazásának erősítése
8.6. A természeti és kulturális örökség hasznosítása a szelíd turizmus formáin keresztül
8.7. Komplex megyei fejlesztési adatbázisok létrehozása

2.2. A TFK és TFP összefüggése más releváns tervekkel, illetve programokkal

A belső koherencia bemutatása

A területfejlesztési koncepció jövőképe egy, a természeti környezettel fenntartható módon, de mégis dinamikus fejlődő, a lakosainak jó életminőséget biztosító megyét vizionál, mely kihasználja természeti, társadalmi és gazdasági adottságait.

A koncepció keretében meghatározott átfogó célok mindegyike teljes mértékben hozzájárul a jövőkép teljesüléséhez. Ezen túlmenően a három átfogó cél egyes elemei szinergikus hatást kifejtve segítik elő a másik két átfogó cél elérését is.

Az átfogó célok és a stratégiai célok egymáshoz való kapcsolatát pedig a célrendszert bemutató 2.1.1. ábrán való elhelyezkedésükkel mutattuk be.

A megyei területfejlesztési stratégiai és operatív program prioritásai és a koncepcióban meghatározott célok közötti összefüggéseket az alábbi táblázat mutatja be:

Prioritás	HBM területfejlesztési stratégiája céljainak és prioritásainak kapcsolatai és a kapcsolat erősségei										
	Célok										
	Á1	Á2	Á3	S1	S2	S3	S4	S5	T1	T2	T3
1. Fenntartható környezet	+	+	++	+	-	++	+	+	+	+	++
2. Klímaadaptáció a megyében	++	+	++	+	+	++	++	++	++	++	++
3. A megye gazdaságának komplex fejlesztése	++	+	+	++	++	+	++	+	++	++	+
4. Az elérhetőség további fejlesztése Hajdú-Bihar megyében	++	-	+	+	+	+	++	+	++	++	++
5. Rugalmasan alkalmazkodó intelligens társadalom	+	++	+	+	++	+	+	++	++	++	+
6. Egészséges és gondoskodó társadalom	+	++	+	-	++	-	+	++	++	++	++
7. Az innovatív gazdaságot támogató környezet fejlesztése Debrecenben és környékén	++	+	+	++	++	++	+	++	++	+	-
8. Élhető vidék, élhető települések	+	++	+	-	+	+	+	++	-	++	++

++ erős kapcsolat, + közepes kapcsolat, - gyenge kapcsolat/nincs kapcsolat

A külső koherencia leírása

Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptió

Hajdú-Bihar megye célrendszere és az OFTK átfogó céljainak kapcsolódását az alábbi táblázat mutatja. A kapcsolódás erősségét a következő táblázatok mindegyikében a színezete mutatja, ahol szürke szín jelöli a kapcsolat hiányát vagy annak gyengeségét. Narancsszínnel közepes erősségű kapcsolódás áll fenn, piros szín esetében pedig erős. A táblázatok oszlopaiban a 2.1 fejezetben leírt célrendszer elemeit (átfogó-stratégiai-területi) jelenítik meg.

A Hajdú-Bihar Megyei Területfejlesztési Konceptió átfogó céljainak és az Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptió átfogó céljainak koherencia táblázata	Á1	Á2	Á3
értékteremtő, foglalkoztatást biztosító gazdasági fejlődés			
népesedési fordulat, egészséges és megújuló társadalom			
természeti erőforrásaink fenntartható használata, értékeink megőrzése és környezetünk védelme			
térségi potenciálokra alapozott, fenntartható térszerkezet			

A Hajdú-Bihar Megyei Területfejlesztési Konceptió (stratégiai és területi) céljainak és az Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptió átfogó céljainak koherencia táblázata	S1	S2	S3	S4	T1	T2	T3
versenyképes, innovatív gazdaság							
gyógyító Magyarország, egészséges társadalom, egészség- és sportgazdaság							
életképes vidék, egészséges élelmiszertermelés és ellátás, az élelmiszer-feldolgozóipar fejlesztése							
kreatív tudástársadalom, piacképes készségek, K+F+I							
értéktudatos és szolidáris öngondoskodó társadalom							
jó állam, szolgáltató állam és biztonság							
stratégiai erőforrások megőrzése, fenntartható használata, környezetünk védelme							
az ország makro-regionális szerepének erősítése							
a többközpontú térszerkezetet biztosító városhálózat							
vidéki térségek népességeltartó képességének növelése							
kiemelkedő táji értékű térségek fejlesztése							
területi különbségek csökkentése, térségi felzárkóztatás és gazdaságösztönzés elősegítése							
összekapcsolt terek: az elérhetőség és mobilitás biztosítása							

Országos Területrendezési Terv

Hajdú-Bihar megye jövőképe illeszkedik az OTRT-hez, a térségi természeti értékek megőrzése és a térségi potenciálokra alapozott, fenntartható térszerkezet kialakítása mentén.

Hajdú-Bihar megye Területfejlesztési Konceptiója az Országos Területrendezési Terv jogszabályi környezetéhez idomulva került kidolgozásra. A két dokumentum közötti koherencia, így a koncepció tervezési fázisaiban érhető tetten.

Program a Versenyképesebb Magyarorszáért

A Hajdú-Bihar Megyei Területfejlesztési Konceptió és a Program a Versenyképesebb Magyarorszáért céljainak koherencia táblázata	Á1	Á2	Á3	S1	S2	S3	S4	T1	T2	T3
Oktatási színvonal emelése	Yellow	Yellow	Red	Red	Yellow	Grey	Yellow	Grey	Grey	Grey
Vállalkozások magasabb hozzáadott értékű termelése	Red	Yellow	Grey	Red	Yellow	Grey	Yellow	Yellow	Red	Red
Az adózáshoz tartozó adminisztratív terhek lebontása	Grey	Yellow	Grey	Grey	Grey	Grey	Yellow	Grey	Grey	Grey
Digitalizáció elősegítése a közigazgatásban	Grey	Grey	Grey	Grey	Grey	Grey	Yellow	Grey	Grey	Grey
Képesség-centrikus oktatás	Yellow	Red	Yellow	Grey	Red	Yellow	Grey	Yellow	Grey	Grey
Egészségügyi alapellátások és szűrőprogramok fejlesztése	Grey	Grey	Grey	Grey	Grey	Grey	Yellow	Grey	Grey	Grey

Nemzeti Reformprogram

A Hajdú-Bihar Megyei Területfejlesztési Konceptió és a Nemzeti Reformprogram céljainak koherencia táblázata	Á1	Á2	Á3	S1	S2	S3	S4	T1	T2	T3
Vállalkozásfejlesztés, fókuszban a kkv-k	Red	Grey	Grey	Red	Grey	Grey	Grey	Grey	Yellow	Yellow
Kutatás-fejlesztés és innováció	Red	Grey	Grey	Red	Yellow	Grey	Yellow	Grey	Yellow	Grey
A KFI intézményrendszerének fejlesztése	Yellow	Grey	Grey	Red	Grey	Grey	Grey	Grey	Grey	Grey
A KFI támogatási rendszer finomhangolása	Yellow	Grey	Grey	Red	Grey	Grey	Grey	Grey	Grey	Grey
Digitalizáció	Yellow	Yellow	Grey	Yellow	Red	Grey	Yellow	Grey	Yellow	Yellow

A magyar mikro-, kis- és középvállalkozások megerősítésének Stratégiája 2019-2030

A Stratégia jövőképe igazodik az ITM Gazdaságfejlesztési Stratégiájának víziójához, amelynek célja a gazdaság fejlesztése és a magyarok életminőségének növelése. A megyei fejlesztési koncepció célrendszere értékrendjében, tervezési szemléletében felöleli a mikro-, kis- és középvállalkozások megerősítésének Stratégiáját. A mikro-, kis- és középvállalkozások megerősítésének Stratégiája és Hajdú-Bihar megye Területfejlesztési Konceptiójának koherenciája az átfogó és az ágazati célok kapcsán is megfigyelhető. Ennek nyomán a két tervdokumentum nagyfokú koherenciát mutat.

Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia 2030

A turizmusfejlesztés hazai fókuszait Hajdú-Bihar megye Területfejlesztési Konceptiója is szem előtt tartja, hiszen az ország forgalmi mutatóit meghatározó turisztikai attrakciók találhatóak a térségben. A megyei idegenforgalom felfuttatása az országos termékfejlesztési iránymutatások alapján lett kidolgozva. A Turizmusfejlesztési Stratégia 8 a jövőt meghatározó trendet és kihívást azonosít, melyek figyelembevételével koherens módon lettek kidolgozva a megye turizmusfejlesztési irányelvei.

Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia II.

A program az Európa 2020 Stratégia céljaihoz igazodik, cél többek között a családok szegénységi rátájának, a súlyos anyagi nélkülözésben élők számának, valamint az alacsony munkaintenzitású háztartásban élők számának 20-20%-os csökkentése.

A Hajdú-Bihar Megyei Területfejlesztési Konceptió és a Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia céljainak koherencia táblázata	Á1	Á2	Á3	S1	S2	S3	S4	T1	T2	T3
A szegénységben és társadalmi kirekesztettségben élők arányának csökkentése, különös tekintettel a roma népességre										
A szegénység, szociális kizáródás újratermelődésének megakadályozása.										
A társadalmi-gazdasági javakhoz történő egyenlő esélyű hozzáférés javítása, a társadalmi összetartozás erősítése.										

Nemzeti Közlekedési Infrastruktúra-fejlesztési Stratégia 2014-2030

A Hajdú-Bihar Megyei Területfejlesztési Konceptió és a Nemzeti Közlekedési Infrastruktúra-fejlesztési Stratégia céljainak koherencia táblázata	Á1	Á2	Á3	S1	S2	S3	S4	T1	T2	T3
Környezetre gyakorolt negatív hatások csökkentése, klímavédelmi szempontok érvényesülése										
Egészség- és vagyonbiztonság javulása										
A közlekedési baleseti események számának és súlyosságának csökkentése										
A gazdaság hatékonyságának, növekedésének elősegítése										
Lakosság jólétének és mobilitási feltételeinek javulása										

Az SKV készítése során a területfejlesztési koncepciónak és programnak fentiekben megfeleltetett tervekkel, dokumentumokkal együtt különösen az alábbi dokumentumokat vettük összeségében figyelembe, megállapításait felhasználva:

- Második Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia 2017–2030 időszakra (kitekintéssel 2050-re)
- Nemzeti Fenntartható Fejlődés Keretstratégia (2012-2024)
- Nemzeti Környezetvédelmi Program 2015-2020 időszakra (27/2015. (VI. 17.) OGY határozat)
- Nemzeti Természetvédelmi Alapterv 2015-2020 időszakra (NKP melléklete)
- 2018. évi CXXXIX. törvény Magyarország és egyes kiemelt térségeinek területrendezési tervéről
- Nemzeti Tájstratégia (2017-2026)
- Nemzeti Erdőstratégia (2016-2030)
- Nemzeti Vidékstratégia (2012 - 2020)

- Nemzeti Energiastratégia 2030, kitekintéssel 2040-ig
- Nemzeti Épületenergetikai Stratégia
- Magyarország Nemzeti Energia- és Klímaterve
- Nemzeti Vízstratégia (Kvassay Jenő Terv), (2017-2030)
- Országos Vízügytő-gazdálkodási Terv (2016-2021)
- Országos Hulladékgyűjtő-gazdálkodási Terv (2014-2020)
- Árvízi Kockázati Térképezés és Stratégiai Kockázatkezelési Terv (ÁKK)
- Nagyvízi Mederkezelési Tervek
- Nemzeti Fejlesztés 2030 - Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptió (OFTK)

A területfejlesztési konceptió és program céljainak összevetését a projekt szempontjából releváns környezet- és természetvédelmi célokkal a 3.1 fejezet mutatja be.

2.3. A változatok közötti választás indokai, a választást alátámasztó vizsgálat rövid leírása

A megyei területfejlesztési konceptió és program nem tartalmaz változatokat, nem tartozik feladatai közé. A 2/2005. (I.11.) Korm. rendeletben előírt tárgyi fejezet a környezeti értékelésben az előzőekben foglaltak miatt nem tekinthető relevánsnak.

3. A TFK ÉS TFP MEGVALÓSÍTÁSA KÖRNYEZETI HATÁSAINAK, KÖVETKEZMÉNYEINEK FELTÁRÁSA

3.1. A TFK és TFP céljainak összevetése a projekt szempontjából releváns nemzetközi, közösségi, országos vagy helyi szinten kitűzött környezet- és természetvédelmi célokkal

Jelen fejezetben a Hajdú-Bihar megyei konceptió és programok célrendszere és a projekt szempontjából releváns környezet- és természetvédelmi célok konzisztenciáját mutatjuk be.

Az alábbi értékelésekben, ahol táblázatos formában mutatjuk be a konzisztencia ex ante értékelést, a kapcsolódás erősségét a táblázatok mindegyikében a színezete mutatja. Ahol szürke szín található, ott ez jelöli a kapcsolat hiányát vagy annak gyengeségét. Narancsszínnel közepes erősségű kapcsolódás áll fenn, piros szín esetében pedig erős.

Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia

A Keretstratégia szerint Debrecenben a porszennyezés három évvel csökkenti a lakosság várható élettartamát, mely kihat az egészségi állapotukra és a népességszám alakulására. Erre is reagálva Hajdú-Bihar megye Területfejlesztési Konceptiója a 3. ágazati célkitűzés keretében törekszik a levegőminőség javítására. A Hortobágy területén fennáll a belvíz és az aszály veszélye is, valamint a vízkészlet, vízhasználat mértéke is eléri a 100%-ot. Ezen probléma megoldására is törekszik a

Konceptió, ugyanis a 3. átfogó cél keretében a természet és az emberi tevékenység nagyobb fokú összhangja prognosztizálható. A Fenntartható Fejlődés Keretstratégia és a Hajdú-Bihar Megyei Területfejlesztési Konceptió céljai között átfedés, koherencia figyelhető meg.

Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia (2018-2030)

A Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia meghatározza a klímapolitikai célokat és a cselekvési irányokat, az intézkedési struktúrát is meghatározza a mitigáció-adaptáció és szemléletformálás háromszögben. A stratégia konkrétan kiemeli a mezőgazdaság átalakításának szükségességét, az erőforrás hatékonyság növelését, újszerű, az ökológiai teherbírást figyelembe vevő termelési rendszerek megvalósítását. Az ÜHG kibocsátás csökkentésében fontos az állattartáshoz kapcsolódó kibocsátások csökkentése. Az erdők területének további növelése, az erdőtelepítés folytatása Hajdú-Bihar megye számára is prioritás. Figyelemmel kell lenni a megye erdőterületeinek kiemelten magas sérülékenységére.

Az Éghajlatváltozási Stratégia és a Hajdú-Bihar Megyei Területfejlesztési Konceptió koherenciájának jegyében minél szélesebb körű éghajlati partnerségre kell törekedni az éghajlatváltozással, a megelőzési és alkalmazkodási intézkedésekkel kapcsolatos tájékozottsággal, ami fontos önkormányzati feladat is. A Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia ugyan országos javaslatokat tesz, de az intézkedések nagy része Hajdú-Bihar megye számára is kiemelt a célkitűzések megvalósításában.

Nemzeti Tájstratégia (2017-2026)

Általános megállapításként fontos kiemelni, hogy a jövőkép részeként megfogalmazásra került az értékes hagyományos tájhasználatok fennmaradásának, illetve a degradált helyszínek helyreállításának megvalósítása. Országszerte fontos annak biztosítása, hogy a természetközeli és az átalakított területeket, továbbá a termeléssel összefüggő tájhasználatot is változatosság és gazdagság jellemezze. Kiemelt cél, hogy a beépített területek aránya alacsony maradjon, ne növekedjen, csak a tényleges igényeknek megfelelően.

A tervezés során törekedni kell a fejlesztésekkel megvalósuló fenntartható és kiegyensúlyozott területhasználatra. Az ország valamennyi tájának általános és differenciált védelme meg kell, hogy valósuljon, ezt kell, hogy erősítsék a gazdasági ösztönzők is, így el lehet érni, hogy a tájpotenciál hasznosítása a tájkarakter és az értékek veszélyeztetése nélkül történjen. Emellett törekedni kell arra, hogy a népesség erős tájidentitással rendelkezzen és táji léptékben hatékonyan együtt működjön.

Bármilyen termelési és rekreációs funkció a táji adottságokra kell, hogy épüljön. Ennek megfelelően a Tájstratégia előírja, hogy a táji adottságokon alapuló tájhasználat jelenjen meg elvként a készülő stratégiai és tervezési dokumentumokban. Hajdú-Bihar megye Területfejlesztési Konceptiója a Tájstratégiával szoros összhangot mutat, ugyanis a természet és ember összhangjára és a klímavédelem megvalósítására törekszik mindkét dokumentum célrendszere.

Mind a Nemzeti Tájstratégia, mind Hajdú-Bihar megye Területfejlesztési Konceptiója kiemelt területként kezeli a Hortobágyi Nemzeti Parkot, amely Közép-Európa egyetlen hatalmas, összefüggő füves pusztája, amely nem csak a megye, hanem az ország egyik legnagyobb értéke, így ezen a területen nagyon fontos a táj védelme, jellemző és jelentős sajátosságainak megőrzése. A konceptió és a Tájstratégia egyaránt nagyfokú kapcsolódást mutat a természet és az ember összhangjának megtalálásában, így a két dokumentum célrendszere koherensen kapcsolódik egymáshoz.

Nemzeti Környezetvédelmi Program 2015-2020

Az V. Nemzeti Környezetvédelmi Program készítése az operatív programok tervezésével párhuzamosan folyamatban van, így a tervezett stratégiai célkitűzések, prioritások egyelőre nem ismertek. Ennek megfelelően a IV. Nemzeti Környezetvédelmi Programmal lehet összevetni a célkitűzéseket. A jelenlegi Nemzeti Környezetvédelmi Program átfogó célkitűzése, hogy hozzájáruljon a fenntartható fejlődés környezeti feltételeinek biztosításához. Stratégiai céljai az alábbiak:

Az életminőség és az emberi egészség környezeti feltételeinek a javítása, a természeti értékek és erőforrások védelme és fenntartható használata, végül pedig az erőforrás-takarékosság javítása, a gazdaság zöldítése. Ezekben belül a következő kiemelt témáknál állnak rendelkezésre EU-s források: az energiahatékonyság növelése, a megújuló energiaforrások felhasználásának bővítése, a szennyvízkezelés fejlesztése, az ivóvízminőség javítása, a területi vízgazdálkodás, a hulladékgazdálkodás, a kármentesítés, a közösségi közlekedés, a természetvédelmi és élővilágvédelmi fejlesztések, továbbá az ökoszisztémák állapotának megőrzése és javítása.

A Nemzeti Környezetvédelmi Program környezetstratégiai céljai	Konzisztencia	Hajdú-Bihar Megyei TFK és TFP kapcsolata
<p>Az életminőség és az emberi egészség környezeti feltételeinek javítása.</p> <p>Cél a jó életminőség és az egészséges élet közvetlen környezeti feltételeinek biztosítása. Ezek közé tartozik a környezet-egészségügyi feltételek javítása, a magas színvonalú környezeti infrastruktúra, valamint a település, a lakóhely épített és természeti elemeinek megfelelő aránya, minősége és összhangja.</p>		<p>A koncepciónak és programnak is kiemelt célja az élhető környezet megteremtése és a fenntartható környezet megőrzése. Az átfogó célok között a 3. Természet és ember összhangja külön is megjelenik, míg a stratégiai ágazati céloknak szintén részese az 5. Élhető és élhető települések c. alatt.</p> <p>A prioritások közül az 1. és 8. prioritás (fenntartható környezet és élhető vidék) beavatkozásai ölelik fel konkrétan ezeket a területeket.</p>
<p>Természeti értékek és erőforrások védelme, fenntartható használata.</p> <p>Cél a stratégiai jelentőségű természeti erőforrások, természeti értékek, ökoszisztémák védelme, az életközösségek működőképességének megőrzése, a biológiai sokféleség csökkenésének megállítása.</p>		<p>A természeti erőforrások védelme az átfogó célok között a 3. Természet és ember összhangja révén jelenik meg, míg a prioritások között az 1. és 2. beavatkozás (fenntartható környezet és klímadaptáció) nevesíti a releváns beavatkozásokat.</p>

<p>Az erőforrás-takarékosság és a -hatékonyság javítása, a gazdaság zöldítése.</p> <p>Cél a természeti erőforrásokkal való takarékos gazdálkodás kialakítása, a környezetszennyezés megelőzésére, a terhelhetőség/megújuló képesség figyelembevételére épülő' fenntartható használat megvalósítása. Kiemelt figyelmet kell fordítani a társadalmi-gazdasági fejlődés és a környezetterhelés szétválására, azaz, hogy a lakosság növekvő' jóléte csökkenő' környezetterhelés mellett legyen biztosítható. A fogyasztói magatartás megváltozása, a környezeti szempontból fenntartható termékek és szolgáltatások felé történő' elmozdulás keresleti oldalról erősíti meg a termelői folyamatok „fenntarthatósága” iránti igényt. A fenntartható termelés forrástakarékos (beleértve az anyag-, a víz-, a terület-, a termőföld- és energiahasználatot, az újrahaználhatóság és a tartósság tervezését, az anyagciklusok körfolyamattá zárását); csökkenti a környezetre gyakorolt káros hatásokat (kibocsátások és hulladékok minimalizálása, a megújuló erőforrások fenntartható mértékű használata).</p>		<p>A táji adottságokon alapuló tájhasznosítás, a természeti erőforrások és kulturális örökség általános védelme, valamint a takarékos területhasználat, a hatékonyságra való törekvés, illetőleg a helyi erőforrásokra alapuló zöld gazdaságfejlesztés a horizontális elvekben jelenik meg a koncepcióban.</p> <p>A prioritások közül az 1. jeleníti meg a komplex fenntartható környezethasználatot (sok egyéb mellett a természeti tőke fenntartható használatával és a körforgásos gazdaság erősítésével, az anyaghasználat csökkentésével), illetőleg a 8. öleli fel a fenntartható területhasználatot és a környezetkímélő művelést.</p>
---	--	---

Nemzeti Természetvédelmi Alapterv 2015-2020

Az új Nemzeti Természetvédelmi Alapterv stratégiai céljai nem ismertek, így jelenleg a hatályban lévő tervvel lehet egybevetni a kapcsolódási pontokat. A Nemzeti Természetvédelmi Alapterv a Nemzeti Környezetvédelmi Program önálló részeként meghatározza az állam természetvédelmi feladatain át tervdokumentum követendő céljait. A területfejlesztési koncepció és program ezzel összhangban támogatja az erőforrások védelmét, a takarékos gazdálkodást, és figyelembe veszi a követendő célokat az ágazati igények területi elrendezésénél.

Nemzeti Természetvédelmi Alapterv átfogó céljai	Konzisztencia	Hajdú-Bihar Megyei TFK és TFP kapcsolata
A biológiai sokféleség megőrzése		A koncepció és program közvetlenül hozzájárul a biológiai sokféleség megőrzéséhez a zöld infrastruktúra fejlesztésekkel.
A Natura 2000 hálózat működtetése		A koncepció és program közvetlenül hozzájárul a biológiai sokféleség

		megőrzéséhez a zöld infrastruktúra fejlesztésekkel.
A barlangok és a földtani természeti értékek természetvédelmi helyzetének javítása		A koncepció és program nem tartalmaz közvetlenül ilyen fejlesztési elképzeléseket, egyedül a Fenntartható környezet prioritás/helyes talajvédelmi gyakorlatra vonatkozó beavatkozása kapcsolódik lazán hozzá. A program a környezet védelmét általánosan tartalmazza.
Hazánk táji örökségének és táji sokféleségének ágazati együttműködésen alapuló komplex védelméhez szükséges feltételek kialakítása.		A fejlesztési koncepcióban átfogó, stratégiai és horizontális célként is megjelenik az értékek megőrzése és fenntartható hasznosítása, míg a programban a Fenntartható környezet 1.7-1.8 prioritásai jelenítik meg.
A természetvédelmi tervezés erősítése, a nemzeti parkok övezeti besorolásának kihirdetése.		A koncepciónak és programnak nem közvetlen feladata.
A természetvédelem jogi, intézményi, személyi és költségvetési hátterének javítása.		A koncepciónak és programnak nem közvetlen feladata.
A természetvédelem általános finanszírozásának javítása		A koncepciónak és programnak nem közvetlen feladata.
A nemzetközi természetvédelmi, tájvédelmi kötelezettségek teljesítése		A koncepcióban és programban is szorosabb, hangsúlyosabb szerepet kellene kapnia.
Természetvédelmi Őrszolgálat létszámának fejlesztése és megfelelő technikai eszközökkel való ellátása.		A koncepciónak és programnak nem közvetlen feladata.
Társadalmi kapcsolatok fejlesztése		A koncepciónak és programnak nem közvetlen feladata.

Nemzeti Vidékstratégia 2012-2020

A stratégia átfogó célkitűzése: Vidéki térségeink népességeltartó és népességmegtartó képességének javítása. A Vidékstratégia az egyik legkomplexebb program, amelynek szinte minden célja kapcsolatban van a megyei területfejlesztési koncepció és program célkitűzéseivel.

Nemzeti Vidékstratégia céljai	Konzisztencia	Hajdú-Bihar Megyei TFK és TFP kapcsolata
<p>I. Tájaink természeti értékeinek, erőforrásainak megőrzése I.1 Természeti értékek és erőforrások védelme, fenntartható használata</p> <ul style="list-style-type: none"> ➢ Talajvédelmi és ásványi nyersanyag-gazdálkodási program ➢ Természeti értékek, területek, ökoszisztéma szolgáltatások védelme és helyreállítása program ➢ Környezetbiztonsági program ➢ Vízkészlet- és vízminőségvédelmi program ➢ Területi vízgazdálkodási program 		<p>A fejlesztési koncepcióban átfogó, stratégiai és horizontális célként is megjelenik a táji természeti értékek megőrzése és fenntartható hasznosítása, míg a programban a Fenntartható környezet 1.7-1.8 prioritásai jelenítik meg.</p> <p>A természeti erőforrások védelmét támogatja a Hatékony klímavédelem és adaptáció stratégiai ágazati cél, továbbá a területfejlesztési program Fenntartható környezet prioritás 1.1-1.2 vízkészlet és vízgazdálkodási beavatkozásai.</p>
<p>I.2 Vidéki környezetminőség javítása</p> <ul style="list-style-type: none"> ➢ Ivóvízminőség-javító program ➢ Szennyvíz program ➢ Települési csapadékvíz-gazdálkodás program ➢ Levegőminőség-védelmi és zajterhelés csökkentési program ➢ Zöldterületi rendszer fejlesztése program ➢ Hulladékgyűjtési program 		<p>A stratégia tárgyi célkitűzését a koncepció 2. átfogó célja, ill. a 5. stratégiai célja és 3. horizontális elve közvetlenül támogatja – míg a program prioritásai közül a 6. Egészséges és gondoskodó társadalom c. beavatkozásai szolgálják.</p>
<p>II. Sokszínű és életképes agrártermelés II.1 Föld és birtokpolitika</p> <ul style="list-style-type: none"> ➢ Föld- és birtokrendezési, üzemszabályozási program ➢ Demográfiai földprogram, „fiatal gazda életpályamodell” 		<p>Az agrártermelés a megye szempontjából kiemelkedő jelentőségű, az országos átlag feletti. Az agrártermelés megújítása a koncepcióban az ágazati és stratégiai célkitűzések között rejtve jelenik meg, míg a programban a 3. A megye gazdaságának komplex fejlesztése c. alatt a 3.4., 3.6-3.7 beavatkozásokon át közvetlenül érvényesül.</p>

<p>II.2 Fenntartható agrárszerkezet és termeléspolitika</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Ökológiai gazdálkodás program ➤ Génomegőrzési program ➤ Táj- és agrár-környezetgazdálkodási program ➤ Állattenyésztés-fejlesztési program ➤ Lovasprogram ➤ „Kert-Magyarország” kertészeti program ➤ Szőlő- és borprogram ➤ Szántóföldi növénytermesztés program ➤ Gyepgazdálkodás program ➤ Erdőprogram ➤ Halgazdálkodási program ➤ Vadgazdálkodási program 		<p>Az agrártermelés a megye szempontjából kiemelkedő jelentőségű, az országos átlag feletti. Az agrártermelés megújítása a koncepcióban az ágazati és stratégiai célkitűzések között rejtve jelenik meg, míg a programban a 3. A megye gazdaságának komplex fejlesztése c. alatt a 3.4., 3.6-3.7 beavatkozásokon át közvetlenül érvényesül.</p>
<p>IV. A vidéki gazdaság létalapjainak biztosítása, a vidéki foglalkoztatás növelése IV.1 Helyi gazdaságfejlesztés</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Helyi termék, helyi piac, közvetlen értékesítés program ➤ Helyi energiatermelés és -ellátás program ➤ Vidéki turizmus, falusi vendéglátás program ➤ Kézműves program ➤ Szövetkezés-fejlesztési program ➤ Helyi vállalkozásfejlesztés, szociális gazdaság program ➤ Szociális földprogram 		<p>Az agrártermelés a megye szempontjából kiemelkedő jelentőségű, az országos átlag feletti. Az agrártermelés megújítása a koncepcióban az ágazati és stratégiai célkitűzések között rejtve jelenik meg, míg a programban a 3. A megye gazdaságának komplex fejlesztése c. alatt a 3.4., 3.6-3.7 beavatkozásokon át közvetlenül érvényesül.</p>

Nemzeti Erdőstratégia 2016-2030

Nemzeti Erdőstratégia céljai	Konzisztencia	Hajdú-Bihar Megyei TFK és TFP kapcsolata
Az erdők környezeti, gazdasági és szociális szolgáltatásainak hosszú távon való biztosítása többcélú, fenntartható erdőgazdálkodással, az erdők multifunkcionális szerepének egymás közötti megfelelő, területenként különböző arányának kialakítása mellett.		Hajdú-Bihar megye erdősültségi szempontból jóval az országos átlag alatti megye. A megyében az agrárterületek aránya a meghatározó. Az erdőstratégia céljai így csupán áttételesen jelennek meg a célkitűzések között. Ugyanakkor a természeti erőforrások általános védelme és a táji adottságokon alapuló tájhasznosítás megalapozása területfejlesztési koncepció és program feladatai közé tartozik.
Energia- és erőforrás-hatékonyság növelése a megújuló energiahasznosítás, a klímaváltozási folyamatok hatásainak csökkentése, megelőzése érdekében. A biomassza alapú megújuló energiahasznosítás döntően térségi szintű szervezése és közösségi alapú fejlesztése.		Hajdú-Bihar megye erdősültségi szempontból jóval az országos átlag alatti megye. A megyében az agrárterületek aránya a meghatározó. Az erdőstratégia céljai így csupán áttételesen jelennek meg a célkitűzések között. Ugyanakkor a klímavédelmi (3.) stratégiai ágazati célon és a klímavédelmi prioritáson (2.) át megjelenik a szempont érvényesülése a területfejlesztési koncepció és programban.
Az erdészeti feltáró hálózat fejlesztésének támogatása, az erdők jobb elérése érdekében, figyelemmel a folyamatos erdőborítás fenntartása melletti kíméletes erdőgazdálkodás, a piacra jutás, az erdők védelme és a lakosság kulturált rekreációjának egyidejű biztosítására.		A célkitűzésnek nincs közvetlen kapcsolata a területfejlesztési célkitűzésekhez, azzal együtt, hogy Hajdú-Bihar megye erdősültségi szempontból jóval az országos átlag alatti megye.
Az erdőgazdálkodás biológiai alapjainak fenntartható módon történő biztosítása, az erdei biodiverzitás célzott védelme és fejlesztése, kiemelten a védett és magas természetességű erdőkben.		Hajdú-Bihar megye erdősültségi szempontból jóval az országos átlag alatti megye. A megyében az agrárterületek aránya a meghatározó. Az erdőstratégia céljai így csupán áttételesen jelennek meg a célkitűzések között. A biodiverzitás

		ugyanakkor az 1. prioritás 1.7. beavatkozásában érvényre jut.
--	--	---

Nemzeti Biodiverzitás Stratégia 2015-2020

Nemzeti Biodiverzitás Stratégia céljai	Konzisztencia	Hajdú-Bihar Megyei TFK és TFP kapcsolata
Hazánk védett természeti területeinek és értékeinek megőrzése , természetvédelmi helyzetük javítása, valamint az Európai Unió madárvédelmi és élőhelyvédelmi irányelvének teljes körű hazai végrehajtásához szükséges feltételek megteremtése.		A fejlesztési koncepcióban átfogó, stratégiai és horizontális célként is megjelenik a táji természeti értékek megőrzése és fenntartható hasznosítása, míg a programban a Fenntartható környezet 1.7-1.8 prioritásai jelenítik meg.
A táji diverzitás, a zöldinfrastruktúra és az ökoszisztéma szolgáltatások fenntartása és helyreállítása.		A fejlesztési koncepcióban átfogó, stratégiai és horizontális célként is megjelenik az értékek megőrzése és fenntartható hasznosítása, míg a programban a Fenntartható környezet 1.7-1.8 prioritásai jelenítik meg.
A biológiai sokféleség megőrzésében a mezőgazdaság szerepének növelése.		A koncepció és program közvetlenül hozzájárul a biológiai sokféleség megőrzéséhez a zöld infrastruktúra fejlesztésekkel. A mezőgazdaság szerepe a biológiai sokféleség megőrzésében a program 3. prioritás/3.6 beavatkozásán át jelenik meg, az innovatív és fenntartható mezőgazdaság elősegítésében.
Fenntartható erdő- és vadgazdálkodás, valamint a vízi erőforrásaink védelme és fenntartható használata		Hajdú-Bihar megye erdőszűrségi szempontból jóval az országos átlag alatti megye. A megyében az agrárterületek aránya a meghatározó. A biodiverzitás erdőgazdálkodásra vonatkozó céljai így csupán áttételesen jelennek meg a célkitűzések között. A

		biodiverzitás ugyanakkor az 1. prioritás 1.7. beavatkozásában érvényre jut.
Az inváziós idegenhonos fajok (özönfajok) elleni küzdelem		A koncepciónak és programnak nem közvetlen feladata.
Hazánk szerepvállalásának erősítése a biológiai sokféleség világszintű csökkenésének megállításában, továbbá a biológiai sokféleség védelmi megállapodásokból fakadó kötelezettségek hazai végrehajtása		A koncepciónak és programnak nem közvetlen feladata.

Nemzeti Vízstratégia

Nemzeti Vízstratégia céljai	Konzisztencia	Hajdú-Bihar Megyei TFK és TFP kapcsolata
Vízvisszatartás és vízszétosztás a vizeink jobb hasznosítása érdekében		A koncepció önálló célként nem nevesíti a vízágazatot. Ugyanakkor a program 1. Fenntartható környezet c. prioritása 1.1 beavatkozása felöleli tárgyi célt.
Kockázat megelőző vízkárelhárítás		A vízkár elhárítás nem a szerepel a programban.
A vizek állapotának fokozatos javítása, a jó állapot elérésére		A vizek állapotának megőrzése a vízminőség fejlesztése kiemelkedős szempont a megyében, ezért megjelenik az átfogó célok (3.) és a stratégiai ágazati célok (3.) között is. A program prioritások közül az 1-2. prioritások biztosítják a kapcsolódást a Vízstratégiahoz.

Minőségi víziközmű-szolgáltatás és csapadékvízgyűjtés elviselhető fogyasztói teherrel együtt.		A megyei területfejlesztési program 7. prioritása teremt széleskörű kapcsolatot tárgyi stratégiai céllal.
A társadalom és a víz viszonyának a javítása (mind egyéni, mind gazdasági, mind döntéshozói szinten).		Tárgyi szempont áttételesen kapcsolódik a megyei területfejlesztési koncepció és program elemeihez.
A vízgazdálkodás gazdasági szabályozó rendszerének újjá szervezése		A koncepciónak és programnak nem közvetlen feladata.
A tervezés és irányítás megújítása		A koncepciónak és programnak nem közvetlen feladata.

Hajdú-Bihar Megye Klímastratégiája

A megyei területfejlesztési koncepció a stratégiai ágazati célok között kifejezetten nevesíti a „Hatékony klímavédelem és adaptáció a megyében” c. S3. ágazati célként a klímavédelem kiemelt fontosságát, emellett a koncepció a horizontális célok között rámutat a „Zéró kibocsátás felé – Az üvegház kibocsátás csökkentése 2030-ig, és a zéró hulladék eléréséhez szükséges intézkedések integrálása” c. H2. horizontális cél esetében a távlati irányt, összhangban a megye jövőképeivel.

A megyei területfejlesztési program „Klímaadaptáció a megyében” c. 2. prioritása 11 db részletes beavatkozáson át mutatja be a megye klímavédelmi irányvonalait a jövőre nézve. Ugyanakkor az „élhető vidék – élhető települések” c. 8. prioritás 8.2 beavatkozása is megnevez adaptív intézkedéseket.

HBM Klímastratégia átfogó céljai, intézkedés csoportjai	Konzisztencia	Hajdú-Bihar Megyei TFK és TFP kapcsolata
Mitigációs intézkedések		2.1. Lakó és középületek energiahatékonyságának javítása
		2.2. Megújuló energia ágazati alkalmazásának erősítése, részarányának növelése
		2.3. Távhőrendszerek fejlesztése a megújuló energiaforrások részesedésének növelésével
		2.4. Épületek energetikai fejlesztése során megújuló energia használat beépítése
		2.5. Naperőmű-parkok létesítése
		2.6. Települési és térségi energiaközösségek, energiaudvarok létrehozása
		2.7. Településközi és településen belüli intelligens közösségi közlekedés javítása, a lakosság arra való áttérítése
		2.8. A közúti közlekedés klímabarát fejlesztése
Adaptációs intézkedések		2.9. Települési klímaadaptációs létesítmények kialakítása
		8.2. Adaptív épületállomány és közjóléti zöldterület növelés
Szemléletformálási intézkedések		2.10. Települési és térségi klímamenedzseri hálózat létrehozása
		2.11. Klímatudatosság erősítése innovatív szemléletformáló eszközök alkalmazásával

Vízgyűjtő-gazdálkodási tervek (VGT2)

A megye a Tisza részvízgyűjtőjéhez tartozik, amelyre vonatkozóan önálló vízgyűjtő-gazdálkodási terv készült. A vízgyűjtő-gazdálkodási terv részletesen mutatja be a víztestek jellemzőit, a vízfolyások meglévő állapotát, valamint a védett területeket, a monitoring rendszer felépítését, továbbá a vízhasználatokat - illetőleg részletes intézkedési programot fogalmazznak meg a kiváló ökológiai állapot elérése érdekében.

VGT2-ben alkalmazott intézkedési struktúra hasonló a VGT1 keretében kidolgozott rendszerhez. A VGT1-ben 14 intézkedési csomagba összesen 70 intézkedés került, amelyet kiegészített az ún. átfogó intézkedések csomagja, főként horizontális jellegű kiegészítő intézkedésekkel. A VGT1-ben az egyes intézkedések komplexebb felépítésűek voltak, az intézkedésen belül összetevőként szerepelt alapintézkedés, további alapintézkedés és kiegészítő intézkedés is. Ettől eltér a VGT2-ben alkalmazott felépítés, amely ezeket a fő intézkedési típusokat külön intézkedésekben jeleníti meg. A VGT1 intézkedések szétbontása miatt a VGT2-ben lényegesen több, 37 intézkedési csomag, 136 intézkedés szerepel. Ennek eredményeként a víztestekhez beírt KTM kódok pontosabban meghatározzák az intézkedést.

Mivel jelenleg még tart a vízgyűjtő-gazdálkodási tervek felülvizsgálata, amely 2021-ben fejeződik be, a még jelenleg érvényben lévő, korábban alkotott vízgyűjtő-gazdálkodási tervben foglaltakra vonatkozóan lehet a megyei területfejlesztési koncepció és program elemeinek összhangját vizsgálni.

A vízgyűjtő-gazdálkodási terv intézkedései a megyei területfejlesztési koncepció és program kereteinél sokkal részletesebben mutatják be a szakági ellátandó feladatokat.

Megvizsgálva a koncepció és program tartalmát azonban megállapítható, hogy a területfejlesztési javaslatok összhangban vannak a vízgyűjtő-gazdálkodási terv intézkedéseivel. Ezeket az intézkedéseket mutatjuk be az alábbi két kapcsolódó táblázatban az ún. intézkedési csomagok csoportjaiban.

fekete: EU által definiált terhelési típus, kék: kiegészítés, illetve hazai definíció

Kód	Az intézkedés célja	Megjegyzés
1	Szennyvíztisztító telepek építése és korszerűsítése	
2	Mezőgazdasági eredetű tápanyagszennyezés csökkentése	
3	Mezőgazdasági eredetű peszticid szennyezés csökkentése	
4	Bekövetkezett szennyezések csökkentése, felszámolása, beleértve a felhagyott szennyezett területek kármentesítését	Felhagyott és működő tevékenység által okozott szennyezés kármentesítése (megelőzést a KTM37 intézkedés tartalmazza).
5	Hosszirányú átjárhatóság helyreállítása, a duzzasztás és a vízszintszabályozás hatásának csökkentése	Az intézkedés fontos elemei egymástól függetlenül is alkalmazhatók.
6	A hidromorfológiai viszonyok javítása, a hosszirányú átjárhatóságon kívül	
7	A vízjárási viszonyok javítása illetve az ökológiai kisvíz helyreállítása	
7a	Ökológiai szempontok érvényesítése a fenntartható vízhasználatok megvalósításában.	A KTM7 EU kulcsintézkedésen belül célszerű külön csoportként kezelni a vízkivételekből, vízátvezetésekből adódó ökológiai problémák kezelését (a típussterhelés is más).
8	A víz hatékony felhasználását elősegítő műszaki intézkedések, az öntözés, az ipar, az energiatermelés és a háztartás területén	
9	Vízár politikai intézkedések a költségmegtérülés alkalmazása érdekében a lakossági vízi szolgáltatás területén	
10	Vízár politikai intézkedések a költségmegtérülés alkalmazása érdekében az ipari vízi szolgáltatás területén	
11	Vízár politikai intézkedések a költségmegtérülés alkalmazása érdekében a mezőgazdasági vízi szolgáltatás területén	
12	Tanácsadó szolgáltatás a mezőgazdaság részére	
13	Ivóvízbázisok védelmét szolgáló intézkedések (védőterületek, pufferzónák)	
14	Kutatás, tudásbázis fejlesztés a bizonytalanság csökkentése érdekében	
15	Elsőbbségi veszélyes anyagok kibocsátásának megszüntetése és elsőbbségi anyagok kibocsátásának csökkentése	
16	Ipari szennyvíztisztítók korszerűsítése, bővítése	
17	Talajerózióból és/vagy felszíni lefolyásból származó hordalék- és szennyezőanyag terhelés csökkentése	
18	Invazív, tájidegen fajok és betegségek terjedésének megelőzése és szabályozása	
19	A rekreáció (beleértve a horgászatot is) káros hatásainak megelőzése és szabályozása	
20	A halászat és egyéb olyan tevékenységek káros hatásainak megelőzése és szabályozása, amelyek állatok és növények eltávolításával járnak	
21	Településekről, épített infrastruktúrából és közlekedésből származó szennyezések megelőzése és szabályozása	

VGT intézkedési csomagok1

Kód	Az intézkedés célja	Megjegyzés
22	Erdészeti tevékenységből származó szennyezés megelőzése vagy ellenőrzése	
23	A természetes vízviszatarást elősegítő intézkedések	
24	Éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás	A feladatnak az egyes problémák kezelésébe kell beilleszkednie, ahol az releváns.
26	Halgazdasági hasznosítás káros hatásainak megelőzése és szabályozása	A halászat szabályozása, a jó gyakorlatok elősegítése kiemelt fontosságú. A KTM20 a biológiai hatásokkal foglalkozik.
27	Termálvizek kezelése a vízfolyásokba történő bevezetés előtt	Speciális problémákat vet fel, nehezen sorolható az egyéb pontszerű bevezetéseket kezelő intézkedési csoportokba
28	Hűtővizek felszíni vízbe történő bevezetésének szabályozása	Lásd előző magyarázat.
29	Mezőgazdasági telepekről (állattartásból) származó terhelés csökkentése	Célszerű külön intézkedési csoportban, az ipari szennyvizektől külön kezelni.
30	Hordalék- és tápanyag-visszatartás felszíni befogadókba történő bevezetés előtt	Elválasztott rendszerű csatornákból és belvízcsatornákból származó szennyezések rövid távú hatékony csökkentésére
31	Beszívárogatás, visszasajtolás korszerűsítése, szabályozása	Alapintézkedés, amely csak erőltetetten sorolható a 15-ös KTM-be.
32	Nem vízigények kielégítését szolgáló felszín alatti vízelvonások szabályozása, a hatások enyhítése	A felszín alatti vizek mennyiségi állapotát befolyásoló ún. közvetett vízkivételek kezelése miatt indokolt, amely egyrészt szabályozást, másrészt kompenzációs beavatkozást igényel
33	Károsodott vízi és vizes és szárazföldi élőhelyek védelme a vízjárást befolyásoló hatásokkal szemben, az egyéb intézkedéseken felül	A VGT1-ben hangsúlyos intézkedési csomag volt, megtartása indokolt.
34	Károsodott vízi és vizes és szárazföldi élőhelyek védelme vízminőségi hatásokkal szemben, az egyéb intézkedéseken felül	A VGT1-ben hangsúlyos intézkedési csomag volt, megtartása indokolt.
35	Fürdőhelyek védelmét biztosító speciális intézkedések	Speciális, különböző szempontokat összehangoló intézkedési csomag, amit célszerű külön kezelni.
36	Szakszerűtlenül kiképzett kutak ellenőrzése, rekonstrukciója, felszámolása	A VGT1-ben fontosnak tartott probléma, ami nem oldódott meg.
37	Balesetből származó szennyezések megelőzése	Szennyezések megelőzése és a haváriák kezelése, kárelhárítási intézkedés

VGT intézkedési csomagok2

3.2. Környezetvédelmi célok és szempontok megjelenése, illetve figyelembevétele a projektben

A 3.1. fejezet értékelő táblázatai jelenítették meg annak biztosítását, miszerint a környezetvédelmi célok megfelelő hangsúllyal megjelennek, és figyelembe vételre kerülnek a megyei területfejlesztési koncepcióban és programban.

A környezeti értékelés már a területfejlesztési koncepció készítése során javaslatokat fogalmazott meg a stratégiai és horizontális célokra át a területfejlesztési program prioritásaira, elsősorban a 3.1 fejezetben feltárt konzisztencia értékelés alapján - figyelemmel a fenntarthatósági és környezetvédelmi értékrend szempontjaira.

Ennek megfelelően formálódtak a fenntartható környezetre, a klímaadaptációra vagy a környezetvédelmi, tájvédelmi és természetvédelmi célokra is reflektáló beavatkozások a prioritások között.

3.3. A TFK és TFP céljainak egymás közti, illetve a releváns tervek, illetve programok céljaival való konzisztenciája környezeti szempontból

A megyei területfejlesztési koncepció és program céljainak egymás közötti, valamint más releváns tervekkel és programokkal való koherenciáját a 2.2 fejezet értékelő táblázatain át mutattuk be, ahol a prioritások és célok között megjelentek a környezeti szempontok is (lásd. belső- és külső koherenciák leírását).

A környezeti szempontok a maguk teljességében a 3.1 fejezet értékelésében jelenhettek meg, ahol jelen projekt céljainak konzisztenciáját is minősítettük a környezeti (és természetvédelmi) célokkal.

3.4. A jelenlegi környezeti helyzet releváns, a területfejlesztési koncepcióval és programmal összefüggésben lévő elemeinek ismertetése

3.4.1. A tervezési területek azon környezeti jellemzőinek azonosítása, amelyeket a TFK és TFP megvalósítása valószínűleg jelentősen befolyásol

Földrajzi elhelyezkedés, táji adottságok

Tájföldrajzi szempontból Hajdú-Bihar megye 6.211 km²-es területének északkeleti részét a homokbuckás Nyírség déli tája, közepét a kiváló talajadottságokkal rendelkező löszös Hajdúság, nyugati-északnyugati részét a Közép-Tisza vidékhez tartozó festői Hortobágy és a Borsodi-ártér, míg déli harmadát a Berettyó-Körösök vidék kistájai (Nagy- és Kis- Sárrét, Berettyó-Kálló köze, Érmellék, Bihari-sík) alkotják.

Természeti földrajzi szempontból a megye nem egységes, a szomszédos tájak áthúzódnak területére. Észak-keleti részét a homokbuckás Nyírség dél-nyírségi résztája alkotja. Közepén észak-déli irányban húzódik a Hajdúság két kistája: a Hajdúhát és a tulajdonképpeni Hajdúság. Nyugati részét a Közép-Tisza vidék egyik tájegysége, a Hortobágy foglalja el. Déli pereme, a Berettyó-Körös vidék átnyúlik a megye közigazgatási határain. Hajdú-Bihar megye az ország keleti részén fekszik, kevéssé tagolt síksági területe teljes egészében az Alföldhöz tartozik. Legmagasabb pontja (170,5 m) a Nyírségben Fülöptől északra található, míg a legalacsonyabb része a megye délkeleti sarkában, a Hamvas- és Sárrét-csatorna térségében, Püspökladánytól és Sereptől délre a megyehatárnál nem éri el a 85 m-t. Hajdú-Bihar földrajzi sajátossága, hogy felszínét fiatal, laza, gyűretlen és igen nagy vastagságban felhalmozódott szárazföldi eredetű üledék borítja.

3.4.1.1. ábra: Hajdú-Bihar megye kistájai (HBMTrT, 2007)

A megye tájképének változatossága a földtörténeti újkorban bekövetkezett fejlődés következménye. Az agyagos, homokos üledéket a környező magasabb térségről érkező vizek szállították és rakták le a fokozatosan tóvá alakuló egykori beltengerbe. A feltöltött és szárazzá vált területen a szerkezeti mozgások és az éghajlat-változás következtében a pleisztocénben újabb jelentős változás történt. A terület további süllyedésével, valamint a szomszédos területek (Kárpátok) emelkedésével megnőtt a folyók energiája. A pleisztocén folyamán a folyók 100-200 m vastag, főleg homokos üledéket halmoztak fel a pannon alapon.

Hajdú-Bihar földrajzi sajátossága, hogy felszínét fiatal, laza, gyűretlen és igen nagy vastagságban felhalmozódott szárazföldi eredetű üledék borítja. A megye tájképének változatossága a földtörténeti újkorban bekövetkezett fejlődés következménye. Az agyagos, homokos üledéket a környező magasabb térségről érkező vizek szállították és rakták le a fokozatosan tóvá alakuló egykori beltengerbe. A feltöltött és szárazzá vált területen a szerkezeti mozgások és az éghajlat-változás következtében a pleisztocénben újabb jelentős változás történt. A terület további süllyedésével, valamint a szomszédos területek (Kárpátok) emelkedésével megnőtt a folyók energiája. A pleisztocén folyamán a folyók 100-200 m vastag, főleg homokos üledéket halmoztak fel a pannon alapon.

A Körös-vidék megsüllyedésével a Nyírség és a Hajdúság területén megszűnt a folyóvízi elöntés, és a szárazzá vált felszínen az eolikus felszínformálás vált meghatározóvá. A szél munkájának eredményeként a Nyírségben a hordalékkúp anyagából az északi irányú szelek homokot halmoztak fel, amelyen futóhomok, humuszos homok és kovárványos barna erdőtalajok alakultak ki. A Hajdúság

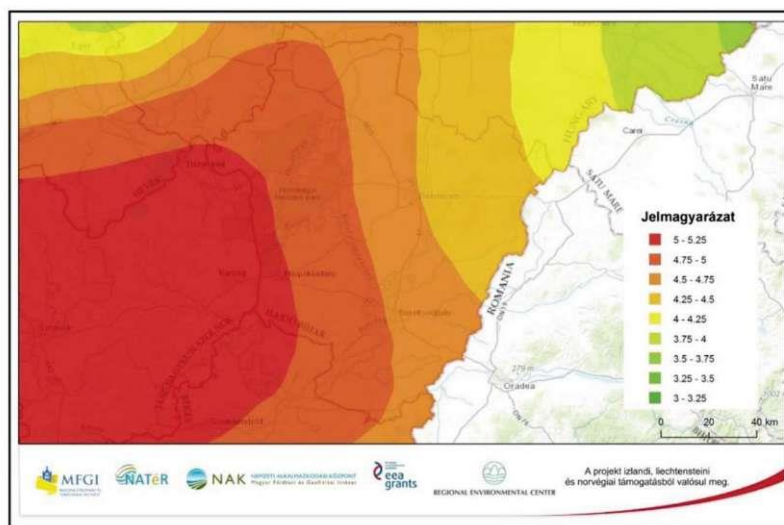
területére a szelek finomabb szemcseméretű löszet halmaztak fel, amelyen igen jó termőképességű csernozjom talajok képződtek.

A Hortobágy, valamint a Berettyó-Körös vidék felszínét továbbra is a folyóvíz alakította. A Hortobágyot tulajdonképpen a Tisza hozta létre. A XIX. században bekövetkezett folyószabályozásokig a Tisza ártere volt, ahol a folyó kezdetben erodálta, pusztította a pleisztocén időszakban felépített hordalékkúpot, majd finom ártéri üledékével néhány méter vastagságban fel is töltötte. A víz hatására itt szikes (szolonyec és szoloncsák), és réti talajok alakultak ki. Hasonlóan alakult a Berettyó-Körös vidék holocénkori fejlődéstörténete. Itt is az árvizekből leülepedett iszapos, löszös, agyagos üledék takarta be a hordalékkúp anyagát. Jellemző talajtípusai a réti- és öntéstalajok, helyenként a szolonyec.

Éghajlat

Hajdú-Bihar megye ugyan aránylag kis kiterjedésű és területén nincsenek nagy domborzati különbségek, mégis éghajlati szempontból mérhető eltérések mutatkoznak. Ezek nyugatról kelet felé, illetve délről észak felé változnak. A megye klímája nyáron szárazabb, télen kissé hidegebb, mint általában az Alföldön.

A megye középső részén fekvő Hajdúság minden tekintetben átmenet a hűvösebb, csapadékosabb Nyírség és a melegebb, szárazabb Közép-Tiszavidék, illetve Hortobágy között. Területén a szomszédos tájak éghajlati jellegzetességei találkoznak. Ezen a kis területen érintkezik egymással a Dél-Nyírség meleg, mérsékelt száraz, hideg telű éghajlati körzete, a Hortobágy száraz, mérsékelt forró nyarú, illetve a Körösvidék meleg, mérsékelt száraz, forró nyarú éghajlati körzetével.

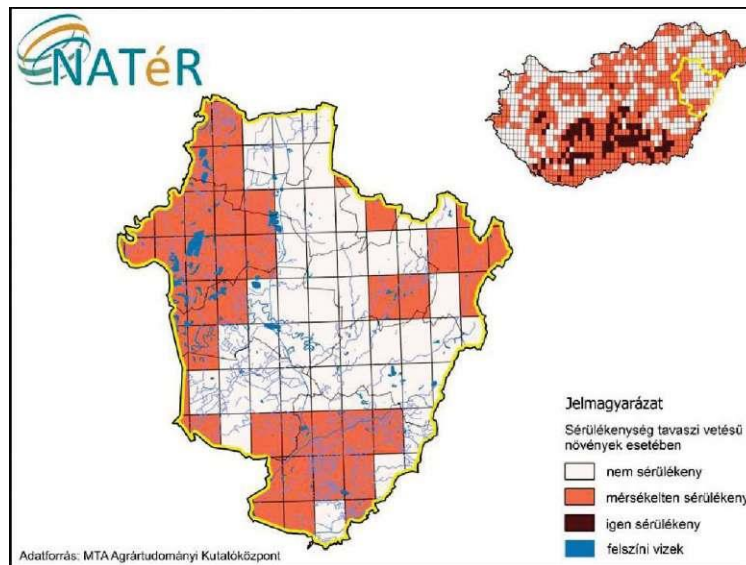

Dátum: 2017.09.01. Adatszolgáltató: Magyar Földtani és Geofizikai Intézet

3.4.1.2. ábra: Kitettség - A módosított Pálfi-féle aszályindex Hajdú-Bihar megyében az 1961-1990 időszakban (forrás: NATÉR)

A megye sugárzásviszonyai viszonylag kedvezőek. A napsütés évi összege 2020-2150 óra, az évi középhőmérséklet átlaga pedig 10,5-11,0 °C között mozog, északról dél felé haladva növekszik. A július átlaghőmérséklete a legmagasabb, általában 20,5 - 22 °C között változik, a Hortobágyon gyakran emelkedik 22 °C fölé. A tél általában kemény fagyokat hoz a megyében, a leghidegebb január. A Körösvidéken a januári középhőmérséklet -2, -2,5 °C, amely Északkelet felé haladva eléri, sőt meghaladja a -

3° C-ot. A hideg tél miatt későn tavaszodik, az utolsó fagy rendszerint április 20-25-e között következik be, de minden harmadik-negyedik évben májusi fagy is előfordul.

3.4.1.3. ábra: Hajdú-Bihar megye aszályal szembeni sérülékenysége a 20712100 időszakban (forrás: Nemzeti Alkalmazkodási Térinformatikai Rendszer, adatforrás: MTA Agrártudományi Kutatóközpont)

A csapadék szempontjából Hajdú-Bihar megye az Alföld egyik legszárazabb vidéke, a Hortobágy déli része pedig az ország egyik legszárazabb területe, ahol a csapadék évi mennyisége nem éri el az 500 mm-t. A Hajdúságban és a Berettyó-Körös vidéken ez 500-550 mm-ig, a Dél-Nyírségben 600 mm-ig emelkedik. Ebből 300-350 mm jut a tenyészidőre. Legcsapadékosabb hónap a június (55-75 mm), legszárazabb a január (25-35 mm). A csapadék az év folyamán egyenlőtlenül oszlik el, tipikus kontinentális jellegre mutat, hogy a legcsapadékosabb hónapban 2,5-szer annyi eső esik, mint a legszárazabbban. Az évi csapadék mennyisége - főleg annak eloszlása miatt - nem elegendő a mezőgazdasági termelés biztonságához. Az évi vízhiány legnagyobb a Hortobágyon (150-175 mm), de a legjobb mezőgazdasági területen, a Hajdúságban is 100-150 mm. Hosszútávon jelentős mennyiségű termésnövekedéssel kell számolnunk a tavaszi vetésű növények tekintetében. A hótakarós napok száma több évtized átlagában 30-40, (legmagasabb a Hajdúságban és a Nyírségben), ami országosan alacsony érték. A bajt csak növeli, hogy ezen a területen nem alakul ki vastag hótakaró, sőt a gyakori erős szelek miatt a lehullott hó sem borítja egyenletesen a felszínt, ami növeli az őszi vetések esetén a fagyveszélyt.

Vízrajz

Hajdú-Bihar megye vízben szegény terület, számottevő bővizű folyója nincs. A megyének csak az északnyugati határát érinti a Tisza 53 km hosszan, déli területén a Berettyó és rövid szakaszon a Sebes-Körös folyik rajta keresztül. Vízhozamuk alapján kisebb jelentőségű, azonban jellegzetes élővizei a megyének a Hortobágy, a Kösegy és a Dél-Nyírség területén eredő Kállók. A megye egésze a Tisza vízgyűjtő területéhez tartozik, a lefolyó vizek a megye nyugati részén közvetlenül, míg keleti nagyobb területéről a Berettyón és a Körösök vízrendszerén át jut a Tiszába. A kevés csapadék következtében a medrekben a lefolyás fajlagos értéke alacsony, a kisebb vízfolyásokba csak hóolvadás vagy nagyobb zivatar esetén jut víz.

Az 1950-es években létesített Keleti-főcsatorna, amely a Tiszát a Berettyóval köti össze, igen nagy jelentőségű, a hozzá kapcsolódó csatornahálózattal megye vízben legszegényebb földterületeinek öntözését, valamint a tavaszi belvizek elvezetését teszi lehetővé. A megye felszíni vizei túlnyomórészt öntözési és halgazdálkodási, kisebb mértékben ipari célra használatosak, kivétel a Keleti-főcsatorna, mely évtizedek óta segíti Debrecen ivóvízellátást. A Nyugati főcsatorna vize fontos ökológia célú vízpótlást biztosít a Hortobágyi Nemzeti Park területén. A terület állóvizei különböző eredetűek. Természetes állóvizek maradtak vissza a régi folyómedrekben (Kadarcs, Kungyörgy tava, Pince-lapos). Ugyancsak tavak maradtak vissza a laposokban (Nagy- és Kisdarvas-fenek), a Tisza levágott kanyarulataiban. Az utóbbi években megnőtt a száma a mesterségesen kialakított állóvizeknek.

3.4.1.4. ábra: Hajdú-Bihar megye vízrajza (HB MTrT)

Ezeket különbözőképpen hasznosítják. A szikes vízállásos területeken halastavakat (Hortobágy, Körösvidék) vagy víztárolókat (Borsós, Nagy-lapos, Szálka-lapos) hoztak létre. Az ország halastavainak összfelülete 25,9%-ban jut a Hortobágyra. Debrecen környékén üdülés, pihenés céljára alakították ki az Erdőpuszták tavait. Jóllehet a megye felszíni vízfolyásokban szegény, felszín alatti vizekben viszont bővelkedik. A felszín alatti talajvíztükör helyzete nagyon különböző. A magasan fekvő pannon rög fölött a talajvíz mélyebben helyezkedik el. Így például a Hajdúság kiemelt pannon röge fölött 6-20 m mélyen fekszik, a Dél-Nyírségben 3 m-re, a Hortobágyon viszont csak 1-2 m-re van a felszín alatt. A talajvíz sótartalma tág határok közt változik. Legnagyobb a Hortobágyon, ahol literenként 2-3 g, de elérheti a 10-20 g-ot is.

A Hajdúság mélységi vizei országosan is kiemelkedő jelentőséggel bírnak. A mélyfúrású kutak egy részéből gyógyhatású termálvíz tör a felszínre. A megye több településén épült termál- és gyógyfürdő. Ismert hévízzel rendelkezik Debrecen, Hajdúszoboszló, Hajdúböszörmény, Berettyóújfalu, Biharnagybajom, Komádi, Körösszegapáti, Hencida, Sárrétudvari, s újabban Balmazújváros.

Talajok

A talajok termőképességével, agrárszempon tui értékelésével külön fejezet foglalkozik, ezért itt most csak a legfontosabb genetikai talajféleségek áttekintő ismertetése szerepel.

A Hortobágy területén a réti szolonyec talajok különböző változatai (sztyeppesedő réti szolonyec, szolonyeces réti talaj) fordulnak elő kisebb-nagyobb foltokban. E talajok esetében a vízben oldható Na-sók koncentrációmaximuma jellemzően a talajszelvény mélyebb részeire esik, s emiatt a talajsintek

felső részében kevés a vízben oldható só, ugyanakkor a kicserélhető kationok között magas a Na-ion aránya. Az A-szint általában 15 cm-nél vékonyabb. Színe világos szürkésbarna, szerkezete poros vagy lemezes. Kémhatása gyengén savanyú vagy semleges, ritkábban enyhén lúgos. A talajsztint felső része 2-3 % humuszt tartalmaz és többnyire karbonátmentes. A sötétszürke vagy szürkésbarna színű, oszlopos szerkezetű felhalmozódási vagy szolonyeces B-szint a só- és a Na-felhalmozódás helye. Anyaga nedvesen tapadós, alsó felében vörösesbarna vasas foltok és vasborsók helyezkednek el. A réti szolonyec talajok vízgazdálkodása valamelyest kedvezőbb a szoloncsákos és a szoloncsák-szolonyec talajoknál, mivel a kevés vízben oldható só tartalmazó felső szintek vízáteresztő képessége lehetővé teszi a csapadékvíz beszivárgását. A tápanyag-ellátottság a humusztartalom függvénye. A talajok szikesedésében több tényező játszik szerepet. A nyári száraz időszakban a kapillárisokban intenzív a felszín felé irányuló vízmozgás és sószállítás, ennek következtében fokozatosan növekszik a víz elpárolgása után visszamaradt só mennyisége. A felszíni képződmények vízzáró volta miatt nagymértékben akadályozott a csapadék beszivárgása, ezáltal a talajvíz hígulása. Ráadásul a Hortobágy medencéje az Alföld regionális hidrodinamikai rendszerében ún. megcsapolási terület, ahol a különböző mélységű vízáradó szintek között, a pozitív vertikális nyomásgradiens miatt, lehetséges a felszín, illetőleg a talajvíztér felé irányuló vízmozgás.

Ugyancsak a Hortobágy területén, valamint a Berettyó-Körös vidéken jellemző a különféle **réti talajok** megjelenése. A réti talajok keletkezésében a vízborítás elöntés, vagy magas talajvíz-állás következtében fellépő időszakos túlnedvesedés játszott a legfontosabb szerepet. Az emiatt bekövetkező levegőtlenesség jellegzetes szervesanyag-képződést és az ásványi részek redukcióját okozta. A humuszos szint szürkésfekete vagy fekete színű, s egyenletesen humuszos A-szintre, valamint a fokozatosan csökkenő szervesanyag-tartalmú, a csernozjomoknál sokkal rövidebb B-szintre. A B-szint mélyebb rétegeiben vasborsók, rozsdafoltok, glej fordulhatnak elő. A réti talajok vízgazdálkodása (a túlságosan nedves időszakokat kivéve) kedvező, tápanyag-gazdálkodásuk közepes. A **szolonyeces réti talaj** esetében a réti talajt képző folyamatokhoz kismértékű szikesedés is társul. E talajok szelvénye morfológiailag a réti talajokéval egyező, azonban B-szintjük tömöttebb, s egyben ez a magasabb Na-tartalom megjelenésének a helye is. Vízgazdálkodása kedvezőtlen. A Tisza mentén, valamint Berettyó-Körös vidéken gyakori a **réti öntéstalaj**, amelyben a réti talajokra jellemző humuszképződés, valamint az öntésterületek rétegzett hordalékanyaga egyaránt megjelenik. A humuszos szint akár 30-40 cm vastag is lehet és 2-3% szerves anyagot tartalmaz. Megjelenésük az állandó vagy az időszakos vízborítástól mentes magasabb ártéri részeken jellemző, ahol lehetőség van a folyamatos talajképződésre. Vízgazdálkodásuk és tápanyag-ellátottságuk általában kedvező.

A Hajdúságban típusos az **alföldi mészlepedékes csernozjom talaj** előfordulása. A legfelső, szántott réteg általában leromlott szerkezetű, aprómorzsás, esetleg porosodott. Kémhatása semleges, vagy gyengén lúgos, humusztartalma 3-4%. A szántott réteg alatti Aszint humusztartalma valamivel kisebb színe sötétbarna, barnás-fekete. Szerkezete kitűnően morzsás, kémhatása enyhén lúgos, karbonát-tartalma alacsony. A termőréteg vastagsága jellemzően meghaladja az 1 m-t, a szervesanyag-tartalom szintje magas (300 - 400 t/ha). A B-szintben a szervesanyag-tartalom a mélység felé fokozatosan csökken, ennek megfelelően e szint színe világos barna. A talajszerkezet a humuszanyag-tartalom csökkenéssel együtt változik, a B-szint alsó része tömöttebb. A mészlepedékes csernozjom talaj vízgazdálkodása és tápanyag-ellátottsága igen jó. A Hajdúháttól D-re és Dk-re fekvő területeken, valamint a Hajdúhátnak a Hortobágy felé eső peremi sávjában az agyagosodott infúziós lösz alapkőzetten kialakult **réti csernozjom talajok** jellemzők. Kialakulásukra jellemző, hogy a humusz-felhalmozódást gyenge vízhatás kíséri, ez a talajvíz közelségének vagy az időszakos belvízelöntésnek a következménye. A többi csernozjomtól elsősorban abban különböznek, hogy itt rozsdás foltok, erek formájában vasmozgás nyomai is észlelhetők. A humuszos szintek színe sötétebb, szerkezetük inkább

szemcsés. Az egyes szintek átmenete éles, a B-szintnek az A-szinthez viszonyított vastagsága kicsi. Az alapkőzet közelében a felszínnél jellemző 3.5-4.5 %-ról 1 % alá csökken a humusztartalom. A réti csernozjom talajok vízgazdálkodásában a vízáteresztés és víztartó képesség megfelelő, azonban a magas talajvízállású időszakokban túlnedvesedésre hajlamos.

A Nyírségre jellemző futóhomok-területek jellegtelen **homoktalajain** nem ismerhetők fel határozottan a talajképződés folyamatai (humuszosodás, akkumuláció, stb.). A vizet gyorsan elnyelik, könnyen kiszáradnak, emiatt a szél a homokszemcséket könnyen felragadja és elszállítja. Tápanyag-szolgáltató képességük gyenge. Jobb minőségű a futóhomok alapkőzeten kialakult, vékony termőréttegű, átlagosan 30 cm vastagságú, gyenge termékenységű **kovárványos futóhomok talaj**. A kovárvány csíkok e talaj termékenységét kedvezően befolyásolják, mert a foszfor-, kálium- és humusztartalmuk nagyobb, s vízgazdálkodásuk is jobb, mint a közrezárt homokréttegé. A tömöttebb, több finomfrakciót és nedvességet tartalmazó kovárvány rétegek késleltetik a felszínre hulló csapadék beszivárgását. A löszös homok alapkőzeten **humuszos (csernozjom jellegű) homoktalajok** képződtek. Jellemzőjük, hogy a humuszos szint morfológiailag megfigyelhető, de egyéb jele a talajképző folyamatoknak alig mutatkozik. A termőrétteg humusztartalma 1 % körüli, a humuszos réteg vastagsága 30 - 40 centiméterre tehető. Termékenysége a sívó futóhomokénál jobb, nagyobb a víztartó, és valamelyest kisebb a vízáteresztő képességük. Nehezebben száradnak ki és így kevésbé vannak kitéve a defláció hatásának. A humuszos homoktalajoknak a futóhomoktól és a jellegtelen homok vázталajoktól történő pontos elhatárolása meglehetősen nehéz, mert e talajok számtalan átmeneti, köztes változata előfordul.

Talajtípus	Területe Hajdú-Bihar megyében (Hektár)
Futóhomok	65427
Humuszos homokos talajok	18310
Ramann-féle barna erdőtalajok	0
Kovárványos barna erdőtalajok	11054
Csernozjom-barna erdőtalajok	0
Csernozjom jellegű homoktalajok	0
Mészlepedékes csernozjomok	0
Alföldi mészlepedékes csernozjomok	87601
Mélyben sós alföldi mészlepedékes csernozjomok	269
Réti csernozjomok	75724
Mélyben sós réti csernozjomok	22960
Mélyben szolony. réti csernozjomok	20915
Szoloncsákok	135
Szoloncsák-szolonyecek	228
Réti szolonyecek	117085
Sztyeppesedő réti szolonyecek	57141
Szolonyeces réti talajok	20164

Réti talajok	72215
Réti öntéstalajok	41800
Lápos réti talajok	2172
Síkláp talajok	0
Leccsapolt és telkesített síkláp talajok	6748
Mocsári erdők talajai	0
Fiatal, nyers öntéstalajok	1006
Összesen	620954

3.4.1.1. táblázat: Hajdú-Bihar megye talajtípusainak megoszlása (ha)

A **kovárványos barna erdőtalaj** humuszos rétegének és kilúgzási szintjének vastagsága igen különböző. Általános a 30-50 centiméter vastag kilúgzási szint, aminek színe világosszürke, vagy sárgásbarna, kémhatása általában gyengén savanyú, szerkezete homokos. Humusztartalma csekély, ritkán haladja meg az 1-2 %-ot. A szintén gyengén savanyú felhalmozódási szint agyagtartalma meghaladja a kilúgzási szintjét. A nyírvízfolyásokat gyakran **lápos réti talajok** szegélyezik. Homoktalajok esetében általában a 4-10% szerves anyagot tartalmazó, víz hatása alatt álló talajképződményeket soroljuk a lápos réti talajok közé. Jellemzőjük a fekete humuszos szint, amelynek átmenete a mélység felé éles, s ott már rendszerint megtaláljuk a glejesedés, rozsdásodás nyomait. Vízgazdálkodására a túlzott nedvesség jellemző, emiatt tápanyag-gazdálkodása kedvezőtlen.

Láptalajok a megye déli részén kisebb foltokban fordulnak elő. Képződésük állandó vízborítás alatt, vagy vízzel telített körülmények között zajlik. Emiatt az elhalt növényzet levegőtlen viszonyok között bomlik el, így a humifikáció tözegesedéssel jár együtt. A felszínt gyakran koturéteg alkotja. A szelvényekben vaskonkréciókat is találunk, melyek összeállva ún. gyeppasérc rétegeket is alkothatnak. Vízgazdálkodásuk és tápanyaggazdálkodásuk szélsőséges. A telkesített, azaz szántóföldi művelés alá vont láptalajok felszíni rétegeinek huzamosabb kiszáradása miatt jellemző a víztároló- és a duzzadóképeség erőteljes csökkenése.

Vízföldtani adottságok

Hajdú-Bihar megye vízrajzi szempontból különleges helyzetben van. Bár az Alföld ÉK-i része felszíni vizekben gazdag, a Nyírség szigetszerű tömege eltereli a folyókat. Északon a Tisza, délen a Sebes-Körös éppen csak érinti a megyét. A megye, s általában az Alföld legfontosabb természeti kincse a termőföld mellett a felszín alatti víz. Már 1980-ban napi nagyjából 1 millió m³ vizet termeltek az Alföldön, ám a kitermelhető vízkészletet e mennyiség négyszeresének becsülték. **Nyitott kérdés azonban, hogy az utánpótlódás lépést tart-e a kitermeléssel.** Az mindenesetre a készletek fogyására utal, hogy nyugalmi szintek egyes helyeken erősen csökkenő tendenciát mutatnak.

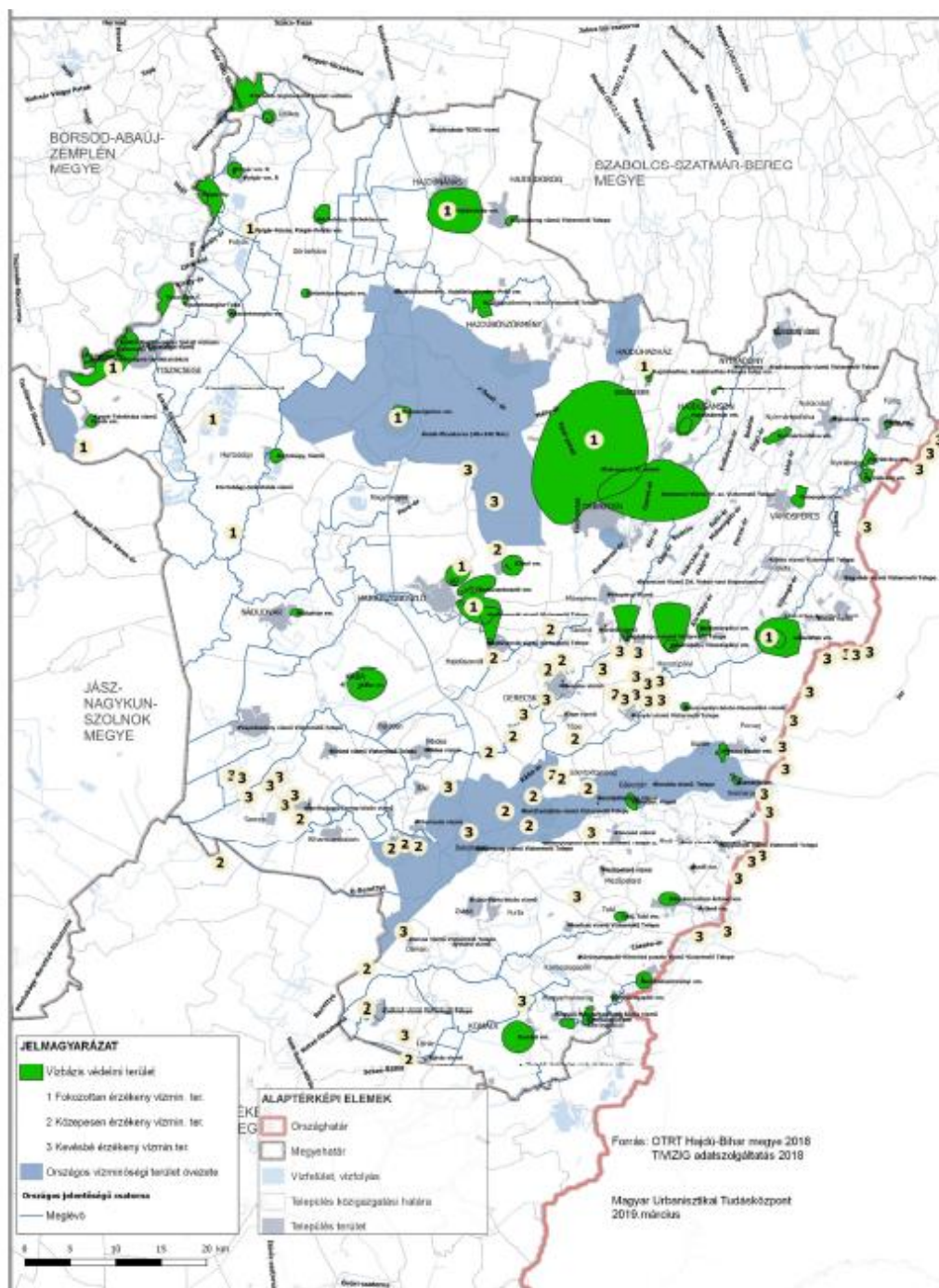
A Nyírség talajvízben és felszínközeli vizekben elég gazdag terület, a Hortobágyon 100-150 méteres mélységben található a jó vízadó rétegek. A Hajdúság ebből a szempontból változatos képet mutat. A kiemelt pannóniai dombok fölötti területeken a talajvíz mélyen van és kevés. Ugyanakkor e kiemelt táblát felszabdáló mély negyedkori mélyedések víztartó rétegeiből elegendő víz nyerhető.

A megye három mezotájának vízföldtani adottságai regionális hidrodinamikai rendszerben is értelmezhetők. A Hajdúsághoz keleten kapcsolódó Nyírség területe a bizonyítottan beszivárgási-tápláló terület, ahol az egymás alatt elhelyezkedő vízadó szintek piezometrikus nyomásszintjei rendre egymás alatt helyezkednek el, a függőleges hidraulikus gradiens negatív előjelű, ami azt jelenti, hogy lehetőség van a talajvíz mélyebb rétegekbe irányuló beszivárgására. A Hortobágy területe ezzel szemben a hidrodinamikai rendszer megcsapolási területének tekinthető. Itt a piezometrikus nyomásszintek a mélység felé haladva növekednek, a függőleges hidraulikus gradiens pozitív előjelű, ezért a talaj- és sekély rétegvízadókba a mélyebb helyzetű vízadókba történő vízátzivárgás - a rendszer természetes állapotában - nem lehetséges. A Hajdúhát területe átmeneti nyomásviszonyokkal jellemezhető. Itt a különböző mélységű vízadó szintek közötti függőleges irányú kommunikáció alárendelt jelentőségű a vízadó rétegekben történő vízszintes irányú vízáramláshoz képest. Ebben a zónában domináns a beszivárgási területen a mélyebb helyzetű vízadókba jutott vízkészletnek a megcsapolási terület felé irányuló transzportja.

Talajvíz

A talajvíztükör mélységi elhelyezkedésében igen jelentős különbségek tapasztalhatók a Nyírség, a Hortobágy és a Hajdúság határterületén. A talajvíztükör átlagos mélysége a nyírségi völgyekben 1-2 m-rel, a Hortobágyon 2-3 m-rel (bár sokfelé csupán néhány deciméterrel) a felszín alatt van a talajvíztükör átlagos mélysége. Ugyanakkor a Nyírségben a dombok alatt 4-8 m mélyen áll a víztükör. A Hajdúság sík vidékein azonban (például a Hajdúböszörmény-Nagyhegyes-Debrecen közötti terület jó részén) sok helyütt 8-15 m-rel a felszín alatt található a talajvíztükör. A pannóniai háta agyagos rétegei lényegében felszínalatti vízváltak, s a felszínalatti vizek a negyedkori részmedencék felé áramlanak.

A Nyírségben nincsenek a felszínen nagy kiterjedésű vízzáró rétegek, ezért itt a mélységgel nem növekszik úgy a nyomás, mint a többi táj esetében. A laza futóhomokba könnyen beszivárgó víz a felszínközeli iszaplepcsék fölött áll meg. A Hortobágy felszíne kvázi vízzárónak mondható, alatta a víztükör nyomás alatt áll. A Hajdúságban már kis területen belül is változatos nyomásviszonyokkal találkozhatunk: az agyagon fekvő lösztakaró alatt a talajvíz mélyen helyezkedik el, míg a vízzáró löszös rétegekre települő vékony homokrétegek alatt a víztükör a felszín közelében található.

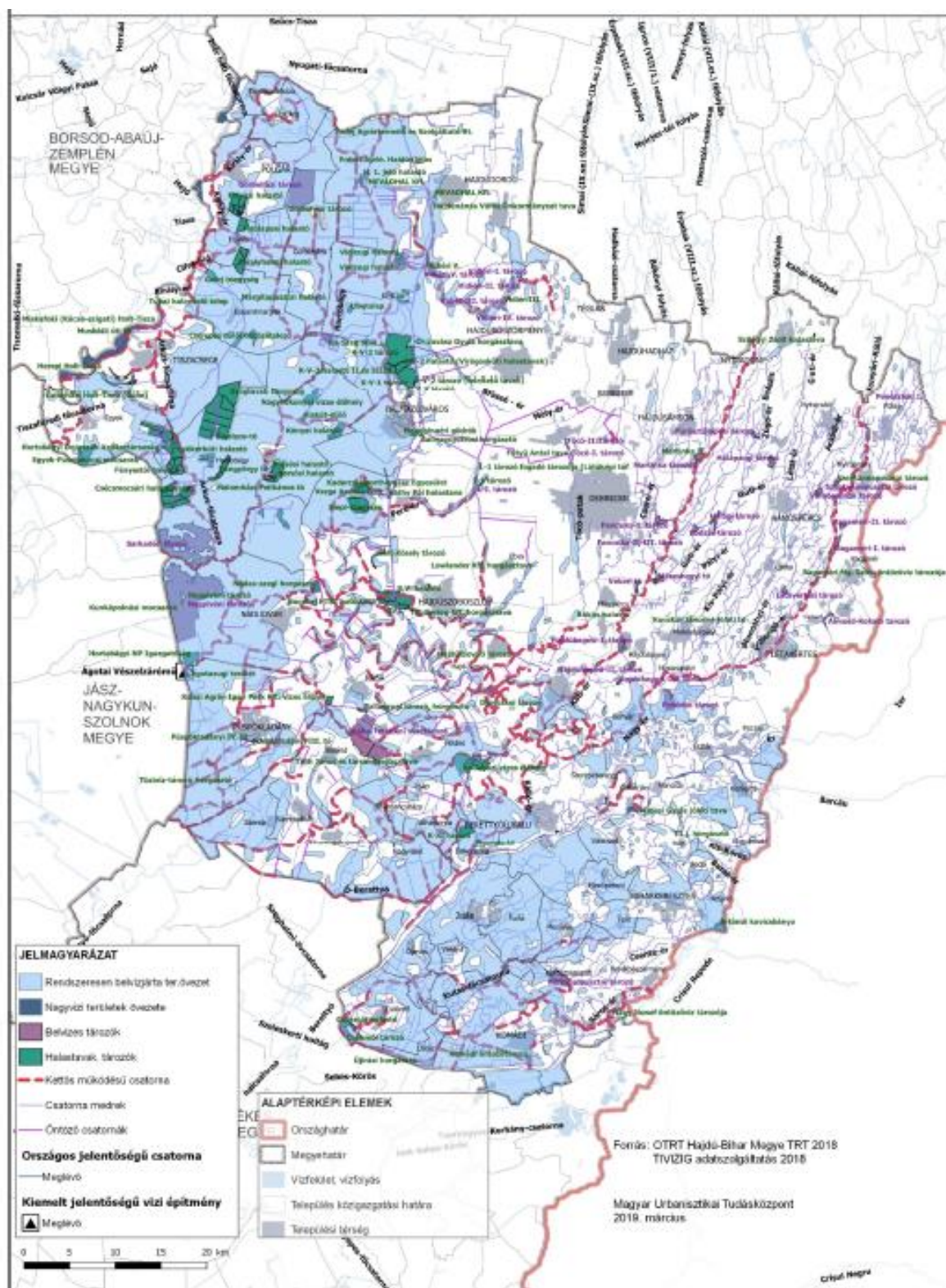

3.4.1.5. Vízminőség-védelmi területek övezete (Forrás: HB MTrT)

A megye déli részén, a Berettyó-Körös vidéken igen magas talajvízállás a jellemző. A rendszeres észlelésű talajvízfigyelő kutak adatai alapján a felszín alatti átlagos talajvízállás az terület nagyobb részén 1.0 m körül becsülhető, de szélsőséges hidrometeorológiai körülmények között az abszolút maximum sok helyen a terepszinten alakulhat ki. A talajvíz e területen nyomás alatt áll.

A megye talajvizei általában viszonylag kemények, meghaladhatják a 20 német keménységi fokot. Az összes oldott sótartalom a Nyírség magasabb térszínein a legkisebb mennyiségű, a Hajdúság és a Hortobágy felé egyre növekvő értéket mutat. A Hajdúság déli részén 6000-8000 mg/l is lehet az összes oldott sótartalom, a Hortobágy egyes kútjaiban pedig közel 20 000 mg/l-es értéket is kimutattak. A

Berettyó-Körös vidéken a talajvizek oldott sótartalma átlagosan nem túl magas, de széles határok között mozog. A homokos-közetlisztes talajvíztartókban az 1000 mg/l körüli, a pélites talajvíztartókban a 2000-3000 mg/l közötti összes oldottanyag tartalom tekinthető általánosnak.

3.4.1.6. Belvízvédelmi területek

A legalacsonyabb sótartalommal a felszíni folyóvíz hatása miatt Tisza-part közelében találkozhatunk. A nyírségi talajvíz jellemző sója a kalcium-hidrogénkarbonát, emellett némi magnézium-hidrogénkarbonátot tartalmazhat. A szulfátion-feldúsulás a nagyobb völgyek területén fordul elő. A Hajdúság talajvizeire a kalcium viszonylag alacsony mennyisége, míg jellemző. Az anionok közül a hidrogénkarbonát és a szulfát mutatja a legmagasabb értékeket, de nem ritka a magas kloridtartalom sem. A Hortobágy talajvizeiben az uralkodó só a nátrium-hidrogénkarbonát, emellett a magnézium-hidrogénkarbonát aránya is jelentős. A Berettyó-Körös vidéken a pélites rétegekben kalcium-magnézium-hidrogénkarbonátos, a szikes területeken nátriumhidrogénkarbonátos talajvizek a jellemzők.

A talajvizekben megjelenő nitrit, nitrát és ammónia a helyi szennyezések megjelenésének tulajdonítható.

Mélységi vizek

Mélységi vízben gazdag területnek mondható a Nyírség abban a tekintetben, hogy a felszín alatti rétegekben néhány száz méter mélyséig szinte mindenütt van víz. Ugyanakkor a kutak átlagos hozama általában nem kiemelkedő. A pleisztocén összetben található három vízáadó réteg közül leggazdagabb az 150-200 m mélyen elhelyezkedő alsó réteg (az erre a vízáadó települt kutak fajlagos hozama átlagosan 50-100 l/p/m), legszegényebb pedig a középső (nagyjából 10-20 l/m/perc).

A Hajdúság mélységi vízben szegény területnek minősül. A vízáadó homokszintek általában 100-150 m mélységben húzódnak, de csak néhány kút produkál 50-60 l/p/m fajlagos mennyiséget, az átlagos érték 20-30 l/p/m körül alakul.

A Hortobágy térségében 100-150 m mélységből, helyenként már felszín fölé szökő vizet lehet nyerni. A pleisztocén korú vízáadó rétegek homok-kavicsos homok összetételűek. A vízáadókból kitermelhető vízmennyiség 500-1000 l/p.

A Berettyó-Körös vidék nem tekinthető mélységi vizekben nem tekinthető gazdag területnek. A medence föltöltésében jelentős szerepet játszanak az agyagos üledékek, s a viszonylag kevés homokréteg sem igazán jó vízáadó. A maximális vízhozam általában 300-600 l/p között mozog.

Mint természeti adottságai alapján védendő természetes gyógytényező, a megyében az alábbi **ásványkutak** találhatóak:

Sorszám	Település	Kútkataszteri szám OKK	Engedély száma	Felhasználási mód
1	Berettyóújfalú	B-44	535/OTH/2010	Palackozási célú
2	Debrecen	K-2532	KEF-1117/2016	Palackozási célú
3	Debrecen	K-2251	148/GYF/2008	Palackozási célú
4	Debrecen	K-2406	OTH-GYOGYF 29-5/2012	Palackozási célú
5	Debrecen	B-1771	838-5/OTH/2009	Fürdési célú
6	Debrecen	K-2345	131-2/GYF/2009	Palackozási célú

7	Debrecen	B-2376	OTH-GYOGYF 27-5/2012	Palackozási célú
8	Debrecen	K-2510	393-7/OTH/2010	Palackozási célú
9	Debrecen	K-2500	OTH-GYOGYF 28-5/2012	Palackozási célú
10	Furta	B-2	418-3/GYF/2007	Palackozási célú
11	Hajdúsámson	K-79	27/GYF/2007	Palackozási célú
12	Hajdúszoboszló	B-310/A	446/GYF/2008	Ivási célú
13	Hajdúszoboszló	B-340	93-7/GYF/2009	Palackozási célú
14	Hajdúszoboszló	B-339	49-13/OTH/2010	Fürdési célú
15	Létavértes (Nagyléta)	B-34	178/GYF/2008	Palackozási célú
16	Ujléta	B-13	KEF- 9230/2015	Palackozási célú

Hévizek

A magyarországi mélységi hévizek feltárása megyénkben kezdődött el. Pávai Vajna Ferenc 1924-ben telepítette a hajdúszoboszlói 1. sz. kincstári mélyfúrást, melynek talpán 73 C°-os vizet fakasztottak. A mért hőfok 15 C°/m-es geotermikus grádiens jelez, ami a világtágnak csupán mintegy fele. Az Alföld mélységi vizei tehát kivételesen magas hőmérsékletűek, bár hangsúlyozni kell, hogy a nagy geotermikus anomália nem azonos mértékű az Alföld egészén.

Az aránylag alacsony költségű melegvíz-feltárési lehetőségek miatt gyorsan szaporodtak és szaporodnak a meleg vizű gyógyfürdők, s megkezdődött vagy napirendre került a termálvíz egyéb (fűtés, energianyerés, stb.) hasznosítása is.

A megye szinte egész területe az alföldi átlagot meghaladó pozitív anomáliával rendelkezik. Az alföldi mélységi vizek átlagos hőmérsékleti gradiensét 18 m/C°-nak számították, ami 500 méterben 36-39 C°-os hőmérsékletű vizet jelent. Ugyanakkor Hajdú-Bihar megye területe 40-45 C°-os anomáliával rendelkezik, sőt a Hortobágy déli felén a 45- 50 C°-os vizek nyerhetők ebből a mélységből. Az 1000 m mélységben mutatkozó vízhőmérsékletek tekintetében szintén nagyon kedvező Hajdú-Bihar megye helyzete. A legjelentősebb meleg-anomália ebben az esetben is a Hortobágy déli részén mélyített kutakban jelentkezett (70-80 C°), de hasonló hőmérséklet a megye északi részén található hévizek is. A megyében fő hévizadó szint a felszín alatt 550-1200 m között elhelyezkedő, sekélytengeri eredetű felső-pannon homokkő sorozat. A kitermelt hévíz hőfoka - a megnyitott réteg helyzetétől függően - 40-70 C° közötti.

Mint természeti adottságai alapján védendő természetes gyógytényező, a megyében az alábbi **gyógyvizes kutak** találhatóak:

Sorsz.	Település	Kútkataszteri szám OKK	Engedély száma	Felhasználási mód
1	Balmazújváros	B-202	974-2/ÜTH/2009	Fürdési célú

2	Balmazújváros	B-243	KEF-10086/2012	Fürdési célú
3	Berettyóújfalú	B-54	146-8/ÜTH/2010	Fürdési célú
4	Debrecen	B-1771	KEF-4664/2015	Fürdési célú
5	Debrecen	B-2523	KEF-13173-7/2014	Fürdési célú
6	Debrecen	B-1998	139/OTH/2010	Fürdési célú
7	Debrecen	B-2407	530/GYF/2002	Fürdési célú
8	Debrecen	B-2313	20/OTH/2011	Fürdési célú
9	Debrecen	B-208	140/OTH/2010	Fürdési célú
10	Debrecen	B-2546	BP/FNEF-TKI/1909-15/2020	Fürdési célú
11	Debrecen (Bánk)	K-2499	20/GYF/2007	Fürdési célú
12	Hajdúböszörmény	K-351	KEF-1748-6/2014	Fürdési célú
13	Hajdúdorog	K-73	KEF-5358-1/2016	Fürdési célú
14	Hajdúnánás	K-114	884/OTH/2009	Fürdési célú
15	Hajdúnánás	K-202	KEF-13667/2014	Fürdési célú
16	Hajdúszoboszló	B-375	OTH-GYÓGYF 118-11/2011	Fürdési célú
17	Hajdúszoboszló	B-391	121-7/OTH/2011	Fürdési célú
18	Hajdúszoboszló	B-317	OTH-GYÓGYF 120-11/2011	Fürdési célú
19	Hajdúszoboszló	B-370	OTH-GYÓGYF 119-11/2011	Fürdési célú
20	Hajdúszoboszló	B-212	48-13/OTH/2010	Fürdési célú
21	Hajdúszoboszló	B-345	587-7/OTH/2010	Fürdési célú
22	Hortobágy	B-11	OTH-GYÓGYF 10-9/2012	Fürdési célú
23	Kaba	K-47	KEF-13495/2014	Fürdési célú
24	Kaba	B-106	KEF-11951-9/2012	Fürdési célú
25	Nádudvar	B-430	146/OTH/2011	Fürdési célú
26	Polgár	B-88	KEF-4704-11/2013	Fürdési célú
27	Püspökladány	B-179	890-6/OTH/2009	Fürdési cél
28	Tiszacsege	B-119	KEF-1704-9/2013	Fürdési cél

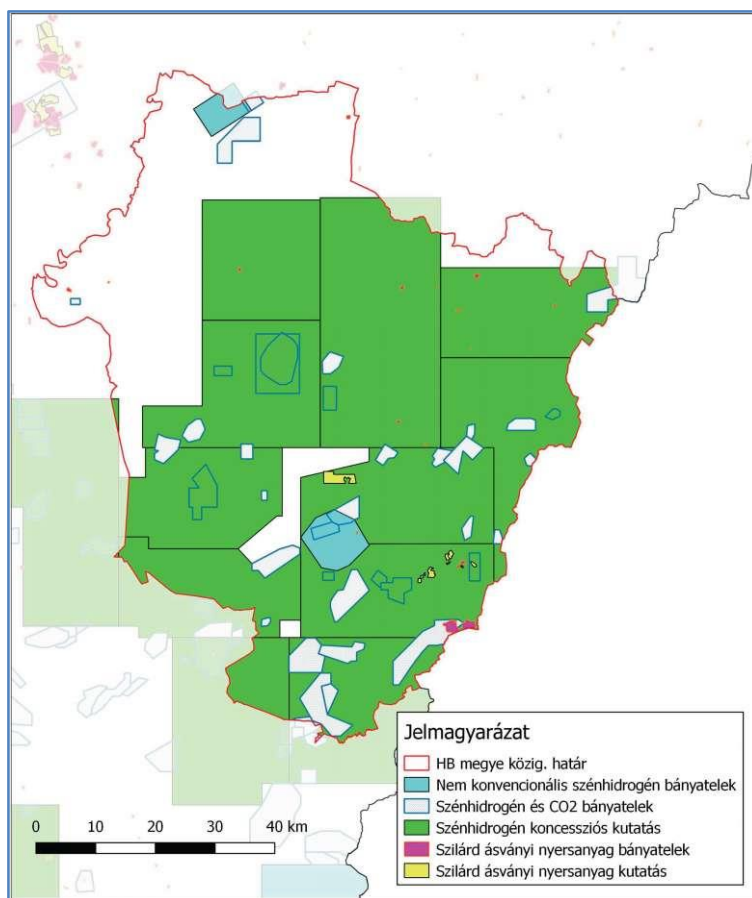
A megye legjelentősebb hévíz-termelése Hajdúszoboszló és Debrecen területén folyik. A Hajdúszoboszlón feltárt víz konyhasós, bróm és jód tartalommal; hőmérséklete a fúrás talpánál meghaladja a 70 C°-ot. Debrecenben a kitermelt hévizek alkáli-hidrogénkarbonátos-kloridos típusúak, magas Na tartalommal. A megye területén üzemelő hévízkutak vannak még többek között Balmazújvárosban, Berettyóújfaluban, Biharnagybajomban, Földesen, Hajdúböszörményben, Hajdúnánáson, Komádiban, Polgáron, Püspökladányban, Újirázon. A kutak többsége a termálvízre alapozott fürdőket látja el.

Természetes gyógytényező felhasználásával minősített **gyógyfürdők** a következő városokban találhatóak: Hajdúszoboszló, Püspökladány, Debrecen, Balmazújváros, Hajdúnánás, Kaba, Nádudvar, Hajdúböszörmény; **gyógyszállók** pedig Hajdúszoboszlón és Debrecenben vannak.

Hajdú-Bihar megye területén Hajdúszoboszló, Debrecen és Hajdúnánás települések meghatározott része megfelelt a gyógyhellyé nyilvánítás követelményeinek, ezért megkapták a **gyógyhely** minősítést.

Ásványi nyersanyagok

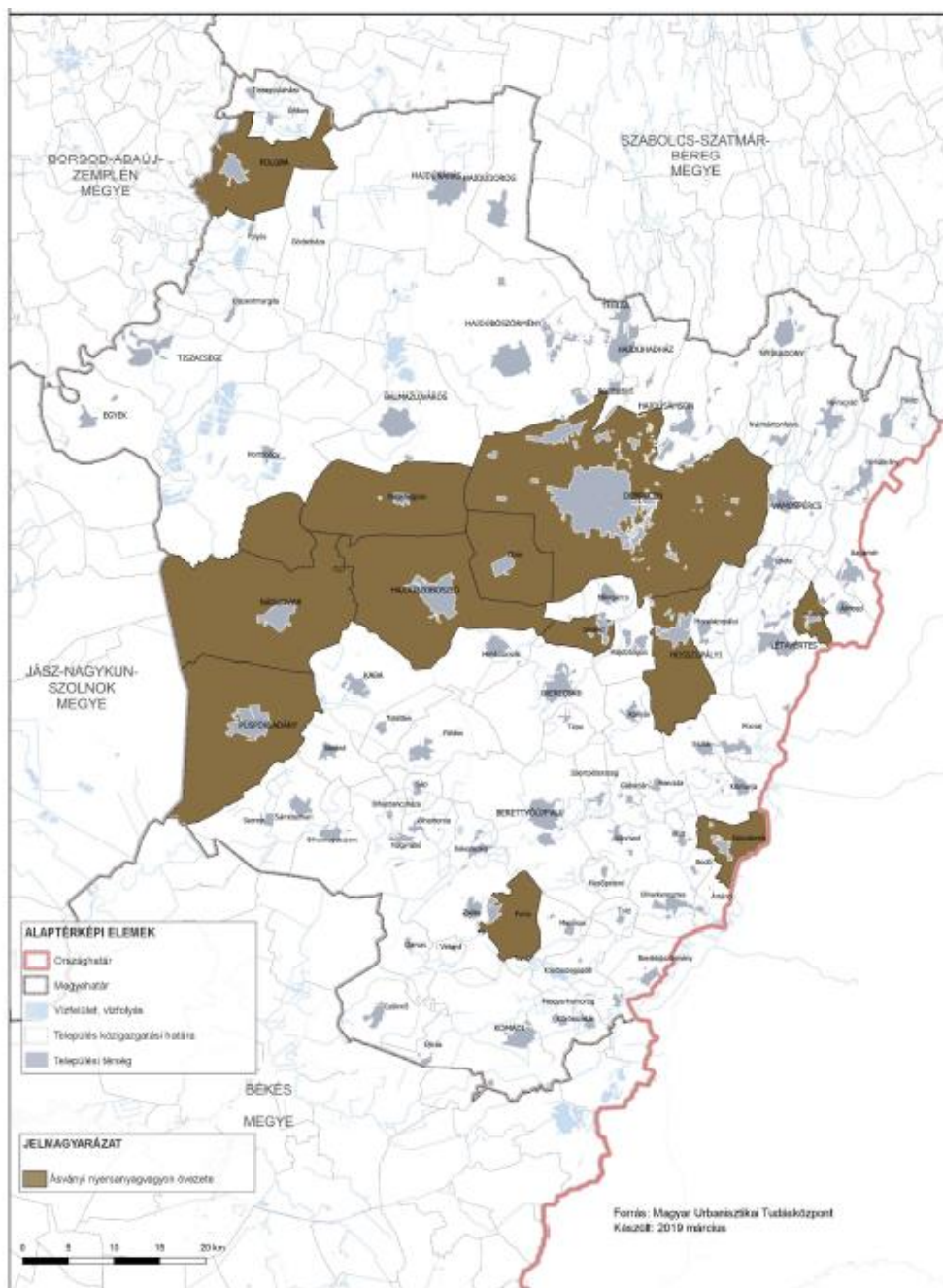
A megye bányászati területeit a Magyar Bányászati és Földtani Szolgálat nyilvántartása alapján tekintettük át. Jelen ismertetésben nem soroljuk fel a konkrét bányahelyeket, hanem a megye hasznosítható ásványi nyersanyagokkal kapcsolatos főbb földtani vonatkozásokat foglaljuk össze. Ennek megfelelően fontos ásványi nyersanyagként tekinthetjük a vizet, amelyet az előző fejezet ismertetett (mélységi és hévizek), illetőleg a kőolaj, földgáz és az építőanyagok.

3.4.1.7. ábra: Bányászati területek és bányászati kutatási területek Hajdú-Bihar megyében, 2018 (forrás: Magyar Bányászati és Földtani Szolgálat)

Kőolaj, földgáz

A I. világháborút követően megindult alföldi szénhidrogén kutatások kezdetén a Hajdúság déli fele reménybéli szénhidrogén területnek minősült. A kutatások a II. világháború után jártak eredménnyel: 1958-ban a hajdúszoboszlói kutatási területen, Nagyhegyes környékén három szénhidrogén tároló szintet tártak fel. A legelső szint kréta-paleogén flisben (alsóhajdú szint), a középső szarmata homokkőben és oolitos mészkőben (felsőhajdú szint) a felső pedig pannóniai homokkőben helyezkedik el (Szoboszló szint). A hajdúszoboszlói területen kívül kisebb területek ismeretesek Álmosd, Bakonszeg, Berettyóújfalu, Berekböszörmény, Bihartorda, Darvas, Derecske, Kaba, Ebes, Egyek, Hajdúnánás, Hosszúpályi Zsáka-Furta környékén. A szénhidrogén döntő része földgáz. Az egyik letermelt nagyhegyesi szintet földalatti gáztárolóként hasznosítják.

3.4.1.8. ábra: Ásványi nyersanyagvagyon övezete (HB MTrT)

Építőanyagok

A megyében kitermelhető építőipari nyersanyagok a kavics, a homok, és az agyagos lösz. E nyersanyagok a felszín földtani jellegének megfelelően határozott földrajzi elrendeződést mutatnak. A megyében kitermelésre alkalmas kavicsos homok a Sebes-Körös hordalékkúpján Ártánd körzetében található. A képződmény fedőrétege 1-9 m közötti, a telep vastagsága mintegy 20 m. Az uralkodó szemnagyság 20-40 mm. A kavicsos rétegek nyugati irányban egyre mélyebbre kerülnek, s ezért kitermelésre nem alkalmasak. Bányászati jelenleg is intenzíven folyik.

A Hajdúság területén a téglagyártásra alkalmas agyagosabb löszök, valamint építőipari homok előfordulások ismertek. Homokbányák találhatóak többek között Hajdúböszörmény, Hajdúdorog, Hajdúhadház, Hajdúbagos, Hajdúnánás, Hajdúsámson, Körösszegapáti, Mikepércs, Nagykereki, Nyíracsad, Tiszacsege és Vámospercs területén. Hajdúszoboszlón és Polgáron pedig agyagbányászat folyik. Homoknyerőhely található Nyíradony területén is.

Sajnos a nyírségi homok, mivel koptatott szemű futóhomok, többnyire nem alkalmas építőipari célra. Az építőanyag-bányák döntően helyi igényeket elégítenek ki, regionális jelentősége csupán az ártándi kavicsbányának van.

Mezőgazdaság

A megye éghajlata mérsékelt meleg és száraz, a keleti részen mérsékelt melegmérsékelt száraz. Az évi középhőmérséklet 10-10,2 °C, a vegetációs időszakban 17-17,2 °C az átlaghőmérséklet. A napi középhőmérséklet 188-192 napon keresztül meghaladja a 10 °C-ot. A csapadék átlagosan 520-550 mm, a hortobágyi kistájban 520-530 mm. Az ariditási index 1,21-1,33 között van. A keleti részek csapadékellátottsága jobb, itt a vízigényesebb kultúrák, a térség többi részén a szárazságot jobban tűrő növények termesztéséhez megfelelő az éghajlat. A hortobágyi terület aridabb jellege következtében mezőgazdasági potenciálja alacsony.

A megye területén nagyrészt a Hajdúság és a Berettyó-Körösvidék középtájához tartozó kistájak húzódnak, de területe ÉNY felé átnyúlik a Közép-Tiszavidék, K felé pedig a Nyírség vidékére is. A talajtakaró változatos, 18 talajtípus található meg a megyében.

A mezőgazdaságilag művelt terület 544 472 ha, amelyből 334 203 ha-os szántóterületével a második helyet foglalja el az országos rangsorban. (A megye összterülete 621 056 ha.) Ez meghatározza a megye jelentőségét a mezőgazdasági termelés szempontjából.

Az ökológiai adottságok szinte minden növény termesztésének megfelelnek. A mezőgazdaság átalakulása a rendszerváltással kezdődött meg. A struktúra átalakításra jellemző, hogy míg 1990-ben 41 állami gazdaság és gazdasági társulás, valamint 82 mezőgazdasági termelőszövetkezet volt, addig 2001-ben már összesen 2546 vállalkozás (ebből 930 társas vállalkozás) működött a mezőgazdaság, erdőgazdálkodás és halászati nemzetgazdasági ágban. A szervezetek számának gyarapodása mellett

csökkent az alkalmazásban állók száma. 1990-ben a nagyüzemi gazdaságokban 38500 fő dolgozott, 2001-ben pedig a négy főnél többet foglalkoztató szervezeteknél csak 10 000 fő állt munkaviszonyban.

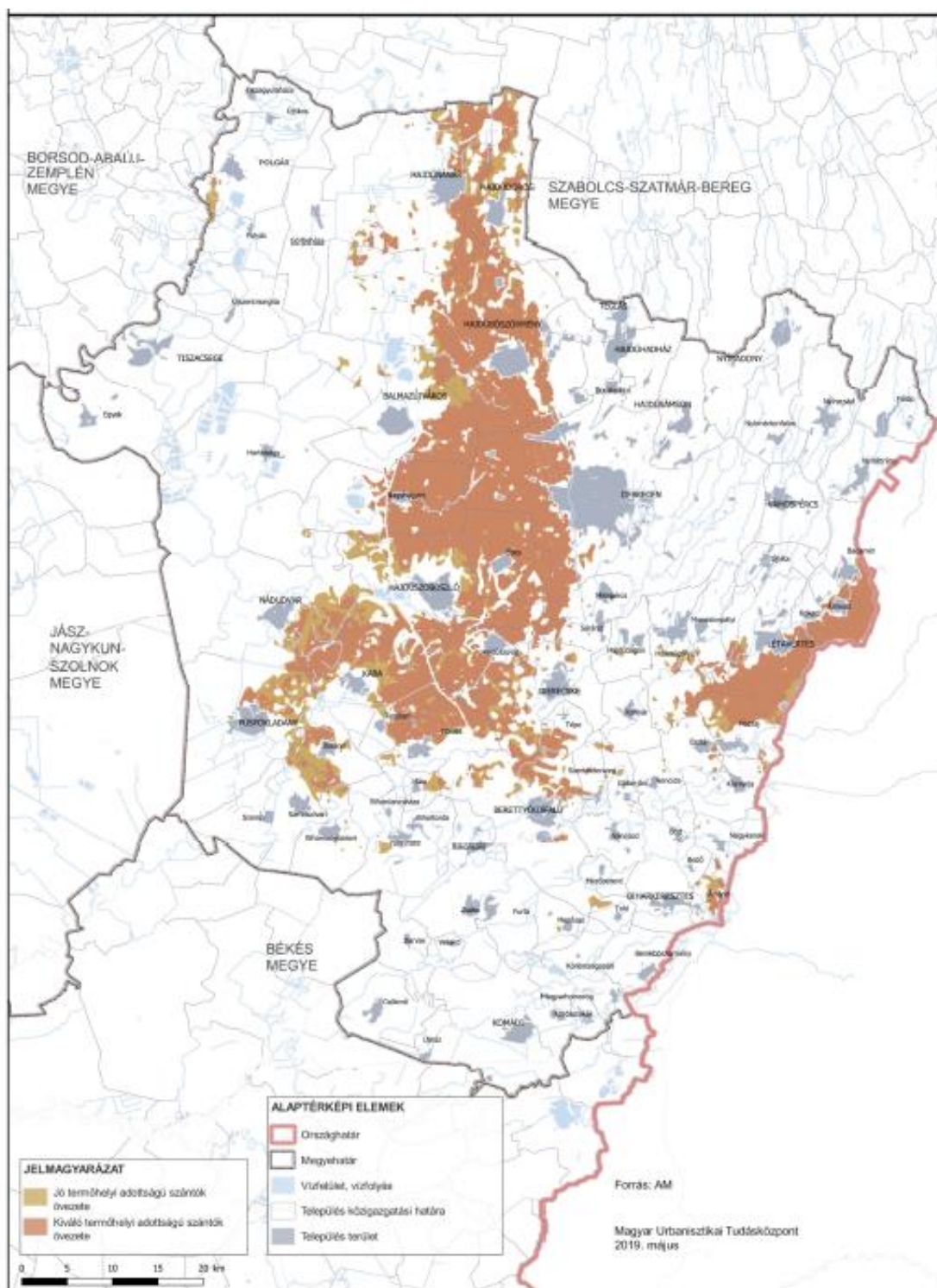
A mezőgazdasági szervezetek társas formái mellett fontos tényezőként jelentkeznek az egyéni, valamint a családi gazdaságok. A megye földterületének fele az egyéni gazdaságok használatában van.

A megyében a mezőgazdaság súlya a GDP-hez való hozzájárulás alapján az országos átlag több mint kétszerese.

2015-ben Hajdú-Bihar megyében volt a legnagyobb (73%) a mezőgazdasági terület aránya. A földterület 54%-a az országos átlagot meghaladóan szántó volt. A gyep művelési ág súlya 18%, kétszerese az országosnak.

A szervezeti átalakulás a földterület művelési ágak szerinti megoszlását kisebb mértékben befolyásolta. A földterületnek 14,3%-a a művelés alól kivett terület. A növénytermesztésen belül kukorica, búza, napraforgó, cukorrépa és burgonya a meghatározó.

Az állattenyésztés a megye mezőgazdasági termelésének legnagyobb értékét adó ágazata, az alaptevékenységen belüli részaránya több mint 45%. A szarvasmarha-tenyésztési ágazat a megye állattenyésztésének meghatározó része. 2015-ben a megyében tartották az ország juhállományának 20%-át, a szarvasmarhák, sertések egyaránt 12, valamint a tyúkok 13%-át. A sertéságazatról az elmúlt 10-15 évben a termelők többnyire panasszal szóltak, hiszen alig volt egy-egy rövid időszak amikor megtérültek a költségeik, többnyire veszteséget termeltek. Az állatállományi adatok emelkedő tendenciát mutatnak, kivéve a tyúkféléket, melyek száma 2002-ben csökkent a korábbi évekhez képest.

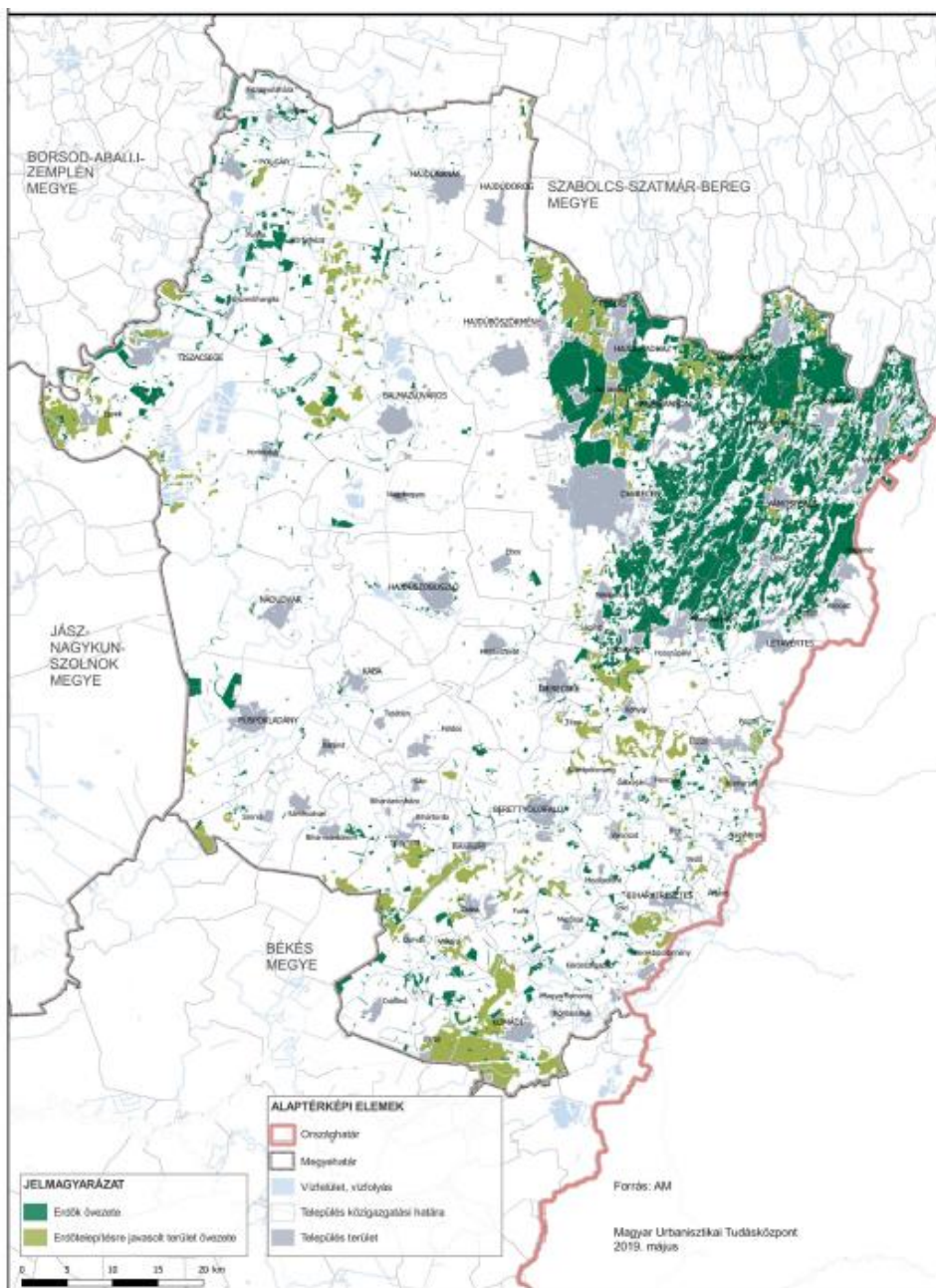

3.4.1.9. ábra: Kiváló és jó adottságú szántók övezetei (HB MTRT)

Erdőgazdálkodás

Hajdú-Bihar megyében az elmúlt évtizedben az erdőterületek aránya megduplázódott. Erdőgazdálkodási célú terület nagysága 28 180 ha, 47 % állami, 52 % magántulajdonú erdő, 1-2 % közösségi. A több mint 28 ezer ha erdőből 675 ha uniós pályázati támogatásban részesülő telepített erdő. A megyében az erdőgazdaság meghatározó szereplője a nyírségi területek állami erdeinek

jelentős részét kezelő Nyírerdő Zrt., mely négy erdészetet működtet Hajdú-Biharban. Gúthi erdészetének (7 818 ha) díszje az 5 175 hektárnyi kiterjedésű Gúthi erdőtümb, mely az Alföld legnagyobb összefüggő, zárt gyöngyvirágos tölgyesét és a Nyírség egyik legszebb akácállományát foglalja magába. A cég debreceni (8 600 ha) és halápi (7 100 ha) erdészete mellett a hajdúhadházi érdemel említést: utóbbi 5 200 hektárnyi területe Nyírségen kívüli tájakra is kiterjed.

3.4.1.9. ábra: Erdők övezetei (HB MTrT)

A hajdú-bihari erdőterületek növekedésének fenntartása a megye klímastratégiájában is meghatározott cél. Fontos, hogy az erdőtelepítés – amennyiben lehetséges – őshonos fafajokkal, illetve ahol ez nem valósítható meg a változó környezeti feltételeknek ellenálló állományokkal történjen és ne csak állami területeken, hanem magánterületeken is végbe menjen.

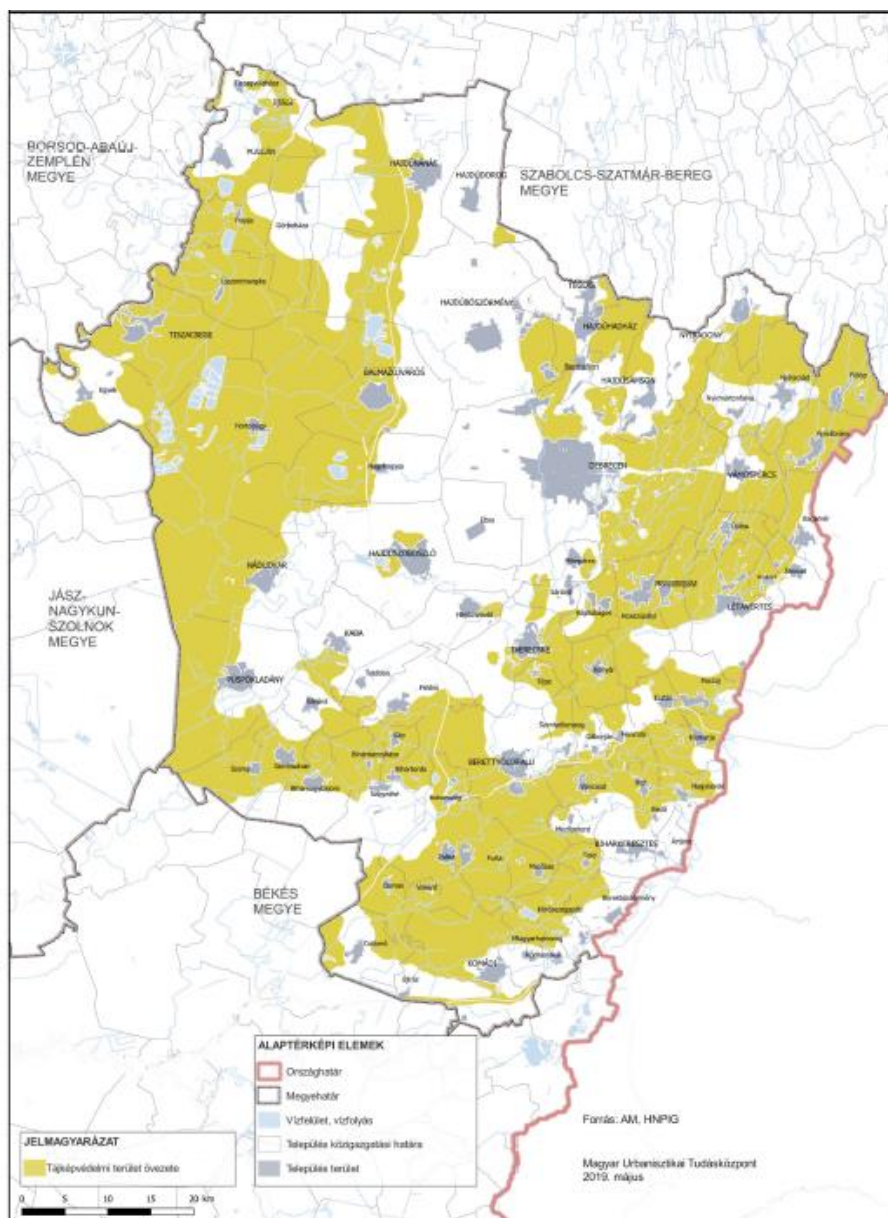
Táj-, és természetvédelem

Hazánk, és egyben a Kárpát-medence sajátossága, hogy a Kelet-Európára jellemző táji övezetesség felbomlik mozaikos felépítésű változatos talajú, vízrajzú, domborzatú kistájakká alakul. Az atlanti, mediterrán és kontinentális éghajlati hatásokat a medence jelleg ötvözi sajátos változatos tájak hálózatává, ami nagy biológiai változatosságú életközösségek kialakulását biztosította. Az Európai Unió közössége Pannon régió néven önálló biogeográfiai egységge nyilvánította a Kárpát medencét.

A megyében a Magyar Alföld erősen eltérő adottságú négy középtája /Közép Tiszavidék, Nyírség, Hajdúság, Berettyó-Körös vidék/ és azok több kistája található, s ezek egyedi sajátosságai, adottságai változatos természeti gazdagságot és kapcsolatrendszert őriznek mind a mai napig.

A megye mezei régióinak kistájai:

- ❖ *Közép-Tisza-vidék*: Borsodi-ártér, Tiszafüred-Kunhegyesi-sík, Hortobágy
- ❖ *Nyírség*. Közép-Nyírség, Dél-Nyírség, Nyugatí- vagy Lőszös-Nyírség
- ❖ *Hajdúság*: Hajdúhát, Dél-Hajdúság
- ❖ *Berettyó-Körös-vidék*: Nagy-Sárrét, Berettyó-Kálló köze, Érmelléki löszös hát, Bihari-sík, Kis-Sárrét

3.4.1.10. ábra: Tájvédelmi övezetek

A megye védett természeti területei

Hajdú-Bihar megye természeti értékeit közel 90 000 ha (86 938 ha) védett természeti terület (ebből mintegy 2300 ha ex-lege védett) őrzi. Jelentősebb területei: a Hortobágyi Nemzeti Park, a Hajdúsági és a Bihari-sík Tájvédelmi körzet mellett 4 természetvédelmi terület, 127 ex-lege védett terület, számos helyi védett terület, illetve az „ökológiai hálózat” elemei (NATURA 2000, Érzékeny Természeti Területek, stb.). A fenti védett területeket és értékeket az alábbiakban mutatjuk be részletesen, illetve a mellékelt térképen láthatók. (adatszolgáltatást várunk a HNP-től, amint megjön mellékeljük a térképet.)

A megye - nemzetközi összehasonlításban is - kiemelkedő természeti értékeinek sorsa alapvető összefüggést mutat a gazdasági táj használatával. Nagyon fontos lenne, hogy ezeknek az „élőhely

szigeteknek" a „partjait" megfelelő földhasználati formákkal (biogazdálkodás) kialakított pufferzónákkal is védjük, csökkentve a közvetlen és közvetett károsító hatásokat.

Rendkívül fontos természeti hálózat része, térségi kincsestára, élettere a megyének a 43 helyi jelentőségű természetvédelmi terület (3300 ha), amelyek a helyi önkormányzatok és közösségek életminősége és életlehetőségeinek feltételei közé tartoznak, ezt a ténytet felismerve váltak védett területté a helyi döntéshozók vállalása alapján.

A hivatásos természetvédelem (HNP Ig.) a megyét a kistáji besoroláshoz illeszkedve három természetvédelmi tájegységbe sorolja, melyek a Természetvédelmi Őrszolgálat örkerületbeosztásának is alapját képezik:

- ❖ Hortobágy-Nagykunság Természetvédelmi Tájegység
- ❖ Hajdúság-Dél-Nyírség Természetvédelmi Tájegység
- ❖ Bihari sík Természetvédelmi Tájegység

Hortobágy-Nagykunság Természetvédelmi Tájegység

Országos védettségű területek: A Hortobágyi Nemzeti Park területének (82.534 ha) kb. 75 %-a Hajdú-Bihar megyébe esik (Püspökladány, Nádudvar, Nagyhegyes, Hajdúszoboszló, Hortobágy, Balmazújváros, Hajdúböszörmény, Görbeháza, Újszentmargita, Polgár, Tiszacsege és Egyek külterületén).

Országos jelentőségű természetvédelmi területekből a tiszadorogmai Göbe-erdő TT (173 ha) 31 ha Hajdú-Bihar megyében van (Egyek külterületén). Helyi védett területek: Polgár, Kálvária-domb

Hajdúság-Dél-Nyírség Természetvédelmi Tájegység

Hajdúság:

Országos védettségű terület: nincs Ennek oka, hogy a kiváló termőhelyi adottságú tájegységet a mezőgazdaság - alapvetően a szántóföldi művelés - átalakította, természetes vegetációja eltűnt, maradványai csak árokpartokon, mezsgyéken lelhetők fel. Helyi védett területek:

- Balmazújváros, Nagyháti-park, 2 ha
- Hajdúböszörmény, II. Rákóczi Ferenc és Újvárosi utca platán fasorai
- Hajdúböszörmény, Dorogi úti hársfasor
- Hajdúböszörmény, Simoni nyárfasor
- Hajdúböszörmény, Zeleméri templomrom és környéke
- Hajdúböszörmény: Tócsó-völgy
- Hajdúdorog, Óvoda utcai kocsányos tölgy
- Hajdúnánás, városközponti páfrányfenyő
- Hajdúszoboszló, Kösely Rt. (volt Hajdúszoboszlói Állami Gazdaság) központjában levő emlékkert 2.0 ha
- Hajdúszováti református templomkert 0.3 ha

Dél-Nyírség:

Országos védettségű területek:

- Debreceni Nagyerdő Természetvédelmi Terület: 1092 ha,
- Hajdúbagosi Földikútja Rezervátum Természetvédelmi Terület: 266 ha,
- Hajdúsági Tájvédelmi Körzet kiterjedése: 7000 ha,

A tájvédelmi körzethez tartozó 28 védett részterületet az alábbi települések határaitban találjuk: Álmosd, Bagamér, Debrecen, Fülöp, Hajdúbagos, Hajdúsámson, Hosszúpályi, Létavértes, Monostorpályi, Nyírábrány, Nyíraczád, Újléta, Vámospércs.

Helyi védettségű természeti területek:

- Álmosd, Miskolci-féle park és Kölcsey-emplék. 2.0 ha
- Bagaméri numidiai jegenyefenyők a község belterületén
- Bocskai kert, Homoki kocsányos tölgyes TT. 2 ha,
- Debrecenben található a legtöbb ilyen terület, melyek a következők:

- Erdőpuszta TT. 1401,3 ha
- Halápi rét TT. 1 ha,
- Hármas hegyi akác TT. 43 ha,
- Halápi ligeterdő TT. 6 ha,
- Nagycsere-martinkai rezgő nyáras TT. 12 ha,
- Halápszéli tölgyerdők TT. 8 ha,
- Nyírségi ősláp TT. 3 ha,
- Monostori és Szentgyörgyi erdő TT. 591,3 ha,
- Tócsó völgy TT. 133,7 ha,
- Nagy Sándor halom 0,5 ha,
- Monostorpályi feketefenyves 6 ha,
- Téglás, Angolkert TT. 131 ha.

Védett fák, belterületi parkok:

Bagamér: Takó hegyi nyáras, Hajdúhadház: Emléktölgy, Mikepércs: Ezer éves tölgy, Nyíradony: kocsányos tölgy, ostorfa, Nyírmartonfalva: Hubertus tölgyfa Álmosd: Miskolczi kastély parkja, Bagamér: Numídiái fenyők, Hajdúbagos: Templom u. 2. alatti védett fák, Hajdúhadház: Nagy nyár, Hajdúsámson: Olimpiai emléktölgy, Téglás: Gyermekotthon parkja, Debrecen: Hollós utcai botanikus kert, Honvédtemető, Kálvin téri emlékkert, KLTE Botanikus kertje, a Nagyerdő belterülete, Tócsókerti kocsányos tölgy és páfrányfenyő, Bartók Béla utcai tölgyfásor, Bem tér 18. alatti kőrisek, Bem téri páfrányfenyő, Böszörményi úti platán, Déri téri kocsányos tölgy, Déri téri piramistölgyek, Fővénkert utcai tiszafák, Hajnal u. 15. alatti páfrányfenyő, Kálvin téri lícium, KLTE előtti kocsányos tölgyek, Mester utcai kocsányos tölgy, Nádor u. 4. alatti páfrányfenyő, Nádor u. 17. alatti császárfa, Nagyerdei krt. 68. alatti páfrányfenyő, Péterfia úti tiszafák, Széchenyi u. 80. alatti húsos somok, Vámospércsi úti védett fák.

Bihari sík Természetvédelmi Tájegység

Országos védettségű területek:

- A 17.095 ha területtel kihirdetett Bihari-sík Tájvédelmi Körzet teljes egészében e kistájon belül esik.
- A Hencidai Csere-erdő természetvédelmi Terület (111 ha)
- A Bihari-legelő természetvédelmi Terület (711 ha).

Helyi védettségű területek:

- ❖ Bakonszegi Bessenyei-emplékház kertje
- ❖ Berekböszörményi belterületi hársfasor
- ❖ Berettyóújfaluban Dr. Barcsay László kertje
- ❖ Berettyóújfalui olimpiai emléktölgy
- ❖ Berettyóújfalui Korhány-ér (Dög-Berettyó)
- ❖ Berettyóújfalui, Herpályi templomrom környéke
- ❖ Kismarjai, templomkerti hársak
- ❖ Kismarjai őszi kikerics termőhely
- ❖ Nagyrábé, Fusti-tanyai kocsányostölgy (bővítve az egész Echerolles Gilbert kastély parkja).
- ❖ Püspökladány, Hosszúhátú mezővédő erdősávok. 25.3 ha
- ❖ Püspökladányi kocsányos tölgyek (a Hamvas-csatorna mentén).

Tájvédelem, egyedi tájértékek

Az 1996. évi LIII. tv. előírja, hogy a tájhasznosítás során meg kell őrizni a tájak természetes és természetközeli állapotát. Az ezzel kapcsolatos előírások érvényesítésére jelent meg a tájvédelemről szóló 166/1999. (XI.19.) Kormányrendelet.

A modern tájvédelem meghatározó szerepet játszik a tájléptékű ökológiai folyamatok megőrzésében, az ökológiai hálózatok rendszerének kiépítésében, a tervezői munka környezetmegőrzési alapozásában. A hatékonyabb tájvédelmi munka csak az önkormányzatok, a helyi közösségek és a vállalkozások, gazdasági szereplők bevonásával, együttműködésével lehet eredményes.

Az ökológiai hálózat elemet Natura 2000 rendszer

Az EU Habitat és Bird direktívái alapján kialakított egységes hálózat megyénkben is kialakításra került. (Birds Directive (79/09/EEC), Habitats Directive (92/43/EEC)) által védetté nyilvánított területekből épül fel (Special Protected Areas: SPA, Special Areas of Conservation: SAC). A NATURA 2000 az Európai Unió közösségi jelentőségű élőhelyeinek védelmét szolgáló hálózat. Védelmet nyújt az Unió által kiemelt jelentőségűnek ítélt növény és állatfajoknak. Az európai közösségi jelentőségű védett természeti területek (NATURA 2000 területek) létrehozását a 275/2004. Korm. rendelet tartalmazza.

A hálózat részeként 164 000 ha „Különleges madárvédelmi terület” (2 db) és 146 000 ha „Különleges természetmegőrzési terület” került kihirdetésre (45 db) (lásd térképmelléklet, készül a HNPIG adatszolgáltatását követően). Jelentős az átfedés a védett természeti területekkel, de ugyanakkor ezzel jelentősen bővült a védett területek nagysága egy új típusú, a jelölő fajokra és élőhelyekre koncentráció, kevésbé komplex védelmi kategóriával.

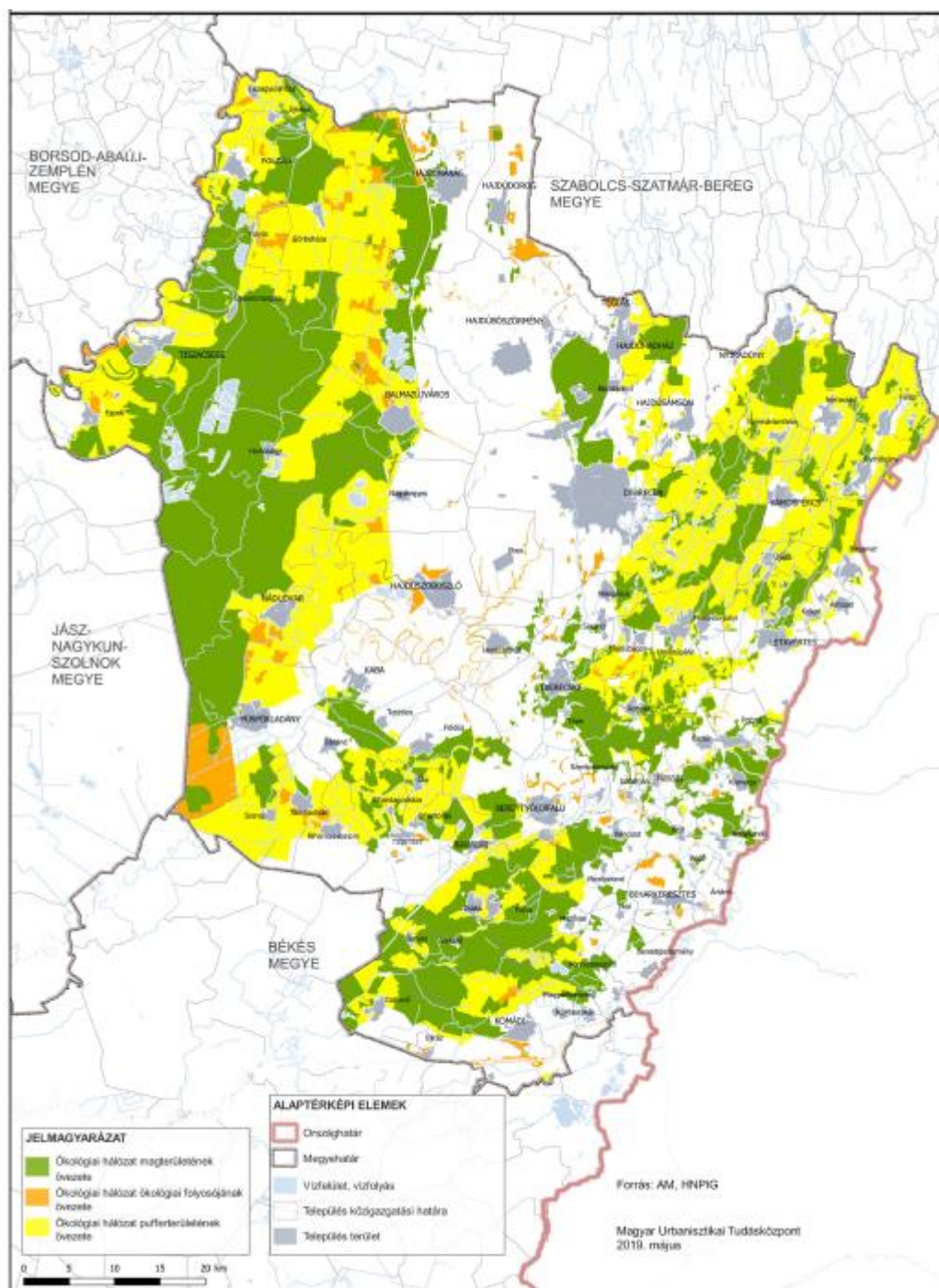
A hálózat működtetése viszont már nem csak a nemzeti park igazgatóság feladata: a területekhez kapcsolódó hatósági szakhatósági jogköröket a területileg illetékes kormányhivatalok gyakorolják; a területek ökológiai állapotának nyomon követése, a természetvédelmi kezelés, felügyelet a nemzeti park igazgatóság feladata.

Érzékeny természeti területek: Az EU. több direktívája /pl.: 2078/92/ is tartalmazza a külterjes mezőgazdasági gyakorlat támogatását azon területeken, ahol az a természeti értékek megóvása, a környezeti elemek védelme /pl. vízbázis/, a tájképi és kultúrtörténeti értékek megóvása szempontjából indokolt, illetve ahol az adottságok az intenzív módszerek alkalmazását kizárják. Térségünk természeti értékekben gazdag részei (Hortobágy, Bihar, Nyírség) egyértelműen érdemesek - a fenti szempontok alapján - az Érzékeny Terület státusz elnyerésére.

Az ilyen jellegű mezőgazdasági gyakorlat speciális támogatása nemcsak a természeti és tájképi értékekre lenne kedvező hatással, de növelné a térség népességmegtartó erejét, és vonzerőt jelentene a zöld turizmus számára. Az érzékeny természeti területekre a 2/2002 (I.23.) KöM-FvM rendelet vonatkozik, mely részletesen közli az ebbe a kategóriába tartozó települések listáját, és a vonatkozó szabályozást.

Ökológiai hálózat

A helyi és országos jelentőségű védett területek és azok pufferzónái, a természeti területek, és az Érzékeny Területek rendszere, valamint az ezeket összekötő zöld folyosók, és a természetközeli mozaikok /ligetek, kisebb természetes területek/ láncolata alkotja az ökológiai hálózatot. Természetvédelmi funkciója: a biodiverzitás és a táji szintű sokféleség, a tájjelleg és a tájhasználat harmóniájának megóvása. Ezt a rendszert az Európai Unióban már működő ökológiai hálózat /ECONET/ elemének kell tekinteni.

3.4.1.11. ábra: Az országos ökológiai hálózat övezetei (HB MTrT)

A Nemzeti Környezetvédelmi Program részét képező Természetvédelmi Alapterv tartalmazza az érzékeny területek, a zöld folyosók és az ökológiai hálózat kialakításának szempontjait. Az ökológiai hálózat elveinek alkalmazása segítséget nyújt, hogy a fejlesztések során a megye tájai ne veszítsék el kedvező adottságaikat, és a védett területek mozaikjain kívül is fennmaradjon az emberi tevékenység, a táj és a természeti adottságok harmóniája.

A megye természeti értékeinek állapota és a természetvédelem célkitűzései

Hortobágy-Nagykunság Természetvédelmi Tájegység

A természeti értékek állapota:

A Hortobágyi Nemzeti Park területén az élőhelyek állapota jó, illetve javuló. A tájrehabilitációs programok (felhagyott csatornák, rizsföldek felszámolása) eredményeképpen mintegy 25 ezer hektárnyi szikes pusztát nyerte vissza eredeti képét, ami együtt járt a vizes élőhelyek természetes működésének helyreállításával. Az invazív növényfajokhoz köthető élőhely-degradáció csak a Tisza árterületein jellemző, a Nemzeti Parkban egyelőre nem találoztunk ilyen jellegű, jelentősnek mondható problémával. A HNP külső védőzónájába eső nem védett területeken a megmaradt természetes, vagy természetközeli állapotú élőhelyek megőrzése jóval nehezebb feladat, itt a védetté nyilvánítás, illetve az agrárkörnyezetvédelmi támogatási rendszerek segítségével, a gazdálkodás eszközeivel és a gazdálkodók közreműködésével lehet a természetvédelmi célokat megvalósítani.

Korábbi és jelenlegi természetvédelmi célkitűzések:

- A legfontosabb feladat a Nemzeti Park északi, középső (Hort, Kónya), valamint a Karcag (JNSZ-megye) melletti területeket érintő bővítése.
- a tájrehabilitációs program folytatása, csatornarendszerek rehabilitációja
- fontos feladat a hagyományos legeltető állattartás fenntartásával a tájra jellemző gazdálkodási forma és az ezzel együttjáró területkezelés biztosítása
- Pentezugban a megkezdett munka folytatásaként a tájidegen fasorok felszámolása
- A Nemzeti Parkon átvezető léghébelek földkábelre cserélése tájvédelmi és természetvédelmi célokat egyaránt szolgál

Fajvédelmi programok:

- A HNPI partnerként részt vesz az országos szintű, a tűzok védelmét célzó Life programban, mely 2004 októberében kezdődött meg. A program keretében zajló földvásárlások és élőhelykezelések jelentős emelkedést fognak eredményezni a Nemzeti Park fészkelőállományában
- A kék vércsék védelme érdekében több száz mesterséges fészkelőhely (Fészekodú) került kihelyezésre a HNP területen
- Megindult a halastavak (Öreg tavak) élőhely fejlesztési programja, ami a mesterséges vizes élőhelyek tájrehabilitációs kezelését egybeköti a kis kárókatona, kanalasgém, batla és gémfajok fajvédelmi programjával

Folyamatosan végzett élőhelyfenntartó és fajvédelmi tevékenységek:

- mocsarak árasztása
- kaszálási korlátozások a tűzok és csíkosfejű nádiposzáta érdekében
- nádvágási korlátozások gémtelpek körzetében

Hajdúság-Dél-Nyírség Természetvédelmi Tájegység

A természeti értékek állapota

Védett természeti területeken a természeti értékek állapota kielégítő. Egyes védett növényfajok esetében állomány növekedést, vagy a korábbi állomány helyreállítását sikerült elérni, míg más fajok az ökológiai faktorok időbeli változását követve egy természetes hullámzást mutatnak.

Sajnos a legtöbb jellemző élőhelyen megmutatkoznak degradációs folyamatok, melyek főleg a hazánkban nem őshonos, agresszíven terjedő növényfajokhoz köthetők. Ezek ellen a rendelkezésre álló eszközökkel igyekezett a HNPIG felvenni a harcot viszonylag kis sikerrel. A védett területeket övező gondozatlan kultúrtáj a gyorsan terjedő invazív fajok (Selyemkóró, betyárkóró, parlagfű) forrása. A nem védett területeken található értékek kézenfekvően sokkal veszélyeztetettebb helyzetben vannak. Fokozottan védett fajok is előfordulnak apró élőhely foltokon, intenzívebben hasznosított területekbe zárva.

Korábbi és jelenlegi természetvédelmi célkitűzések:

A vidék talán legjelentősebb természetvédelmi fejlesztési terve a Hajdúsági Tájvédelmi Körzet bővítése, melynek jelenlegi területe mintegy 7000 ha. A bővítés több mint 6000 ha-nyi újabb terület védetté nyilvánítását tervezi 14 település határában.

Megindult a Tócsóvölgy Természetvédelmi Területet országos jelentőségű védett területté történő átminősítésére irányuló eljárás is.

Meghatározó cél a tájegységben a mezőgazdaság és a természetvédelem harmonizációját elősegítő agárkörnyezetvédelmi finanszírozás működtetése.

Védett természeti területeken:

- a terület természetes és természetközeli erdők fenntartása, állapotának helyreállítása, felújítása, az erdők szukcessziós, regenerációs folyamatainak fenntartása és elősegítése, természetes élőviláguk megőrzése, helyreállítása.
- a tájidegen és nem őshonos fafajú erdők természetközeli alakítása, a monokultúrák felszámolása
- a természetes és természetközeli állapotú vizes élőhelyek és élőviláguk sokféleségének megőrzése, a területek vízháztartásának javítása, a lápok, szikes tavak vízviszonyainak rekonstruálása, mesterséges kiszáritásuk megakadályozása.
- a gyepek megőrzése, biológiai sokféleségének fenntartása, növelése, átalakításának megakadályozása, a degradált gyepek helyreállítása.
- a jellegzetes mozaikos erdőpusztai tájkép megőrzése. A hagyományos földhasználati formák fenntartása.
- a védett természeti értékek állományainak megőrzése, növelése.
- invazív növényfajok állományának visszaszorítása.

Bihari-sík Természetvédelmi Tájegység

A terület állattani értékei nemzetközi viszonylatban is kiemelkedőek, főleg az itt élő túzok és kék vércse állomány miatt.

A Tájvédelmi Körzet összefüggő pusztái a Hortobágyra hasonlítanak, fontos ennek a sajátos tájképi értéknek a védelme is, hiszen a térség legnagyobb része elvesztette eredeti arculatát.

Egy mintaterületen (Ásványpuszta) a túzokkíméleti terület kialakítása.

A természeti értékek állapota:

A védett természeti területeken az élőhelyek állapota megfelelő, javulási és romlási jelenségek egyaránt tetten érhetők. Egyes helyeken (Andaháza, Palocs, Ásványpuszta) kiemelkedő előre lépések történtek az elmúlt években (pl.: vizes élőhely-rehabilitáció, extenzív legeltetés visszaállítása). Az invazív növényfajokhoz köthető élőhely-degradáció jelenleg nem számottevő. Ezek is elsősorban olyan helyeken figyelhető meg, ahol régebben felhagytak a legeltetéssel és csak az elmúlt években jelentek meg ismét legelő jóságok a területen. Ahhoz, hogy folyamatosan biztosítsuk a területek természetvédelmi kezelését az agrártámogatási rendszerekbe is be kell azt építeni.

Természetvédelmi célkitűzések:

- A legfontosabb feladat a Tájvédelmi Körzet bővítése.
- agrárkörnyezetvédelmi programok működtetése

Fajvédelem:

- Túzokvédelem: kíméleti területek kialakítása,
- Kék vércse-telepek védelme és kialakítása

Élőhelyrekonstrukciók, tájképvédelem, élőhelykezelés:

- Vizes élőhelyek rekonstrukciója és fenntartása (Körmösdpusztai-víztározó; Zsáka, Sós-tó; Berettyóújfalu, Palocsa, Andaháza, Sziget)
- A gyenge minőségű szántók visszagyepesítése
- Hagyományos legeltető állattartás elterjesztése, minta területek segítségével
- Invazív növényfajok állományának visszaszorítása.
- A védettségi szint helyreállítása, a védett természeti területek kisajátítása, megvásárlása.

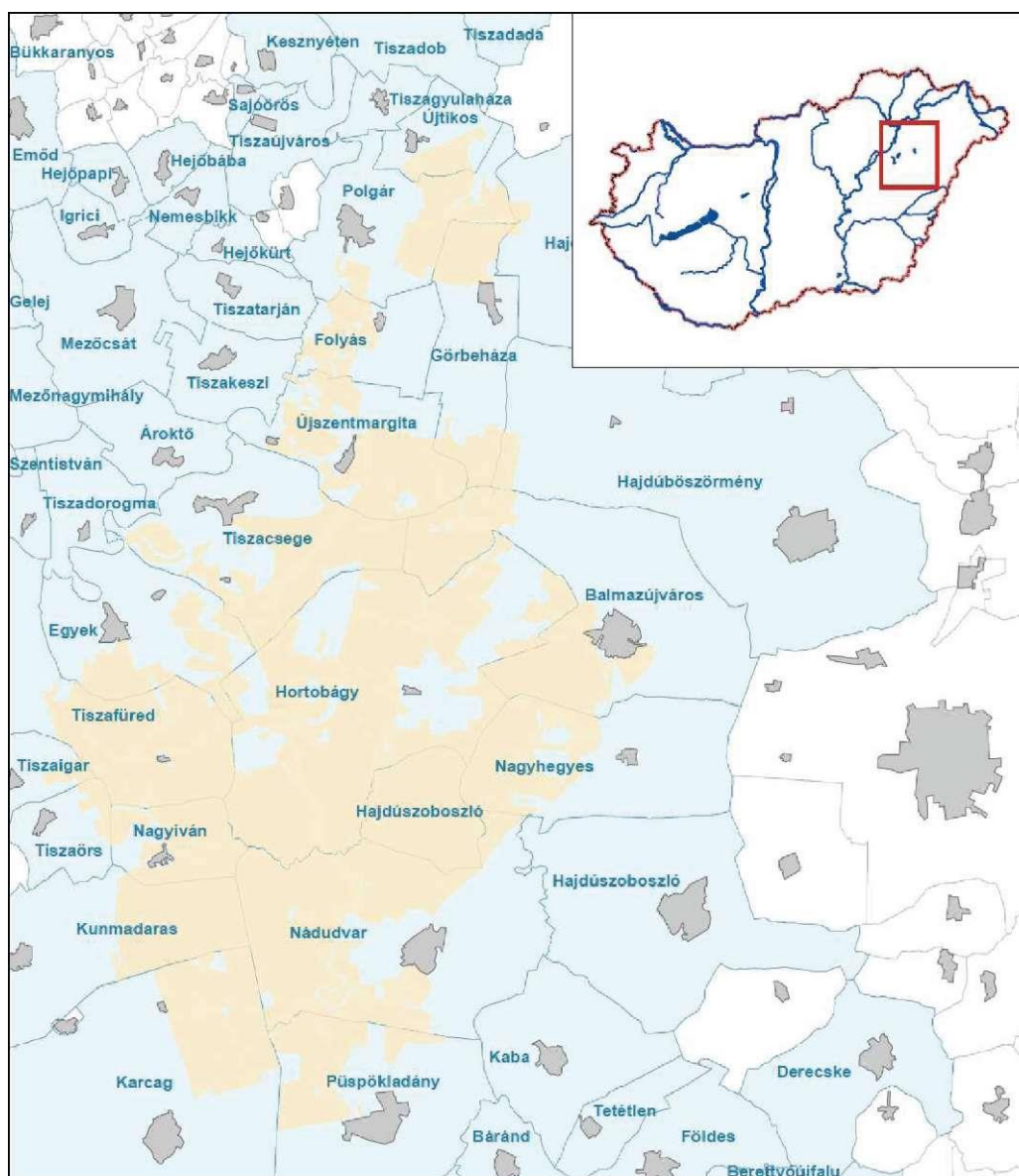
Magas Természeti Értékű Területek

A Vidékfejlesztési Program zonális természetvédelmi célprogramjai olyan konkrétan lehatárolt, ún. Magas Természeti Értékű Területeken támogatják a gazdákat a természetkímélő gazdálkodási módok kialakításában és fenntartásában, ahol a mezőgazdasági hasznosítás folytatása különösen fontos feltétele az élővilág, a tájkép valamint az épített és történeti értékek hosszú távú megőrzésének. A Magas Természeti Területek kifizetései olyan előre kijelölt területeken elérhetők, melyek természeti és táji adottságait annyira értékesek, hogy ott különleges földhasználati módok támogatása indokolt.

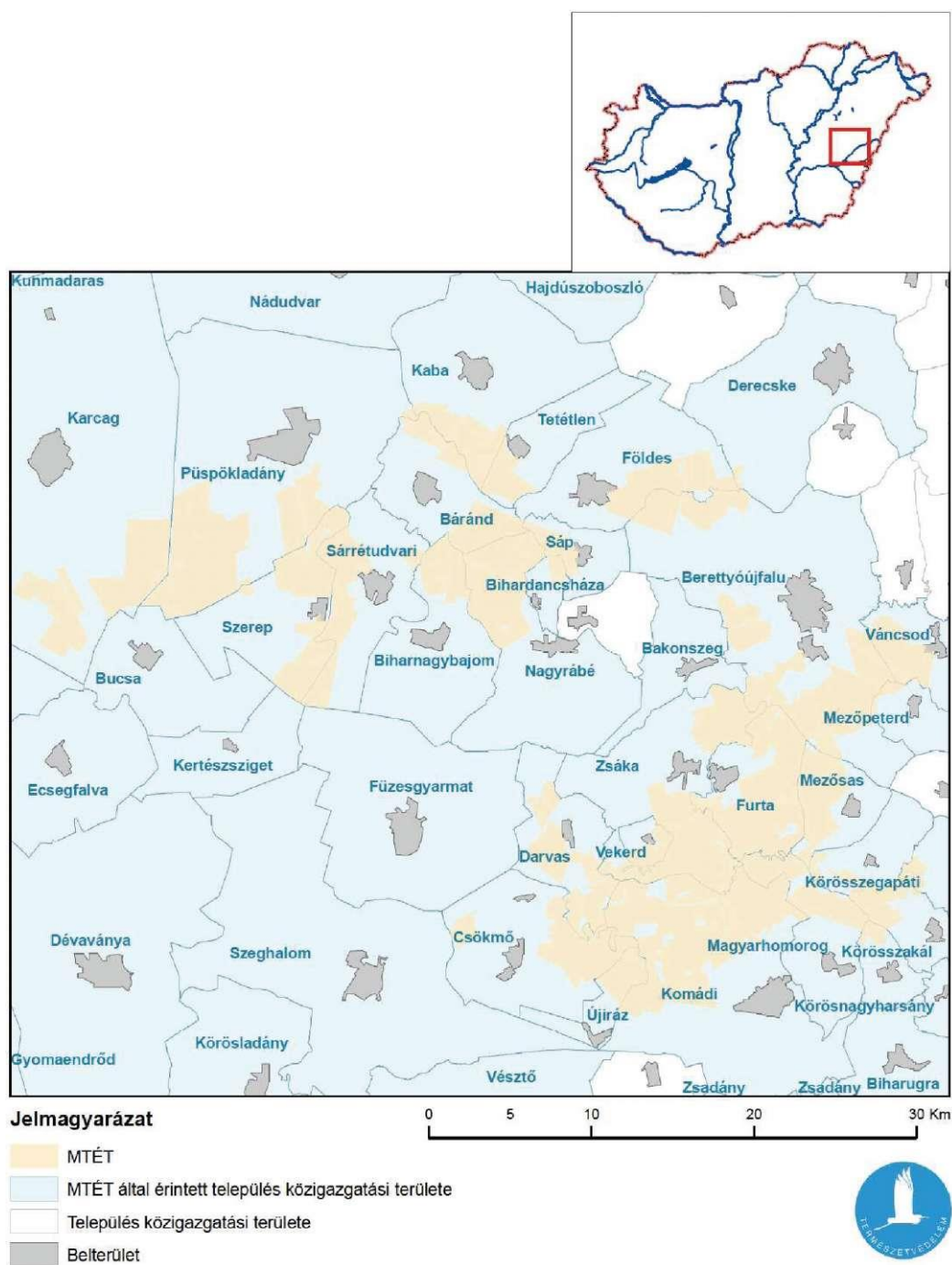
A 2002-ben kísérleti jelleggel 11 modellterületen indult ÉTT program, 2004-ben - a MePAR rendszerben már szereplő - 15 mintaterületen folytatódott. 2009-től - az időközben elvégzett felülvizsgálat alapján - további tíz területen, összesen 25 kijelölt helyen indulhatott újra. A 2016-2020-as új programozási időszakban három új területtel (Fertő, Jászság, Tisza-völgy) bővülnek a kijelölt MTÉT-ek, így már több mint 1 millió hektár vált támogathatóvá a program keretén belül.

A Magas Természeti Értékű Területeken elérhető előírások tartalmukban hasonlatosak a korábbi időszak célprogramjaihoz. A kötelezően választandó előírásai részben átfednek a horizontális előírások előírásaival, ugyanakkor - tekintettel a speciális természetvédelmi célokra - azokon túlmenően további előírásokat tartalmaznak.

Hajdú-Bihar megyében jelenleg még csak két MTÉT terület (Hortobágy és Bihari-sík) vesz részt a programban.

3.4.1.12. ábra: A Hortobágy Magas Természeti Értékű Terület elhelyezkedése (forrás: HNP)

3.4.1.13. ábra: A Bihari-sík Magas Természeti Értékű Terület elhelyezkedése (forrás: HNP)

Helyi jelentőségű természetvédelmi területek

A térség helyi védettségű (valamikor megyei védettségű) területeinek, értékeinek sorsa komoly aggodalomra ad okot. Az értékek őrzésének, természetvédelmi kezelésének színvonala - ahol egyáltalán van ilyen - elmarad a kívánatostól. Az önkormányzatok több helyen nem fordítanak gondot a helyi jelentőségű, a helyi lakosság életminőségét hosszú távon alapvetően befolyásoló értékek védelmére. Sajnálatosan az állami és a civil természetvédelmi szervezetekkel, illetve az elkötelezett gazdasági szereplőkkel a védelem és kezelés területén kialakult együttműködés rendkívül ritka a megyében.

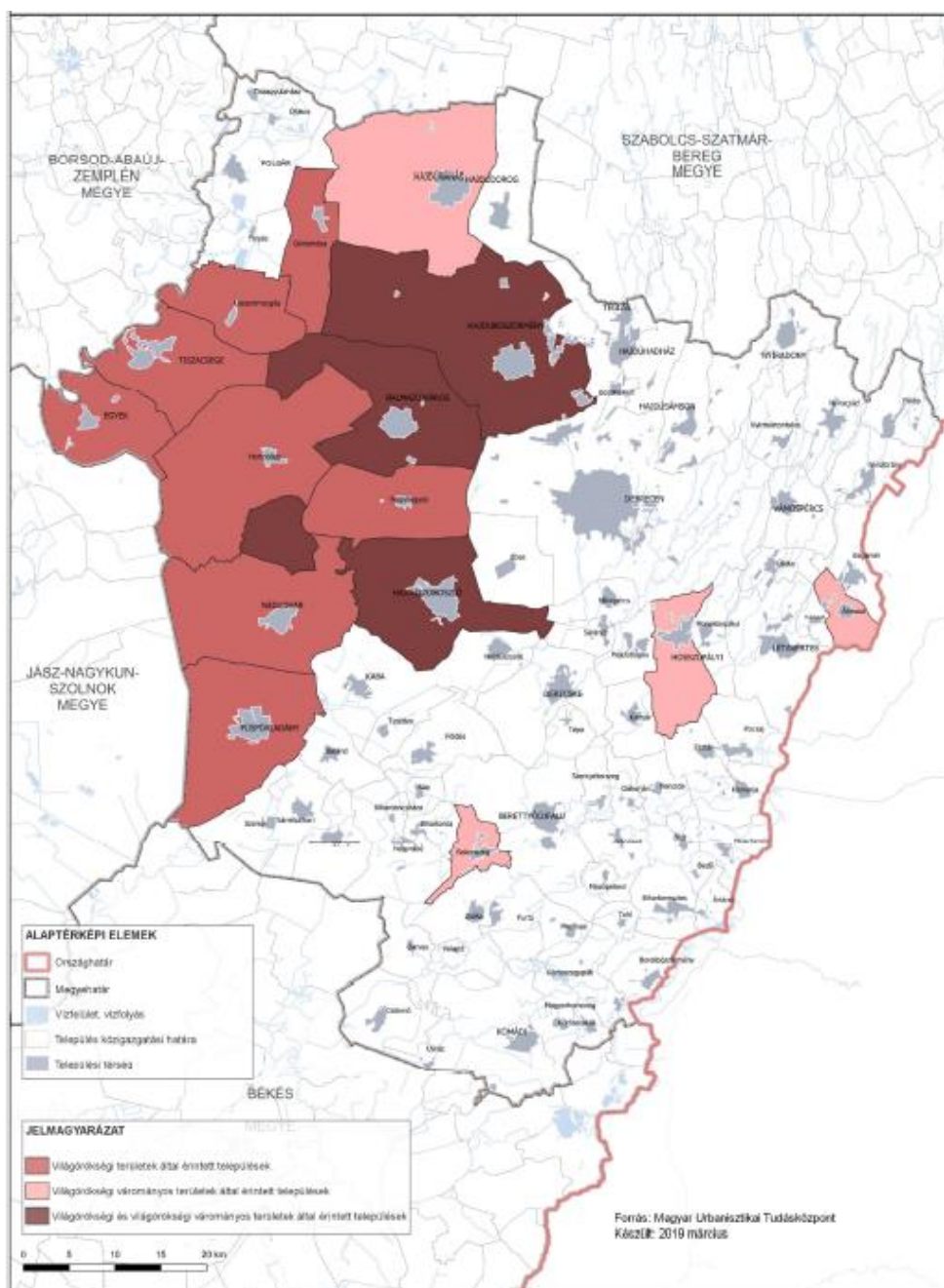
#	Megye	Település	Terület neve	Kiterjedés (ha)	Kód (Év)
1	Hajdú-Bihar	Álmosd	Miskolczy-park	1.62	8/9/TT/75 (1975)
2	Hajdú-Bihar	Balmazújváros	Nagyháti Parkerdő	4.2081	8/10/TT/75 (1975)
3	Hajdú-Bihar	Berettyóújfalu	dr. Barcsay László kertje	0.1945	8/16/TT/75 (1975)
4	Hajdú-Bihar	Berettyóújfalu	Herpályi templom környezete	3.3353	8/56/TT/81 (1981)
5	Hajdú-Bihar	Berettyóújfalu	Korhány-ér	23.8	8/60/TT/81 (1981)
6	Hajdú-Bihar	Debrecen	"Nyírségi ösláp ("Szikigyakor")" / Nyírségi ösláp (Szikigyakor)	3.3	8/38/TT/81 (1981)
7	Hajdú-Bihar	Debrecen	Debreceni Balásházy János Mg. Szakközépiskola parkja	6.8	8/121/TT/06 (2006)
8	Hajdú-Bihar	Debrecen	Debreceni Egyetem Botanikus kertje	15.64	8/26/TT/76 (1976)
9	Hajdú-Bihar	Debrecen	Diószegi Sámuel Iskola Botanikus Kertje	2.122	8/93/TT/92 (1992)
10	Hajdú-Bihar	Debrecen	Erdőpuszták	1401.3	8/100/TT/94 (1994)
11	Hajdú-Bihar	Debrecen	Halápi rét / Halápi-rét	0.7	8/47/TT/81 (1981)
12	Hajdú-Bihar	Debrecen	Honvédtemető	1.9256	8/88/TT/86 (1986)
13	Hajdú-Bihar	Debrecen	Kamaráshalom	1.5	8/106/TT/95 (1995)
14	Hajdú-Bihar	Debrecen	Kálvin téri emlékkert	0.5	8/22/TT/76 (1976)
15	Hajdú-Bihar	Debrecen	Kálvin téri Lycium	0	8/23/TT/76 (1976)
16	Hajdú-Bihar	Debrecen	Monostori-Szentgyörgyi-erdő és	591.3141	8/101/TT/94 (1994)
17	Hajdú-Bihar	Debrecen	Nagy Sándor-halom	1.9212	8/85/TT/86 (1986)
18	Hajdú-Bihar	Debrecen	Nagycsere-martinkai rezgőnyáras	2.59	8/3/TT/75 (1975)
19	Hajdú-Bihar	Debrecen	Nagycserei Hármashegy akácos	42.8	8/50/TT/81 (1981)
20	Hajdú-Bihar	Debrecen	Nagycserei ligeterdő maradványok	4.32	8/48/TT/81 (1981)

#	Megye	Település	Terület neve	Kiterjedés (ha)	Kód (Év)
21	Hajdú-Bihar	Debrecen	Nagycserei szürkenyáras-tölgyes	11,6	8/51/TT/81 (1981)
22	Hajdú-Bihar	Debrecen	Nagycserei tölgyerdők	7,9	8/41/TT/81 (1981)
23	Hajdú-Bihar	Debrecen	Nagyerdő (városi) belterülete	50,6	8/95/TT/93 (1993)
24	Hajdú-Bihar	Debrecen	Néhai Széles Vencel erdősz arborétuma	0,0729	8/87/TT/86 (1986)
25	Hajdú-Bihar	Debrecen	Tocóvölgy	128,3773	8/94/TT/92 (1992)
26	Hajdú-Bihar	Debrecen	Bánki fehéryanaras	18,6	8/105/TT/95 (1995)
27	Hajdú-Bihar	Esztár	Nagyszék-tó	33,167	8/63/TT/81 (1981)
28	Hajdú-Bihar	Hajdúböszörmény	Böszörményi göngyvirágos-tölgyes	16,6268	8/166/TT/96 (1996)
29	Hajdú-Bihar	Hajdúböszörmény	Böszörményi gyertyános-tölgyes	16,0198	8/82/TT/86 (1986)
30	Hajdú-Bihar	Hajdúböszörmény	Böszörményi-tölgyesek	12,1363	8/54/TT/81 (1981)
31	Hajdú-Bihar	Hajdúböszörmény	Hajdúböszörmény, Disznós-háti gyepek	21,7972	8/127/TT/07 (2007)
32	Hajdú-Bihar	Hajdúböszörmény	Hajdúböszörmény, Partos-rét és Nagy-Nyerges	78,5821	8/128/TT/07 (2007)
33	Hajdú-Bihar	Hajdúböszörmény	Tocóvölgy	244,584	8/94/TT/92 (1992)
34	Hajdú-Bihar	Hajdúböszörmény	Zeleméri középkori templomrom kertje	0,3181	8/57/TT/81 (1981)
35	Hajdú-Bihar	Hajdúhadház	Hajdúhadházi Csereerdei kocsányos tölgyes	2,1	8/124/TT/06 (2006)
36	Hajdú-Bihar	Hajdúhadház	Nagyerdő tölgyerdőrészlete	8,9	8/81/TT/86 (1986)
37	Hajdú-Bihar	Hajdúhadház	Nagyerdőből erdőrésztlet - Emléktölgy	0	8/18/TT/75 (1975)
38	Hajdú-Bihar	Hajdúszovát	Református templomkert	0,2989	8/73/TT/84 (1984)
39	Hajdú-Bihar	Hencida	Hencidai-legelő	335,2893	8/126/TT/06 (2006)
40	Hajdú-Bihar	Nagyrabé	Nagyrabé, Füstpusztai-erdő	10,1963	8/113/TT/98 (1998)
41	Hajdú-Bihar	Püspökladány	Hamvas-csatorna melletti kocsányos tölgyesek	0	8/67/TT/81 (1981)

Az épített környezet és a kulturális örökség védelme

Világörökség

Az 1972-ben elfogadott Világörökség Egyezmény kritériumai alapján az UNESCO 161 állam 1007 helyszínét vette fel Világörökségi Listájára (2014. Július 10-i adat). Ebből 779 kulturális, 197 pedig természeti kategóriában került felvételre. További 31 világörökségi helyszín besorolása az úgynevezett vegyes kategóriába történt, mivel ezek egyformán képviselnek kulturális és természeti értéket.

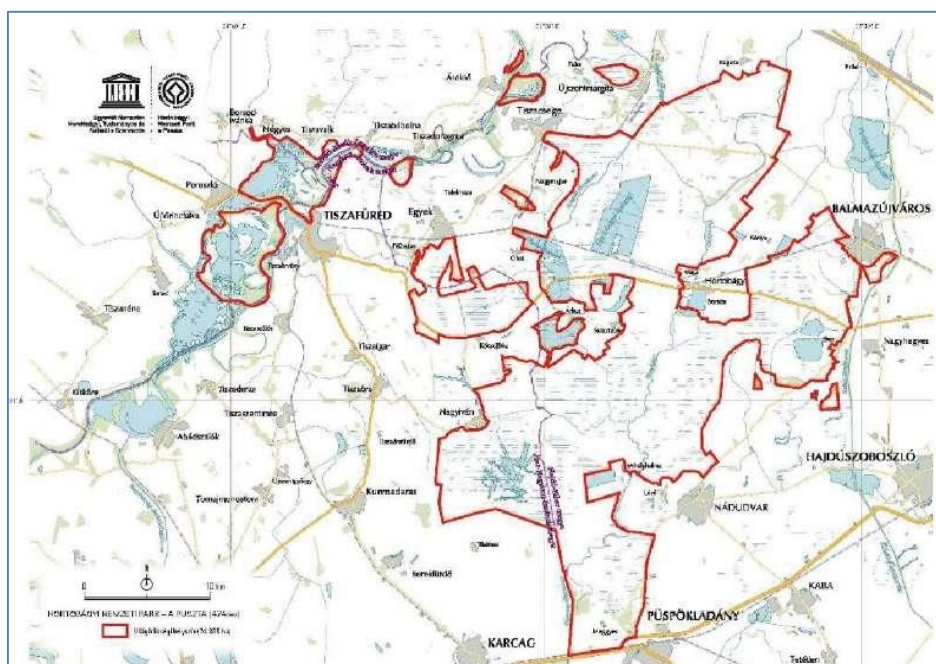
3.4.1.15. ábra: Világörökségi/várományos terület által érintett települések övezete

Magyarország 1985-ben csatlakozott a Világörökség Egyezményhez és törvényerejű rendelet formájában beépítette azt a magyar jogrendbe. A Világörökség Bizottság két évvel később, 1987-ben döntött az első két magyarországi helyszín, Budapest és Hollókő felvételéről a Világörökségi Listára. 2002 nyara óta pedig hazánk már nyolc világörökségi helyszínnel büszkélkedhet. Helyszíneink közül hét a kulturális és egy a természeti kategóriában került felvételre.

A Világörökség listáján nyolc magyar helyszín szerepel, ezek egyike a Hortobágyi Nemzeti Park - a Puszta, a kulturális értékek kategóriájában, kultúrtájként. Ebben a kategóriában olyan helyszínek szerepelnek, amelyek az ember, illetve az ember és a természet közös alkotásai.

A Hortobágyi Nemzeti Park mintegy 81 ezer hektáros területe nagy kiterjedésű síkságon terül el, ebből közel 75 ezer hektár minősül világörökségi helyszínnel. A terület kiemelkedő példáját nyújtja ember és természet harmonikus kölcsönhatásának, amely a természetes körülményekhez (szikes legelők, sztyeppék, rétek, vizes területek) szoktatott állatállományt is magában foglaló állattartásban nyilvánul meg.

A kultúrtáj végtelen látóhatárát megszakító kurgánok, gémeskutak, valamint a 18. és 19. században épült csárdák és hidak szintén hozzájárulnak sajátos arculatához, harmonikusan illeszkedve a tájba. A Puszta nagyrészt ma is lakatlan, de őrizve a pásztorszokásokat és társadalmi hagyományokat, az áprilistól októberig tartó időszakban több száz állattartó legelteti szürkemarha gulyáit, rackajuh nyájait, méneseit. A szikes talajok uralta füves síkság jelenlegi arculatát a jégkor végére nyerte el, amikor - a Tisza mai medrében történő megjelenése következtében – a terület elveszítette kapcsolatát az Észak-magyarországi középhegységéből érkező vízfolyásokkal.

3.4.1.16. ábra: A Hortobágyi Nemzeti Park Világörökségi területe (forrás: www.vilagorokség.hu)

Az ember jelenléte e térségben már a korai kőkorszakban is bizonyítható. Főleg a réz- és bronzkor emlékeit őrzik a köznyelv által kunhalmoknak is nevezett 1-9 méter magas temetkezési halmok, a kurgánok. A középkorban ritkán lakott Puszta, melyet vélhetőleg külterjes legelőként használtak a 16. század végére kiteljesedő történelmi és társadalmi folyamatok eredményeként nagyrészt lakatlanná vált, az egykori települések létéről ma már csak néhány templomrom tanúskodik.

Főként a 18–19. század során, a néptelenné váló síkon keresztülvezető kereskedelmi útvonalak mentén, 10–12 kilométerenként – úgymond járőföldnyire – épültek az erre a kultúrtájra oly jellemző csárdák, valamint a szórványosan előforduló hidak, melyek közül a leghíresebb az 1833-ban elkészült Kilenclyükű-híd, a Hortobágy egyik szimbóluma. A mai Hortobágy legjellemzőbb élőhelyei a szikes legelők, a rétek és a mocsarak, melyek – a változatos mikrodomborzati, talajtani és hidrológiai viszonyoknak megfelelően – mozaikosan fordulnak elő egymás mellett, helyenként löszpusztákkal tarkítva. A Puszta nyújtotta különleges élőhely tavasszal és ősszel a vízimadarak költésének és vonulásának európai jelentőségű helyszíne. Az országon átvonuló darvak százezres tömege és a vadludak – mielőtt tovább repülnének – évente kétszer itt pihennek meg, nemzetközi hírű látványosságot nyújtva a madárlesre érkezőknek.

A hazai gyakorlat a Világörökségi listára került területekkel azonos módon ismeri el a Világörökség várományos területeket, azaz az olyanokat, amelyeknek a Világörökségi listára kerülését a magyar kormány szükségesnek tartja és kérelmezte, azt azonban az UNESCO illetékes szervei még nem bírálták el. Jelenleg kilenc magyarországi várományos helyszín várja a listára kerülésről szóló döntést (egyeseik közülük már 25 éve). Ezek között szerepel a kulturális helyszínek között 2000 óta a Magyarországi tájházak hálózata nevű helyszín. A Tájház Hálózatot több száz tájház alkotja, amelyek közül a világörökségi várományosi javaslat tárgyát csak azok a tájházak képezik, amelyek mind az épület, mind a benne bemutatott lakásbelső tekintetében a legmagasabb szakmai elvárásoknak is megfelelnek, azaz az egyes ingatlanok műemléki védeltséget élveznek, a benne található ingóságok kezelését pedig a muzeális működési engedély kritériumrendszere szabja meg. Ennek a kettős kritériumrendszernek (az épületre és annak berendezésére is vonatkozó országos szakmai kontroll) Magyarországon jelenleg 109 épület, épületegyüttes, épületcsoport felel meg. Ezek közül nyolc - az álmosdi Kölcsey Ferenc emlékház, a bakonszegi Besenyei György Emlékház, a balmazújvárosi Veres Péter Emlékház, a hajdúböszörményi Káplár Miklós Emlékház, a hajdúnánási Hajdú Ház és Kovácsműhely, a hajdúszoboszlói Szoboszlói Gazdaház, a hosszúpályi Bódi István Falumúzeum és a Tiszacsegei Zsellérház - bekerült a jelölt 109 elem közé.

Bár a Világörökségi lista eredetileg a veszélyeztetett értékek kataszterbe foglalását célozta, napjainkban a listára kerülés egyfajta minősítő áruvédjegyként is működik a nemzetközi turizmusban, ezért várható, hogy a hálózatnak a listára kerülése a Hajdú-bihari tájházak kapcsán a megye kulturális turizmusára is serkentő hatással lesz majd.

Régészet

Mint a fentiekből látható Hajdú-Bihar megye bővelkedik régészeti értékekben. A régészeti emlékek a kulturális örökségünk pótolhatatlan részét képezik, mely nem reprodukálható, pusztulását követően eredeti formájában és tartalmában nem állítható elő. A régészeti lelőhelyek nagy történelmi adattárak, hagyományos módszerekkel történő feltárásuk (ásatás) egyben pusztítás is. A lelőhelyeket tehát minél nagyobb számban meg kell őrizni a jövő számára, amikor fejlettebb, kevésbé pusztító ásatási-kutatási módszerekkel több adatot tudnak kinyerni ezekből az adattárakból.¹⁶

Magyarországon a *kulturális örökség védelmével kapcsolatos szabályokról* szóló 68/2018. (IV. 9.) Korm. rendelet 3. §-a szerint a hatósági-szakhatósági feladatokat a Miniszterelnökség Örökségvédelmi Hatósági Főosztálya (MÖHF) látja el. Megyénkben a Hajdú-Bihar Megyei Kormányhivatal Építésügyi és Örökségvédelmi Főosztálya (4024 Debrecen, Piac u. 42-48.) az illetékes.

Hajdú-Bihar megyében a MÖHF nyilvántartása szerint közel 3700 régészeti lelőhely található. A megyének nincs olyan települése, amely ne rendelkezne legalább egy régészeti lelőhellyel. Ez a mennyiség folyamatosan emelkedik, hiszen a még nem kutatott, ún. régészeti érdekű területeken - melyek földrajzi, talajtani, vízrajzi adottságaik miatt alkalmasak lehettek emberi megtelepedésre - újabb lelőhelyek előkerülése várható. Mindazoknak, akik régészeti lelőhellyel kapcsolatba kerülnek, a régészeti-örökségvédelmi szempontokat már a tervezés fázisában figyelembe kell venniük, így elkerülhetők a beruházások későbbi leállításai, ezek idő- és pénzbeli következményei. Minden régészeti lelőhellyel kapcsolatos ügyben a szakhatóság, azaz a Hajdú-Bihar Megyei Kormányhivatal Építésügyi és Örökségvédelmi Főosztály véleménye, határozata a mérvadó. A régészeti lelőhelyek a 2001. évi LXIV. törvény erejénél fogva általános védelem alatt állnak. A Minisztérium több lelőhelyet védetté nyilvánított kiemelkedő történeti és kulturális jelentőségű, nyilvántartott régészeti lelőhelyként. A védetté nyilvánított régészeti lelőhelyeket kiemelten vagy fokozottan védett régészeti lelőhely kategóriába kell sorolni. Kiemelten védett az a lelőhely, mely kivételes tudományos jelentőséggel, és nemzetközi vagy országos szempontból kiemelkedő fontossággal bír. Fokozottan védett az a régészeti lelőhely, melynek tudományos jelentősége megállapítható, és egy nagyobb tájegységre nézve kiemelkedő fontossággal bír. Védetté nyilvánított régészeti lelőhelyet lehet világörökségi helyszínné nyilvánításra felterjeszteni.

Az egykori Kulturális Örökségvédelmi Hivatal által megfogalmazott régészeti védetté nyilvánítás stratégia az alábbi lelőhelyeket érinti a megye területén:

- őskori települések
- őskori és Árpád-kori földvárak
- őskori és római kori halomsírok, kurgánok
- középkori várak - középkori városok
- középkori templomok, kolostorok és egyéb kőépületek
- egyéb lelőhelyek pl. népvándorlás-kori, középkori falvak¹⁷

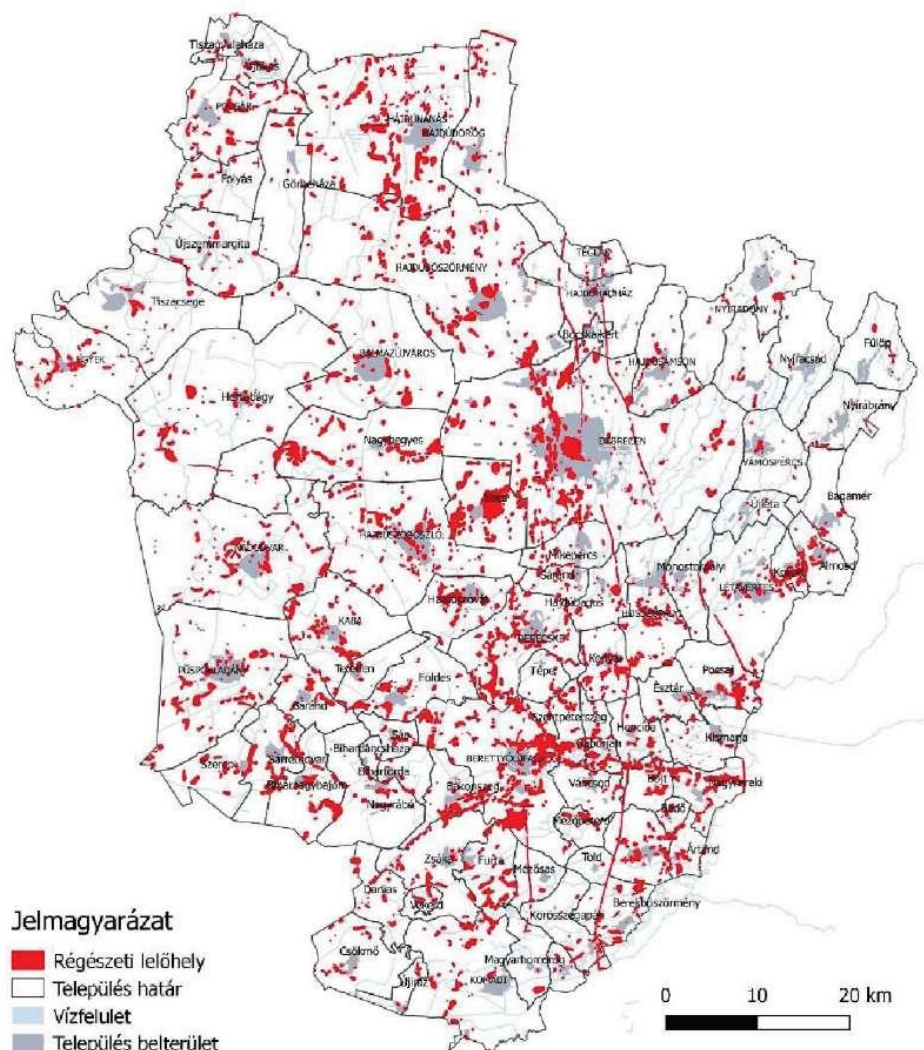
A védett lelőhelyekről a 2001. évi LXIV. törvény így rendelkezik: „13. § (1) A védetté nyilvánított régészeti lelőhelyeken nem lehet olyan tevékenységet folytatni, amely a lelőhelynek akár részleges állapotromlását eredményezheti. (2) A védetté nyilvánított régészeti lelőhelyhez védőövezetet lehet kijelölni. (3) A védetté nyilvánított régészeti lelőhelyeket kiemelten vagy fokozottan védett régészeti lelőhely kategóriába kell sorolni.

(4) Kiemelten védett az a lelőhely, mely kivételes tudományos jelentőséggel, és nemzetközi vagy országos szempontból kiemelkedő fontossággal bír. Fokozottan védett az a régészeti lelőhely, melynek tudományos jelentősége megállapítható, és egy nagyobb tájegységre nézve kiemelkedő fontossággal bír. A régészeti védelem célja az érintett terület bolygatatlan állapotban való megőrzése, amennyiben ez nem lehetséges, a 2001. évi LXIV. törvény így rendelkezik:

„19. § (1) A régészeti örökség elemei a régészeti érdekű területekről vagy a régészeti lelőhelyről csak régészeti feltárás keretében mozdíthatók el.

(2) Amennyiben a feltáráson előkerülő régészeti leletek a helyszínen nem őrizhetők meg, azokat elsősorban a feltárást végző illetékes múzeumban vagy országos szakmúzeumban kell elhelyezni.

(3) A régészeti feltárások költségeit - a mentő feltárások kivételével - annak kell fedezni, akinek érdekében a feltárás szükségessé vált."

3.4.1.17. ábra: régészeti lelőhelyek Hajdú-Bihar megyében, Miniszterelnökség (2018.)

Az elmúlt évtizedekben Magyarország csatlakozott a nemzetközi egyezményekhez (a világörökségi egyezményhez 1985-ben, a régészeti örökség védelméről szóló máltai egyezményhez 2000-ben). Az Európai Uniónak nincs közös kulturális politikája, ebből következően viszonylag alacsony azon jogszabályok száma, amelyeket harmonizálni kell. A tagországok örökségvédelmét, az ún. római szerződés szabályozza. Eszerint az adott országok különleges előírásokat tarthatnak életben azokkal a kulturális értékekkel kapcsolatban, amelyeket a művészeti, történelmi vagy régészeti nemzeti kincsek közé sorolnak. A fejlett európai országokban folyamatosan nő a védett ingatlanok száma, amelyeket többnyire három (nemzeti, regionális, helyi) védettségi kategóriába sorolnak. Az egyes kategóriákkal járó védelmi szabályok a nemzetitől a helyi felé enyhülnek. Igyekeznek bevonni az örökségvédelembe a regionális és a helyi önkormányzatokat úgy, hogy a hatósági szakhatósági feladatokat és jogköröket átadják.

Az elmúlt évtizedekben a nagyberuházások miatt rengeteg kötelező feltárás történt az uniós tagországokban is. Ezért több országban a nem veszélyeztetett régészeti lelőhelyeket inkább megőrzik a jövőbeli kutatás fejlettebb tudományos módszerei számára. Ezirányban az Európai Építészeti Örökség

Védelméről szóló Egyezményen (1985), valamint a Régészeti Örökség Védelméről szóló Európai Egyezményen (1992, felülvizsgálva) túl, jelentős iránymutatást nyújt az Európai Táj Egyezmény (2000), a Kulturális Örökség Társadalmi Értékéről szóló Egyezmény (2005) is.

Nemzetközi gyakorlat az is, hogy ne csak magát a lelőhelyet, hanem a kultúrtáját is próbáljuk megőrizni a történelem során kialakult környezetükkel együtt. Erre jó példa megyénkben az 1999-ben a világörökség részévé vált Hortobágyi Nemzeti Park. A felvételi indoklás Hortobágyot "... a pásztortársadalom által létrehozott kultúrtáj túlélésének kivételes példája"-ként említi. Mint a mellékletből kiderül, a világörökségi védelem a „magyar puszták” 35 nyilvántartott lelőhelyére is kiterjed, ami nem csak a pásztorok, de a több ezer év alatt ott élt emberek emlékeit is a legmagasabb szintű védelem alá helyezte.

Markánsan jelentkező irányzat ugyanakkor a nemzetközi örökségvédelemben, hogy a feltárt emlékek erre alkalmas részét igyekeznek a széles közvélemény számára érdekessé, és ezzel a régészetet éppúgy, mint a műemlékvédelmet a társadalom, és ezáltal a politika számára is fontossá tenni. Hazánkban is lassan teret nyer ez a gondolkodás, ami egyrészt részben elpusztult történelmi épületek hiteles visszaállításában, részben pedig a múzeumi gondolkodás, az interpretáció új útjainak feltárásában, kipróbálásában, interaktív bemutatók, kiállítások megtervezésében és megvalósításában valósul meg.

A kulturális örökség (műemlékek, régészeti lelőhelyek) gazdasági és társadalmi haszna, melynek során, többek között, erősítik a társadalmi összetartozást, a kulturális sokszínűséget, hozzájárulnak az életminőség emeléséhez, stb. egyaránt fontos.

Tekintettel arra, hogy a megyében a turisztikai érdeklődés még a világörökséghez tartozó, a magyar köztudatban hagyományosan és erősen beépült Hortobágyi Puszták esetében is erősen csökken, Hajdú-Bihar megye számára sincs más út, mint a megmaradt örökségelemek segítségével a lehető legéletszerűbben, élményszerűen, akár a látogató aktivitását is kiváltva bemutatni a régmúlt idők életét, a mai ember számára is vonzó és izgalmas történeteit.

Az épített környezet értékei, műemlékek

A helyi védelem alatt álló objektumok értékelésére elsősorban a muemlekem.hu oldal áll rendelkezésre, azonban ez nem garantálja a maximális pontosságot - mégis ez a legjobb forrás. Ami a műemlékekre igaz, elmondható a helyi védett épületekre: a legtöbb köztük a lakóház, de előfordul köztük középület, szakrális épület, és elenyésző ipari-gazdasági objektum is. Hajdú-Bihar megyében 529 műemlék van (ebből 202 Debrecenben), helyi védett objektum azonban 750 (ebből 286 Debrecenben). A műemlékek több települést érintenek: 63-at a 82-ből, a helyi védelem alatt álló objektumok viszont csak 36 települést érintenek.

Ugyanakkor elmondhatjuk, hogy egy településen jóval több védett objektum van, amennyiben a település rendelkezik ilyennel. Tekintve az érintett települések számát műemlékből 8,3 jut átlagosan egy településre, viszont helyi védettből 20,8 jut az egyes településekre. Ebből azt a következtetést tudjuk levonni, hogy a megyében van néhány település, ahol a helyi védelem kiemelt fontosságot élvez:

1. Berettyóújfalu
2. Hajdúböszörmény
3. Hajdúdorog
4. Hajdúhadház

5. Hajdúnánás
6. Kaba
7. Konyár
8. Polgár
9. Újléta
10. Biharkeresztes
11. Egyek
12. Hajdúszoboszló
13. Biharnagybajom
14. Nádudvar
15. Nyíradony

Továbbá Báránd, Fülöp, Nyíracsad, Tetétlen, Sáp településeken is jelentős a helyi egyedi védelem.

Ez egyrészt arra is utalhat, hogy ezeken a településeken a döntéshozók kiemelt körültekintéssel kezelik épített örökségünk értékeit, de arra is utal, hogy ezen településeken sok az érdekes, értékes lakóépület. Azonban ezeknek nemcsak a műszaki állapota, de építészeti minősége sem egységes. Lévé, hogy a helyi védelemről az önkormányzat dönt, nem mindenütt érvényesül az elv, hogy az építészeti tekintetben különleges, egyedi, vagy harmonikus épületek, objektumok esnek a helyi védelem alá. Ezt az egyenlenséget talán a Településképi Arculati kézikönyvek készítése tudná ellensúlyozni. A megyében több település kiváló TAK-kal is rendelkezik, ami előremutató ebben a tekintetben is. A TAK-ok más tekintetben is előremutatók lehetnek, éspedig abban, hogy a helyi védelem az objektumban való gondolkodástól eltolódjon a területi védelem irányába. Ez különösképpen is fontos a településszerkezet megőrzése érdekében. Szintén erre a gondolatra fűzhető fel az az érdekesség, hogy helyi védelem alá tartozik 14 elem, amely „együttes” kategóriában védett. Ezek az alábbiak:

	Helyi védelem alatt álló együttes neve	Település
1	A település régi része	Szentpéterszeg
2	Bajcsy-Zsilinszky utcai zug térfalvédelme	Bakonszeg
3	Bánát u. 17, 21, 25 népi lakóházak és utcaszakasz	Bakonszeg
4	Bocskai utca polgárházakkal beépített szakaszai	Hajdúnánás
5	Deák F. u. - Árpád u. - Munkácsy u. és Jókai u. által határolt terület	Püspökladány
6	Halmazos településszerkezetű településközpont	Bakonszeg
7	Kálvin tér - Iskola köz - Szigligeti u. - Damjanich u. - Arany János u. - Nap u. által határolt terület	Püspökladány
8	Köztársaság tér térfala a templommal, az általános iskolával és középületeivel	Hajdúnánás

9	Oldalhatáron álló beépítésű zug a Hunyadi utca mentén	Hajdúnánás
10	Szőlőskertekben a csőszházak	Hajdúböszörmény
11	Településközpont	Ártánd
12	Településközpont	Biharkeresztes
13	Településszerkezeti jelentőségű terület: kiskörúton belüli terület	Hajdúnánás
14	Templom, Hőskert és környéke	Egyek

Helyi védett együttesek

Mint látható a listából, ezek főként utcaképet, térfalat érintő objektumok, ami egybehangzik a TAK-ok és TKR-ek szemléletmódjával. Ezt a gondolatmenetet követve ismerhető fel, hogy a megye örökségvédelmével kapcsolatban egy szembetűnő hiányosság említendő meg. Hajdú-Bihar megye több települése is rendelkezik különleges, egyedi településszerkezettel, amelyek közül Hajdúböszörmény szerkezete a legkiemelkedőbb, és mégsem tartozik sem helyi, sem országos védelem alá. A különleges településszerkezet a megye épített örökségének része és mindenképp védendő érték.

3.4.2. A környezeti állapot egyéb jellemzőinek leírása

Hajdú-Bihar megye közeljövőjére – jelen vizsgálati időtáv 2021-2027 időszakára – tekintve meghatározó potenciál lesz egyrészt a jelenlegi struktúrákkal és fejlesztési súlypontokkal összhangban lévő, a vizsgálatunk alapját képező területfejlesztési koncepció és program irányvonala, amely fejlesztési kereteket és tereket határoz meg – másrészt a meglévő környezeti és táji potenciálok használatában az alkalmazkodás a klímaváltozáshoz, amelynek egyre jobban körvonalazódnak a regionális sajátosságai. Ezek, szoros kölcsönhatásban a társadalmi folyamatokkal, a fokozódó városiasodással és az előre nem kalkulálható tényezőkkel határozzák meg a megye folyamatos jövőjét, amelyben a vizsgálatunk scope-jához igazodva a környezeti elemek terhelhetősége kulcsfontosságú szempont.

A környezeti elemek terhelhetősége:

A környezeti elemek terhelhetőségét azonban minden tekintetben objektív, egzakt törvényszerűségekkel alátámasztott módon nem tudjuk meghatározni, az ezt befolyásoló tényezők sokasága, ill. ismereteink relatív szűkössége szubjektív elemek alkalmazását is szükségessé teszi. E célt szolgálják a környezetterhelési igénybevételi határértékek, amelyek kimunkálásában tudományos megfontolások is szerepet kapnak. Ez utóbbi értelemben a környezet terhelhetősége az energia/anyag mennyiség, amely a környezetbe kerülve nem eredményez határérték túllépést. Másképp fogalmazva: a terhelhetőség a (pl. szennyezettségi) határérték és az alapterhelés (aktuális szennyezettség) közti különbség.

A környezeti elemek jelenlegi állapotát, így a terhelhetőségét a 3.4.3. fejezet írja körül, jelen vizsgálati fókusz szintjén meghatározva a környezeti elemek állapotát, kerülve a részletes és kiterjedt számszerűsítést a megye kiterjedt területére, amely vizsgálati szint egy-egy konkrét helyszínrre vonatkozó rész-, vagy célbeavatkozás környezeti hatásvizsgálata hivatott feltárni, amennyiben az a környezeti hatásvizsgálati és az egységes környezethasználati engedélyezési eljárásról szóló 314/2005. (XII. 25.) Korm. rendelet hatálya alá tartozik.

3.4.3. A fennálló környezeti konfliktusok, problémák leírása és mindezek várható alakulása, ha a TFK és TFP nem valósulna meg

Talaj

Hajdú-Bihar megye talajait több hatás is veszélyezteti. A megye területén kiemelt az aszályhajlam és a szélsőséges időjárási időszakok megerősödése. A szélrózsió által veszélyeztetett terület a gyengén kötött homok, ill. futóhomok talajok magas aránya miatt, ezen felül a szélrózsió a csernozjom talajok humuszos rétegét is veszélyezteti. Mára a telepített erdők a veszély mértékét csökkentették, azonban a vegetációs időszakon kívül a szél talajkárosító hatása megemelkedik. A nagyobb veszélynek a művelés alatt lévő területek vannak kitéve, ahol a kora tavaszi (nagyobb átlagos szélességgel jellemezhető időszak) és késő őszi hónapokban a kis felszínborítottság miatt a szél eróziós tevékenysége jelentősen növekszik. A megye több területén is megfigyelhető a szikesedés folyamata, aminek közvetlen hatásai gátolják a talaj termékenységét. Ez egyrészt a hidrogeológiai, éghajlattani okokra vezethető vissza, de az utóbbi években a folyamat felerősödéséhez (másodlagos szikesedés) az emberi tevékenység is jelentős mértékben hozzájárult.

A talaj állapota szempontjából kiemelt kockázati tényezőt jelent a szerves- és műtrágyák alkalmazása is. A mű- és szerves-trágyázott területek területének nagysága Hajdú-Bihar megyében a 2011 és 2017 között növekedett. Azonban a többi megyéhez képest átlag alatti a talajjavított mezőgazdasági területek aránya és a talajjavító hatóanyagok tekintetében is a kevesebbet használták fel a megye termőterületein.

A talaj minőségi romlásának elkerülése érdekében a vegyszerhasználat racionalizálása, a talajvíz-szennyezés megakadályozása, az elszikkasztás, illetve szabálytalan szennyvíz elhelyezés kiküszöbölése, a szakszerűtlenül kezelt hígtrágyák megfelelő kezelése, az illegális hulladéklerakások felszámolása, és a szabályozott hulladékkezelés jelenthet megoldást.

Terület	2005	2010	2015	2016	2017
Műtrágyázott terület, ha	191.645	198.651	219.133	174.538	182.706
Szervestrágyázott terület, ha	29.701	28.195	28.711		

Mű- és szervestrágyával kezelt területek a megyében (forrás: KSH)

Az ipari tevékenységhez fűződő talajszennyezések a megyében általában lokálisak és ritkán kerülnek csak nyilvánosságra. A helyzet vélhetőleg javulni fog, mivel a cégek számára a piacon maradáshoz szükséges nemzetközi auditáláshoz talajmintákra, észlelő kutakra és akkreditált laborban való elemzésekre van szükség.

Víz

Hajdú-Bihar megye legnagyobb része a Tiszántúli Vízügyi Igazgatósághoz tartozik, kivéve Téglás közigazgatási területét, Nyíradony közigazgatási területének északi részét, Tiszacsege közigazgatási területének a Tisza jobb partjára eső részét, Komádi és Körösszakál Sebes-Körös bal partjára eső részét,

Darvas közigazgatási területének a Berettyó jobb partján a közúti híd alatt, Zsáka közigazgatási területének a Kálló- csatorna jobb partjára eső részét, ahol más vízügyi igazgatóságok az illetékesek.

A felszíni vizek a megye területére adott vízminőséggel, jelentős szennyezőanyag terheléssel érkeznek az ország más területéről, illetve közvetlenül az országhatáron kívülről. Ezen felül a vízgyűjtőterületen közvetlenül, vagy közvetetten a közcsatorna-hálózat révén bevezetett szenny- és használtvizek minősége és a szennyezőanyagok terhelésének nagysága is megszabja a megye felszíni vizeinek minőségi állapotát. A felszíni vizek mennyiségi és minőségi állapotára a természetes meteorológiai tényezők és az emberi beavatkozások (vizeket érő szennyezés, természetes vízjárás és mederformát megváltoztató beavatkozások, nem minden esetben fenntartható vízhasználat, nem megfelelő területhasználat) is hatással vannak. Gondot okoz a növényi tápanyagok (foszfor, nitrát) és a szennyvizek mellett a különféle állattartótelepekről, halastavakból a vizekbe jutó szerves anyagok nagy mennyisége is. A szennyvíztisztítás korábban nagy problémákat okozott a megyében, azonban helyzete és kapacitása a folyamatos fejlesztéseknek köszönhetően fokozatosan javult az elmúlt években.

A talaj rétegeiben a nitrát, a vas és a sótartalom okoz nagy gondokat. A legjelentősebb káros hatások az állattartó telepek, az üzemanyag-töltő állomások, ipari tevékenységek, illegális hulladéklerakók területén jelentkeznek. Az okok közül a diffúz eredetű nitrát-szennyezés a leggyakoribb, amelyet főképp a szennyvizek szakszerűtlen elhelyezése, valamint a nem megfelelő mezőgazdasági gyakorlat okoz. A jelentős mezőgazdasági termelés miatti permetezőszer használat, szerves- és műtrágya-felhasználás is problémákat okozhat. Az Alföld e részein természetes, geológiai eredetű ivóvíz-minőségi problémák (arzén, mangán, vas) is megfigyelhetők.

A felszín alatti vizek mennyiségi változását idézi elő a különféle célú vízkitermelés. A legnagyobb része ivóvíz céljára, valamint ipari célú felhasználásra, öntözésre és fürdő célú felhasználásra szolgál. A tanyákon és a tanyás településeken még mindig sok az illegálisan működő fúrt kút, amelyek komoly veszélyt jelentenek a talajvízre, egyes esetekben a vízzáró réteget átütve, a felszín alatti ivóvízbázisokra is.

Az Észak-Alföld hazai viszonylatban kiemelkedő termálvíz hasznosítása is a víztestek gyenge állapotát okozza, mivel a termálvizek visszatáplálása jelentéktelen mértékű, és a fürdőkhöz használt víz - emberi eredetű szennyezettsége miatt - nem is táplálható vissza. A Nemzeti Környezetvédelmi Program (2015-2020) vízvédelmi céljai:

- A felszíni és felszín alatti víztestek jó állapotának elérése, a velük való hosszú távú és fenntartható gazdálkodás biztosítása. Az első VGT-ben kitűzött környezeti célok: 2015-ig a jó állapot elérése a vízfolyás 10%-a, az állóvizek 21 %-a, a felszín alatti vizek 69% esetében;
- 2021-ig a jó állapot elérése a vízfolyás 21 %-a, az állóvizek 72%-a, a felszín alatti vizek 77% esetében
- A vízkészletek mennyiségi és minőségi védelme (az ésszerű és takarékos vízhasználat elterjesztése, a vizek szennyezőanyag terhelésének csökkentése).

A vizek többletéből vagy hiányából eredő káros hatások csökkentése, megelőzése.

Levegő

Hajdú-Bihar megye területének jelentős része az ország légszennyezettség szempontjából kevésbé terhelt területei közé tartozik. A légszennyezettség elsősorban a városokban és a fő közlekedési útvonalak környezetében jelentősebb. A közvetlen szennyező források által nem érintett települések -

különösen a nagy kiterjedésű tanyahálózat - levegőminősége megfelelő, jelentős területeken pedig kifogástalan. A városok fő szennyező forrásai a közúti közlekedés, a lakossági-közintézményi fűtés-energiafelhasználás és az ipari, szolgáltatási kibocsátások.

A 4/2002. (X. 7.) KvVM rendelet az ország területén légszennyezettségi agglomerációkat és zónákat jelöl ki, ami szerint Hajdú-Bihar megye területe a „10. Az ország többi területe” nevével zónába van sorolva. A megye települései közül Debrecen környéke külön csoportba, a „9 Debrecen környéke” körébe tartoznak. Mindkét városban a szálló por értékei minősülnek egészségügyi határértéket meghaladóknak, a többi szennyező anyag tekintetében jónak mondhatóak az értékek. Baján a nitrogén-oxid szennyezés mértéke is a felső vizsgálati küszöb, és a légszennyezettségi határérték között van.

Az A, B és C besorolás a levegőszennyezettség egészségügyi határértékeit meghaladó koncentrációt jelenti, ahol további terhelés nem engedhető meg. A jogszabály az E és F besorolási kategóriákban nem ír elő rendszeres mérési kötelezettséget. A talajközeli ózon minősítése regionális-kontinentális jellege miatt az egész országra vonatkozik.

Szennyező anyagokénti besorolásuk az A-tól F-ig (csökkenő sorrendben) terjedő skálán az alábbi:

	Kén-dioxid	Nitrogén-dioxid	Szén-monoxid	PM10	Bezol	Talajközeli ózon	PM10 Arzén (As)	PM10 Kadmium (Cd)	PM10 Nikkel (Ni)	PM10 Ólom (Pb)	PM10 benz(a)-pirén (BaP)
9. Debrecen környéke	F	C	F	D	E	O-I	F	F	F	F	D
Az ország többi területe	F	F	F	E	F	O-I	F	F	F	F	D

Légszennyezettségi zónák (forrás: 4/2002 KvVM rendelet)

A főbb szennyezőanyagok tekintetében általánosságban elmondható, hogy Hajdú-Bihar megyében az elmúlt éveket összességében a hullámzóan csökkenő jellemezte. A 2010-es értékekhez képest 2016-ra a szénmonoxid kibocsátása 30%-kal, a szén-dioxidé 66%-kal, nitrogén-oxidoké 41%-kal, csökkent. A kén-dioxid mennyisége drasztikus kilengésekkel csökkent, a szilárd anyag kibocsátás viszont jelentősen nőtt.

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Kén-dioxid (SPECIFIKUS)	27	30	27	20	24	33	978
Kén-oxidok (SO₂ és SO₃)	57.726	65.930	42.487	67.505	205.897	27.914	4.488
Nitrogén oxidok (NO és NO₂)	767.812	420.373	431.182	419.999	375.811	343.430	451.042
Szén-dioxid	361.420. 195	517.079. 851	356.815. 011	308.078. 106	1.660.085. 123	1.757.427. 304	158.878. 450

Szén-monoxid	534.027	526.623	397.203	405.156	236.096	337.309	376.037
Szilárd anyag	70.840	91.263	110.968	100.014	119.939	94.927	124.389

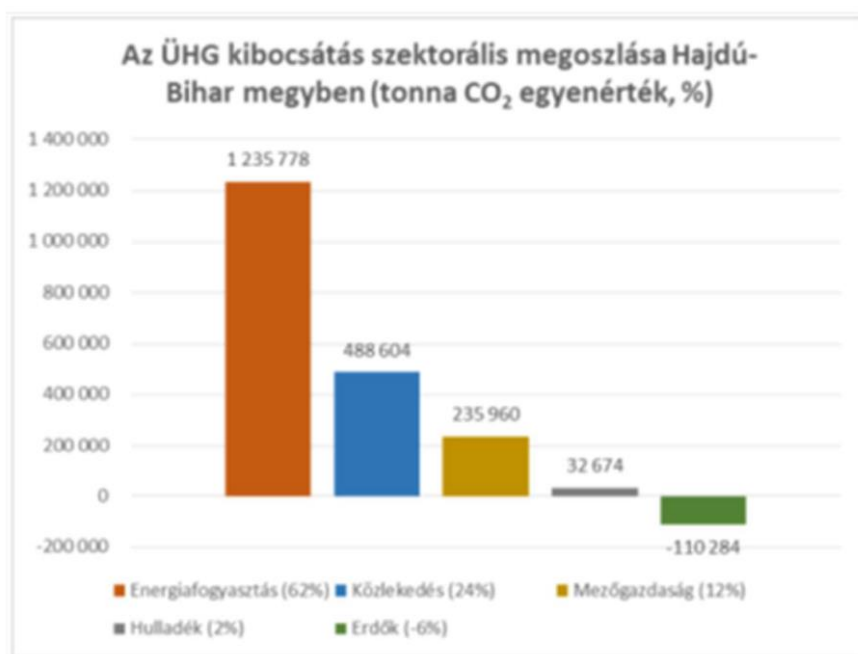
Kibocsátott szennyezőanyag mennyisége a megyében (t/év) (forrás: LAIR adatbázis)

Tekintve, hogy a CO₂ kibocsátás majdnem felét a lakossági energiaigény, és ezen belül is a fűtés okozza, ezért a környezetbarát tüzelésről, a tüzeléshatékonyság növeléséről ismertető füzeteket adott ki a Herman Ottó Intézet.

Átfogó szakmapolitikai célok:

A Genfi Egyezményvel összhangban a 2020. évi összkibocsátási csökkentési célok teljesítése a 2005. évi kibocsátásokhoz képest:

- kén-dioxid 46%-os (2005: 43 kt, 2020: 23 kt);

Az ÜHG-kibocsátás szektorális megoszlása Hajdú-Bihar megyében, 2016 (forrás: Megyei Klímastratégia)

- nitrogén-oxidok 34%-os (2005: 165 kt, 2020: 109 kt);
- illékony szerves vegyületek 30%-os (2005: 124 kt, 2020: 87 kt);
- ammónia 10%-os (2005: 78 kt, 2020: 70 kt);
- PM_{2,5}: 13%-os (2005: 27 kt, 2020: 23 kt) csökkentés.

Az ózonkárosító anyagok felhasználásának teljes visszaszorítása; a termékekben, berendezésekben lévő ózonkárosító anyagok légkörbe jutásának megakadályozása: a fluorozott szénhidrogének (HFC-k) mennyiségének 79%-kal való csökkentése 2015 – 2030 között. A 2,5 mikrométernél kisebb átmérőjű szálló por részecskék (PM_{2,5}) légköri koncentrációjának 20%-os csökkentése 2010 és 2020 között (25 µg/m³-ről 20 µg/m³-re).

Zaj

A megye területén a zajállapotot jellemzően a közlekedés, a nagyobb ipari-gazdasági zajkibocsátók és az urbánus környezet összetett zajemissziói alakítják.

Az alapzaj helyzetét szinte minden település esetében a közlekedés határozza meg. Az elmúlt időszakban a közlekedés nagyságának változását követte a vonalforrások környezetében kialakuló zajterhelés. Ez különösen a települések belterületét érintő nyomvonalak környezetében okoz a megengedettnél nagyobb terheléseket, így a lakosság jelentős részét éri a megengedett zajterhelési határértéknél nagyobb zajhatás.

A megoldás a kialakult beépítési viszonyok, közlekedési vonalvezetések és a motorizáltság jellege miatt korlátozott.

Hajdú-Bihar megye településein a legjelentősebb zajforrást a közlekedés jelenti. Bár a közúti forgalom nagyságrendje általában közepesnek minősíthető, amin az érintett települések esetében az M35 autópálya megépítése jelentősen javított, a Debrecenről délre eső, a 47.-es út melletti településeken, mint Mikepércs, vagy Derecske, ahol az autópálya és Románia közötti tranzitforgalom a települések főutcáján halad vég, a közlekedési zajterhelés - a légszennyezettséghez hasonlóan - igen jelentősnek mondható. Ezekben a településeken a nagy forgalmú közutak zajcsökkentésének megoldása továbbra is feladatként jelentkezik. Ilyen téren lényeges javulást eredményezhet majd az M35 tovább vezetése, és a forgalomnak a 4-es úton át, a településeken átvezető szakaszok érintése nélküli átvezetése Románia irányába.

A megyében Debrecenben állandó határnyitású közforgalmú repülőtér, ezen felül Hajdúszoboszlón mezőgazdasági és kistérségi turista, Berettyóújfaluban pedig mezőgazdasági repülőtér működik. A Debreceni repülőtér fel- és leszállópályájának elhelyezkedése miatt jelentős zajterhelés a lakóterületeket nem éri, a lakossági panaszok inkább egy-egy alkalomra korlátozódnak.

A zajvédelem legfontosabb szakpolitikai célkitűzése a stratégiai küszöbértékek (egész napra számított átlagos zajterhelés (Lden) 63 dB, az éjjeli (Léjjel) 55 dB) feletti zajterheléssel érintett lakosok számának csökkentése a közlekedési létesítmények mentén, melyen belül elsőbbséget kell élvezzen az Lden = 73 dB, Léjjel = 65 dB stratégiai küszöbértékeket meghaladó zajterhelésű területek zajcsökkentése. A határérték feletti zajterhelés megszüntetése az ipari és szolgáltató létesítmények környezetében.

Hulladék

Az elmúlt évtizedben a megyében mind a lakossági, mind pedig a nem lakossági kommunális hulladék mennyisége csökkent. Ezen belül örömdetesesen bővült a szelektíven gyűjtött lakossági hulladék aránya, 0,8 %-ról 8 %-ra, azaz a tízszeresére.

	2012	2013	2014	2015	2016
Lakosságtól elszállított összes hulladék (tonna)	126917	117332	109743	113512	107084
Ebből: elkülönített gyűjtéssel elszállított hulladék (tonna)	1029	1208	5198	6156	8591
Elkülönített aránya %	0,81	1,03	4,74	5,42	8,02

Egyéb szervektől elszállított összes hulladék	12654	11176	14426	13810	14571
--	-------	-------	-------	-------	-------

A hulladék gyűjtése, ártalmatlanítása (forrás: KSH)

A keletkező települési szilárd hulladék gyakorlatilag teljes mennyiségben lerakással kerül ártalmatlanításra. Az elmúlt évtizedben valamennyi olyan, környezetszennyező hulladéklerakó bezárt, amelyek működése a légkörre, a vizekre és az emberi egészségre is káros lehet. A bezárások után is legfeljebb 50 km-en belül elérhetőek azok a hulladéklerakók, amelyek modern technológiák alkalmazásával, elegendő kapacitással biztosítják a környezet magasabb fokú kímélését.

A kommunális hulladékok begyűjtésével és ártalmatlanításával a megyében több önkormányzati, illetve vegyes - önkormányzati és privát - tulajdonú cég is foglalkozik. A Debreceni Hulladék Közszolgáltató Nonprofit Kft. Hajdú-Bihar megyében (az alábbi települések kivételével: Egyek, Tiszacsege, Monostorpályi) lát el közszolgáltatást.

A Debreceni régióban (Álmosd, Bagamér, Debrecen, Ebes, Fülöp, Hajdúbagosa, Hajdúszovát, Hosszúpályi, Kokad, Létavértes, Mikepércs, Nagyhegyes, Nyírábrány, Nyíracsa, Nyíradony, Nyírmártonfalva, Sáránd, Újléta, Vámospercs) a hulladékgyűjtés, szállítás feladatait az A.K.S.D. PLUSZ Környezetgazdálkodási Nonprofit Kft., míg a kezelést az A.K.S.D. Városgazdálkodási Kft. látja el.

A Hajdúböszörményi régióban (Balmazújváros, Bocskai kert, Folyás, Görbeháza, Hajdúböszörmény, Hajdúdorog, Hajdúhadház, Hajdúnánás, Hajdúsámson, Hortobágy, Polgár, Téglás, Tiszagyulaháza, Újszentmargita, Újtikos) a hulladékgyűjtés, szállítás valamint a kezelés feladatait is a Hajdúsági Hulladékgazdálkodási Nonprofit Kft. látja el.

A Berettyóújfalui régióban (Ártánd, Bakonszeg, Báránd, Bedő, Berekböszörmény, Berettyóújfaló, Bihardancsháza, Biharkeresztes, Biharnagybajom, Bihartorda, Bojt, Csökmő, Darvas, Derecske, Esztár, Földes, Furta, Gáborján, Hencida, Kismarja, Komádi, Konyár, Körösszakál, Körösszegapáti, Magyarhomorog, Mezőpeterd, Mezősas, Nagykereki, Nagyrábé, Pocsaj, Püspökladány, Sáp, Sárrétudvari, Szentpéterszeg, Szerep, Tépe, Tetétlen, Told, Újiráz, Váncsod, Vekerde, Zsáka) a hulladékgyűjtés, szállítás valamint a kezelés feladatait is a Bihari Hulladékgazdálkodási Nonprofit Kft. látja el.

A Nádudvari régióban (Nádudvar, Kaba) a hulladékgyűjtés, szállítás valamint a kezelés feladatait is a Nádudvari Településfejlesztési és Városgazdálkodási Nonprofit Kft. látja el.

A Hajdúszoboszlói régióban (Hajdúszoboszló) a hulladékgyűjtés, szállítás feladatait a Hajdúszoboszlói Városgazdálkodási Nonprofit Zrt., míg a kezelést az A.K.S.D. Városgazdálkodási Kft. látja el. Egyek és Tiszacsege hulladékgazdálkodási feladatait a Tiszafüredi székhelyű, három megyében is aktív NHSZ Tisza Nonprofit Kft. végzi, Monostorpályi ellátásáról pedig a Monostorpályi MFÜ Fejlesztési és Üzemeltetési Nonprofit Kft. gondoskodik. A települési szilárd hulladék tekintetében megfogalmazott szakpolitikai célok:

- ✓ Elkülönített hulladékgyűjtési rendszerek fejlesztése (2015-ig elkülönített hulladékgyűjtési rendszer létrehozása a háztartásokban képződő üveg-, fém-, műanyag- és papírhulladék vonatkozásában).
- ✓ Az újrahasználat és a hasznosítás növelése (2020-ig a háztartásokból származó, illetve az ahhoz hasonló papír-, fém-, műanyag-, és üveghulladék esetében az újrahasználatra való előkészítést és az újrafeldolgozást tömegében átlagosan minimum 50%-ra kell növelni).

- ✓ A környezeti szennyezések és a nyersanyag felhasználás csökkentése.
- ✓ A lerakással történő ártalmatlanítás arányának tartósan 40% alá csökkentése.

Szennyezett területek

Magyarországon a hátrahagyott környezeti károk nyilvántartásba vétele, felmérése, kármentesítése, illetve monitorozása az Országos Környezeti Kármentesítési Program (OKKP), illetve Alprogramjai keretében valósulnak meg. Az OKKP célja a felszíni- és felszín alatti víz, a földtani közeg, a természeti értékek veszélyeztetésének, szennyezettségének, károsodásának megismerése, nyilvántartásba vétele, valamint a szennyezettség kockázatának csökkentése, és a szennyezettség csökkentésének vagy megszüntetésének elősegítése.

A környezetbiztonság szempontjából kiemelkedő jelentőséggel bír a talajok kármentesítése, a földtani közeg és a felszín alatti vizek szennyezésektől való megóvása, illetve a már szennyezett területek rehabilitációja, a károk felszámolása és mérséklése. Az Országos Számbavétel eredményei a KARINFO programrendszer felhasználóin kívül egyelőre a környezetvédelmi ágazat belső, intranetes oldalán érhető el.

Az adatokra támaszkodva, a kármentesítés különböző szakaszaira, előzetes egyszerűsített relatív kockázatbecslésre támaszkodó prioritási számok alapján összeállított Nemzeti Kármentesítési Prioritási Listák (NKPL-I. II. és III.) generálhatóak. A prioritási szám kifejezi a szennyezett, károsodott terület környezeti kockázatát, a kármentesítés sürgősségét.

A FAVI-KARINFO alrendszer folyamatosan bővülő adattartalmának megfelelően a rendszerbe rögzített tényfeltárás előtti adatok adatlapja (B1), a tényfeltárás utáni adatok adatlapja (B2), és a műszaki beavatkozás utáni adatok adatlapja (B3) alapján tartalmaz információkat az adott területről, melyekre vonatkozóan igény és szükség szerint futtathatók le a prioritási számítások.

A B1 tényfeltárás előtti adatok adatlapja alapvetően helyszíni bejárás és háttéradatbázisok felhasználásával közelítő adatokat és műszaki becsléseket tartalmaz..

A B2 tényfeltárás utáni adatok adatlapja már a tényfeltárás során mért, analizált és modellezéssel megállapított adatokat tartalmaz hasonlóan a B3 műszaki beavatkozás utáni adatok adatlapjához.

A kármentesítés következő szakasza, a műszaki beavatkozás, amely mind környezetvédelmi, mind területfejlesztési szempontból igen jelentős, mivel a szennyezésektől való megtisztítás után a megtisztított terület nem jelent a környezetre nézve további veszélyt, valamint új, értékes beruházási, fejlesztési területté válhat, ami elősegíti a helyi gazdaság versenyképességének a növelését.

3.5. A TFK és TFP megvalósulásával közvetlenül vagy közvetve környezeti hatást kiváltó tényezők

A területfejlesztési koncepció a megye hosszú távú fejlesztési céljait jelöli ki, míg a megyei területfejlesztési program középtávra készült. A szűkebb időtávra figyelemmel a program stratégiai prioritásai úgy kerültek (súlyozással) meghatározásra, hogy a 7 éves időtávban melyik - a koncepció hosszú távú céljainak elérését segítő - prioritások valósíthatóak meg. Az időtávok részletesebb pontosítása a megyei operatív programban történik meg.

Míg a területfejlesztési koncepció hatásai fentiekkel összhangban igen sokfélék és szerteágazóak lehetnek, addig a programokban konkrétabb beavatkozási elképzelések jelennek meg. A környezetre gyakorolt valós hatás ennek megfelelően az operatív programokban megfogalmazott prioritási irányokból vezethető le.

3.5.1. Természeti erőforrás közvetlen igénybevétele vagy környezetterhelés közvetlen előidézése

A megyei területfejlesztési programban foglaltak és az azokkal összhangban meghatározott projektek konkrét megvalósulását szolgáló fejlesztési, beruházási tervek, a terület- és településrendezési tervek készítése során lesz eldönthető a természetvédelmi és Natura 2000 területekre gyakorolt várható hatás. Az SKV feladata feltárni a környezeti következmények alapján a területfejlesztési program értékelésében (lásd. 3.6. fejezetben) ezeket a lehetséges hatásokat. Így az SKV eredményei tükrében nem lesz támogatható a Programban olyan cél, prioritás vagy beavatkozás, amely természetvédelmi biztosító jogszabályokkal, illetőleg a Natura2000 területek rendeltetésével nem összeegyeztethető hatásokat okozna.

3.5.2. Várható társadalmi, gazdasági hatások, amelyek közvetett módon környezeti következménnyel járhatnak

A megyei területfejlesztési program alapvető célja, hogy a megye gazdaságát fejlessze, egyúttal felzárkóztassa a határmenti perifériákat, mindezt úgy, hogy a mobilitás támogatásával a gazdasági-foglalkoztatási erőcentrumok elérhetőségét javítsa – de javítsa a helyben történő megélhetés feltételeit is. Mindezt átszövi az EU Zöld egyezményével összhangban lévő zöld gazdasági fejlesztés és a zöldinfrastruktúra fejlesztése.

Ennek az összetett fejlesztési rendszernek esetleges közvetett környezeti következménye lehet a természetes gazdasági fejlődésből eredő mobilitás-fejlődés kismértékű fokozódása, amely többlet zaj-, és levegőterheléseket is rejthet magában. Ez akkor következhet be, ha a közlekedésfejlesztési programok nem veszik megfelelően figyelembe a megye táji és környezeti adottságait. Itt éppen ezért nagy hangsúly irányul a konkrét beruházások környezeti hatásvizsgálatainak készítésére.

A program célja fenti gazdaságfejlesztéssel együtt a társadalmi kohézió erősítése, egyúttal az életkörülmények javítása, a közösségek fejlesztése. Ez szorosan véve nem jelenthet magában közvetett környezeti következményt – egyedül a megélhetés fejlődése, a társadalmi jólét gazdasági folyamatokkal összefüggően rejthet előre meghatározhatóan nem mérhető többlet környezeti terhelést a fogasztás növekedésében megjelenve.

3.5.3. Környezet igénybevétel vagy terhelés esetén várható hatások

Az SKV léptékéből adódóan a tényleges hatások igen nagyszámú hatásviselőt, valamint nagy területet érintenek. A környezeti elemekre gyakorolt hatások megállapítása során a feladat nem a változás nagyságának adott helyre és/vagy hatásviselőre vonatkoztatott becslése, hanem inkább a változás irányának adott térségre való kivetítése és elemzése. Az egyes környezeti elemeknél és rendszereknél szereplő értékelési szempontok az 1.4.2. fejezettel összhangban kerültek kidolgozásra. Az értékelési szempontok kiválasztásánál **egyik alapelv a várhatóan megjelenő/potenciális környezeti konfliktusok**

azonosítása, melyek területi megjelenése alapvetően a különböző környezeti elemek és rendszerek szempontjából értelmezhető **érzékeny területek és „projekterületek” találkozásánál várható.**

A megyei területfejlesztési program (stratégiai) prioritásai azonban nem abban a mélységben és részletezettségben kerültek megfogalmazásra (ez nem is feladata egy megyei területfejlesztési programnak), amely alapján az egyes környezeti elemekre illetve környezeti rendszerekre gyakorolt pontos hatás előre jelezhető lenne. Az egyes intézkedések, konkrét projektek, illetve a területi, települési szintű rendezési tervezés során lesznek megismerhetők az egyes elemek környezeti elemekre gyakorolt hatásai.

A megyei területfejlesztési koncepcióból eredő program prioritásainak fentiek szerinti értékelését a 3.6. fejezet mutatja be.

3.5.4. Közvetett módon hatást kiváltó tényezők fellépése

A várható (társadalmi)-gazdasági hatások által okozott közvetett környezeti hatásokra a 3.5.2. fejezet tért ki. A következőkben a további közvetett módon hatást kiváltó tényezők eshetőségét vettük számba.

Új környezeti konfliktusok, problémák megjelenése, meglévők felerősödése

A földi lét alapját képező értékek (fajok, ökoszisztémák) elvesztésével járó folyamatok nem tűrhetők el. Biztosítani kell a természeti környezet változásaihoz való alkalmazkodás lehetőségét egyéni és társadalmi szinten.

Környezettudatos, környezetbarát magatartás, életmód lehetőségeinek, feltételeinek gyengítése vagy korlátozása

A megyei területfejlesztési koncepció és program a legkevésbé veszélyezteteti vagy korlátozza környezettudatos és környezetbarát életmódot, éppen ellenkezőleg a program prioritásai – lásd. Fenntartható környezet, Klímaadaptáció a megyében, Élhető vidék – élhető települések - és azok tényleges beavatkozásai erősítik környezettudatos magatartás és életmód lehetőségének, feltételeinek kialakítását.

Ugyanakkor a program 4. prioritása: Az elérhetőség fejlesztése Hajdú-Bihar megyében c. megvalósítása a közösségi közlekedés fejlesztésével minden esetben a környezettudatos magatartás elősegítését szolgálja, így a fenntarthatóság egyik alappilléret támogatja. A közösségi közlekedés fejlesztését abban az esetben lehet környezeti és fenntarthatósági szempontból is egyértelműen pozitív változásként értékelni, amennyiben valódi alternatívát jelent a megyében a személygépkocsi-használat helyett, ezzel csökkentve a gépjárműforgalmat (lásd. pl. kötöttpályás közlekedés fejlesztése, intermodalitás támogatása, P+R parkolók kialakítása beavatkozásokat). Mindez elősegíti a környezettudatos, környezetbarát magatartás kibontakozását a koncepciónak és programnak köszönhetően.

A helyi adottságoknak megfelelő optimális térszerkezettől, területfelhasználási módtól való eltérés

A megye esetében a megfelelő térszerkezethez optimálisan történő igazodást, a területfelhasználási módok fenntartható fejlesztését maximálisan biztosítják a Fenntartható környezet c. prioritás beavatkozásai.

A megye megváltozó klimatikus környezetben történő élıhetőségét, annak javítását, ökológiai rendszerének védelmét, a Klímaadaptáció c. prioritás beavatkozásai biztosítják.

Olyan helyi társadalmi-kulturális, gazdasági-gazdálkodási hagyományok gyengítésére gyakorolt hatás, amelyek a táj eltartó képességéhez alkalmazkodtak

A megyei területfejlesztési koncepció és program prioritásaiban foglalt beavatkozások éppen erősítik a helyi társadalmi-kulturális, gazdasági-gazdálkodási hagyományokat, alkalmazkodva a táj eltartó képességéhez.

A természeti erőforrások megújulásának korlátozására gyakorolt hatás

A megyei területfejlesztési koncepció és program fenntartható környezet c. prioritása, illetőleg 1.7 és 1.8 beavatkozása a természeti erőforrások megújulását segíti elő.

A nem helyi természeti erőforrások jelentős mértékű használatára vagy a helyi természeti erőforrások túlnyomóan más területen való hasznosítására gyakorolt hatás

A megyei területfejlesztési koncepció és program szempontjából nem releváns.

3.6. A környezeti következmények alapján a TFK és TFP értékelése

Az eredmények könnyebb átláthatósága érdekében az előző fejezetekben kifejtett környezeti és fenntarthatósági szempontok alapján a projektet táblázatos formában értékeltük. Az alábbi 3.6.1. táblázatban a teljes projektre vonatkozó környezeti elemenkénti értékelést és fenntarthatósági értékelést mutatjuk be a területfejlesztési program prioritásaira. Az értékelést az 1.4.2. fejezetben meghatározott környezetértékelési kritériumok 1.4.1. táblázat és fenntarthatósági értékelési kritériumok 1.4.2. táblázat alapján végeztük el.

A részletes, várható környezeti hatásokra vonatkozó értékelést a Program prioritásain belül a beavatkozások és azon belül az intézkedések azonosításával a 3.6.2. táblázatban mutatjuk be.

Áttekintő környezeti teljesítmény és fenntarthatósági értékelés

A 3.6.1. táblázat két részre oszlik, a táblázat első felében a környezeti teljesítményértékelés szempontrendszer (részletesen lásd. 1.4.1. táblázat) alapján lett értékelve a projekt, a másik felében pedig a fenntarthatósági értékelés szempontok (részletesen lásd. 1.4.2. táblázat) alapján. A pontozás az alábbiak szerint történt:

2 pont	amennyiben a beavatkozás egyértelműen, közvetlenül és jelentősen támogatja a szempont teljesülését
1 pont	amennyiben a beavatkozás gyengén, vagy közvetve támogatja a szempont teljesülését
0 pont	amennyiben a beavatkozás összességében semleges hatást gyakorol a szempont teljesülésére
NR	ha a beavatkozás nem érinti a szempont teljesülését
?	ha a beavatkozás hatása nem megítélhető
PR	„lehetséges kockázat”, ha a beavatkozás közvetett hatásai környezeti, ökológiai kockázatot jelentenek
-1 pont	amennyiben a beavatkozás gyengén, vagy közvetve veszélyezteti a szempont teljesülését
-2 pont	amennyiben a beavatkozás egyértelműen, közvetlenül és jelentősen veszélyezteti a szempont teljesülését

Megjegyezzük, hogy a „pontozásos” értékelés nem jelen projekt környezeti vagy fenntarthatósági teljesítményének általános megítélésére szolgál, hanem – az SKV javaslattevő jellegének eleget téve – a negatív értékekkel azokra a szempontokra hívja fel a figyelmet, ahol jelen projekt megvalósítása és működtetése során a fenntarthatósági, környezeti szempontokat határozottabban kellene megjeleníteni. Azaz a módszertan nem a „környezetbarát – környezet károsító” dimenzióban kívánja a projektet elhelyezni, hanem egy stratégiai szintű, tervezést segítő eszköz, amely konkrét útmutatást kíván nyújtani, hogy a környezetvédelmi és fenntarthatósági törekvéseket hogyan lehet integrálni a végrehajtási folyamatba.

3.6.1. táblázat

Prioritások		Fenntartható környezet	Klímaadaptáció a megyében	A megye gazdaságának komplex fejlesztése	Az elérhetőség fejlesztése Hajdú-Bihar megyében	Rugalmasan alkalmazkodó intelligens társadalom	Egészséges és gondoskodó társadalom	Az innovatív gazdaságot támogató környezet fejlesztése Debrecenben és környékén	Élhető vidék – élhető települések
KÖRNYEZETI TELJESÍTMÉNYÉRTÉKELÉS SZEMPONTJAI	K1	2	1	1	NR	NR	NR	PR	2
	K2	2	1	1	NR	NR	NR	?	1
	K3	?	2	-1	-2/2/PR	1	NR	PR	1
	K4	NR	NR	NR	NR	NR	NR	1	2
	K5	2	1	0	0	NR	NR	?	1
	K6	2	1	0	PR/0	NR	NR	?	1
	K7	1	2	?	2	?	NR	1	2
	K8	1	2	?	NR	NR	NR	PR	2
	K9	1	1	NR	0/PR	NR	NR	?	0
	K10	1	2	0	2	NR	2	1	2
FENNTARTHATÓ SÁGI ÉRTÉKELÉS SZEMPONTJAI	F1	2	2	1	NR	NR	NR	1	2
	F2	2	1	?	?	NR	NR	NR	2
	F3	2	2	NR	NR	NR	NR	NR	2
	F4	1	1	1	1	1	1	1	2
	F5	1	2	NR	NR	NR	NR	NR	1

Részletes, várható környezeti hatásokra vonatkozó értékelés**3.6.2. táblázat**

1. prioritás: Fenntartható környezet		
A beavatkozás megnevezése	Tervezett intézkedések	Várható környezeti hatások, tényezők
1.1. Komplex térségi vízvisszatartó rendszerek kialakítása, ágazati szinergiák kiaknázása	Természetvédelem, mezőgazdaság, lakossági vízhasználati formák átgondolása. Komplex vízgazdálkodási rendszer kialakítása.	Kedvező környezeti hatása érvényesül a talajminőségvédelmében és a felszíni, felszín alatti vizek védelmében egyaránt.
1.2. Komplex települési vízgazdálkodási rendszerek kialakítása	Települési csapadékvíz visszatartás és hasznosítás – műszaki infrastruktúra kialakítása. Alternatív víztisztítási rendszerek támogatása. Felszín alatti vizek hasznosítása, monitorizálása.	Az intézkedések nagyban hozzájárulnak a felszíni és felszín alatti vizek védelméhez és fenntartható hasznosításához.
1.3. A Helyes Talajvédelmi Gyakorlat eljárásainak a terjesztése	Talajok vízbefogadó-képesség javítása, talajdegradáció csökkentése. Tervszerű tápanyaggazdálkodás alkalmazása. Talajtakaró növényzet, talajvédő növényesség, hordalékfogó létesítmények, drénezés megvalósítása.	Korszerű és innovatív mezőgazdasági gyakorlat, ami a talajminőség helyreállítását és megőrzését szolgálja egyaránt biológiai és vízháztartási szempontból – szem előtt tartva a talajerózió megelőzését.
1.4. Optimális területhasználati rendszer kidolgozása	Táji adottságok és teherbírás szempontrendszerére épülő területhasználat váltás ösztönzőinek kidolgozása. Jógyakorlatok megteremtése pilot-projektekkel.	Az intézkedések a tájkarakter, tájszerkezet és tájelemek védelmét szolgálják, a területhasználat optimalizálásával.
1.5. A barnamezős területek környezeti kármentesítése	Barnamezős területek kataszterének elkészítése, környezeti állapot felmérése, beavatkozások megtervezése. Barnamezős területek használatának prioritása fejlesztések telephelyválasztás során.	Az intézkedések a talajminőség és felszín alatti víz minőség helyreállításán és védelmén túlmenően hozzájárul a fenntartható és kompakt városszerkezet kialakításához.
1.6. Környezeti nevelés és szemléletformálás innovatív, interaktív eszközeinek kidolgozása és alkalmazása	A környezettudatos szemléletformálás formáinak széleskörű elérés biztosítása.	Az intézkedések egyaránt segítik a klímaváltozáshoz történő adaptációt és emberi egészség megőrzését a fenntartható

	Célcsoportonként, közvetlen üzenetek megfogalmazása és célba juttatása innovatív és interaktív elérési utakon.	környezethasználat szemléletén át.
1.7. Természeti tőke fenntartható használata, zöldinfrastruktúra fejlesztések	Településkörnyéki térségi természeti örökség és érték megóvása, fenntartható hasznosítása. Az ökoszisztéma elemeinek, kapcsolatrendszerének fejlesztése, megóvása az ökoszisztéma szolgáltatás céljából.	A természeti tőke megóvása hosszú távú fenntartható fejlesztési elem. A fenntartható környezet a biodiverzitás megőrzést, az életminőség javítást, a klímaadaptációt és a hatékony erőforrás gazdálkodást biztosítja az intézkedéseken át.
1.8 A körforgásos gazdaság felé történő átmenet erősítése, anyaghasználat csökkentése	Körforgásos gazdaság szemléletének meghonosítása. Életciklus elemzések szerepének erősítése. A szelektív hulladékgyűjtés mellett az újrahasznosító és feldolgozó beruházások ösztönzése. Illegális hulladéklerakás felszámolása, megosztásos gazdaság megalapozása. Biogáz berendezések potenciáljának elősegítése.	Az intézkedések komplex hatásai kiterjednek a mérséklődő új erőforrás igénybevétel csökkenésén át akár az ÜHG kibocsátás csökkentésére is, valamint az élőhelyek védelme mellett az emberi egészség környezeti tényezőinek javítására. Biogáz újrahasznosító berendezések helymegválasztása környezeti kockázatot is rejthet.
2. prioritás: Klímaadaptáció a megyében		
A beavatkozás megnevezése	Tervezett intézkedések	Várható környezeti hatások, tényezők
2.1. Lakó és középületek energiahatékonyságának javítása	Középületek felújítása, megújuló energiahasználatuk növelése – alternatív, energiatakarékos módszerek alkalmazásának elterjesztésével. Passzív épületek pilot projektjeinek támogatása.	Az intézkedések megfelelően képviselik a klímaváltozás hatásainak mérséklési céljait, és az ÜHG kibocsátás csökkentését.
2.2. Megújuló energia ágazati alkalmazásának erősítése, részarányának növelése	A biomassa, geotermikus energia és napenergia használat elterjesztése a mezőgazdaságban (fűtés, üzemanyag, elektromos áram), ipari-szolgáltató telephelyek lokális zöld energiaforrásból történő nagyobb arányú üzemeltetése. Közlekedési szektor alternatív energiafajták használatának segítése,	Az intézkedések erősen támogatják az ÜHG kibocsátás csökkentési célok elérését, az emissziók csökkentésével közvetetten kedvező hatással vannak a környezeti levegőminőségre is. A biomassa felhasználás esetleges helytelen

	<p>elektromos töltőállomások napelemes forrás támogatása.</p>	<p>helymegválasztása lehetséges környezet-egészségügyi kockázatokat rejthet. A geotermikus energiák hasznosításánál mélyföldtani vízkészletek megóvása elsődleges szempont kell legyen. A naperóműparkok helymegválasztása természeti értékeket és értékes mezőgazdasági földterületet nem veszélyeztethet.</p>
<p>2.3. Távhőrendszerek fejlesztése a megújuló energiaforrások részesedésének növelésével</p>	<p>Távfűtési rendszerek korszerűsítése, megújuló energia betáplálására is alkalmassá tétele.</p> <p>Hévizek, mezőgazdaság melléktermék és lágyszárú energiaültetvények termékeinek távhőrendszerekben való alkalmazási arányának növelése.</p> <p>Távfűtéssel ellátott ingatlanok egyéni mérhetőségének és szabályozhatóságának elterjesztése.</p>	<p>Az intézkedések támogatják az ÜHG kibocsátás csökkentési célok elérését, az emissziók csökkentésével közvetetten kedvező hatással vannak a környezeti levegőminőségre is, hozzájárulva az emberi egészség megőrzéséhez.</p> <p>A hévizek hasznosítása távhő céljára abban az esetben rejthet kockázatot, ha nem másodlagos felhasználással történik, és a visszasajtolás megfelelően méretezett feltételei nem adottak.</p>
<p>2.4. Épületek energetikai fejlesztése során megújuló energia használat beépítése</p>	<p>A megyei kedvező geotermikus, napenergia és biomassza adottságainak felhasználása épületek energetikai korszerűsítése során.</p> <p>Lokális napelemes rendszerek telepítésének támogatása, ismeretek terjesztése.</p>	<p>Az intézkedések támogatják az ÜHG kibocsátás csökkentési célok elérését, a lokális emissziók csökkentésével közvetetten kedvező hatással vannak a környezeti levegőminőségre is, a hatások a lakosság egészségi állapotának javulásában is megjelennek közvetve.</p>
<p>2.5. Naperómű-parkok létesítése</p>	<p>Naperóműparkok létesítésénke támogatása amegye délnyugati területein – elsősorban épületek tetőzetein, rosszabb minőségű, használaton kívüli, ill. barnamezős földterületeken.</p>	<p>Az ÜHG kibocsátás csökkentési cél elérés túlmenően tájrehabilitációs hasznokat is hordozhat az intézkedés. Kockázatot a helytelen, értékes természeti vagy mezőgazdasági földterületet veszélyeztető helymegválasztás jelenthet.</p>

<p>2.6 Települési és térségi energiaközösségek, energiaudvarok létrehozása</p>	<p>Kisebb vidéki térségekben falu-fűtőművek és ún. energiaudvarok létrehozása, többféle kisebb kapacitású megújuló energiás berendezéssel.</p>	<p>Az intézkedés az ÜHG kibocsátás csökkentés mellett a kistérségi levegőminőség javítását is elősegíti, így közvetve az emberi egészség javítását is támogatja. A létesítmények helymegválasztása, megvalósítása rejthet helyi környezeti (levegőminőségi és zajvédelmi) konfliktust, végeredménye azonban pozitív hatással van a környezetre.</p>
<p>2.7 Településközi és településen belüli intelligens közösségi közlekedés javítása, a lakosság arra való áttérése</p>	<p>A legújabb, innovatív fejlesztésekkel, berendezésekkel, közlekedésszervezési megoldásokkal továbbfejlesztett közösségi közlekedés.</p> <p>Településközi kötőpályás kapcsolatok lehetőségének kiaknázása, autóbuzsos közlekedésben a kerékpáros intermodalitás lehetővé tétele, a kerékpár szállítási lehetőségének megteremtésével.</p>	<p>Az intézkedések támogatják az ÜHG kibocsátás csökkentési célok elérését, az emissziók csökkentésével közvetetten kedvező hatással vannak a környezeti zaj és levegőminőségre is - közvetlenül és közvetve is hozzájárulva az emberi egészség megőrzéséhez.</p>
<p>2.8 A közúti közlekedés klímabarát fejlesztése</p>	<p>Az úthálózat ésszerű kialakítása, forgalomszervezési eszközök és megoldások alkalmazása.</p> <p>Környezetszennyező gépjárművek területi behajtási korlátozásának megteremtése.</p> <p>Városi közlekedésben a P+R parkolók kialakításával az autós forgalom tömegközlekedési eszközökre való áttérése.</p> <p>Elektromos gépjármű töltőállomások elterjesztése közterületeken.</p>	<p>Az intézkedések támogatják az ÜHG kibocsátás csökkentési célok elérését, az emissziók csökkentésével közvetetten kedvező hatással vannak a környezeti zaj és levegőminőségre is - közvetlenül és közvetve is hozzájárulva az emberi egészség megőrzéséhez.</p> <p>Az úthálózat átalakítása során (elkerülő utak létesítése, vagy forgalom áttérés esetén) kockázatot rejthet eddig viszonylag csendes területek elzajosodása, helyi levegőminőség romlása.</p>
<p>2.9 Települési klímaadaptációs létesítmények kialakítása</p>	<p>Klímaadaptív városi zöldfelületi rendszer fejlesztése, a hagyományos zöldterületek mellett a zöldtetők, ill. vertikális zöldfelületek elemeinek kiaknázásával.</p> <p>Vízfelületek klímaadaptációs hasznainak kiaknázása városfejlesztési projekteken.</p>	<p>Az intézkedés kifejezetten erősen támogatja a klímaváltozás hatásainak mérséklését.</p> <p>Negatív környezeti hatásokkal nem kell számolni.</p>

	Az építészeti klímaadaptációs szemlélet és megoldások terjesztése, pl. árnyékolásban, légkondicionált helyiségek tekintetében.	A hatások a lakosság egészségi állapotának javulásában is megjelennek.
2.10 Települési és térségi klímamenedzseri hálózat létrehozása	Kompetens szakemberek képzése az igazságos átmenet, zöld közbeszerzés, szén-dioxid kvótarendszerek működése, zöld bankok, közösségszervezés, pályázatírás és projektmenedzsment területén. Források biztosítása képzésre és az emberi erőforrás alkalmazására.	Az intézkedés közvetve segíti a klímacélok elérését ezáltal az emberi egészség jövőbeni állapotmegőrzésének egyensúlyát. Negatív környezeti hatások nem relevánsak.
2.11 Klímatudatosság erősítése innovatív szemléletformáló eszközök alkalmazásával	A legfontosabb célcsoportok számára települési rendezvénysorozatokon keresztül be kell mutatni a klímaváltozás globális, térségi és helyi hatásait. Tanácsadó fórumok, jogyakorlatok-zöld megoldások elérésének helyi biztosítása. Online digitális elérés megteremtése a célcsoportok irányában.	Az intézkedés közvetve segíti a klímacélok elérését ezáltal az emberi egészség jövőbeni állapotmegőrzésének egyensúlyát. Negatív környezeti hatások nem relevánsak.
3. prioritás: A megye gazdaságának komplex fejlesztése		
A beavatkozás megnevezése	Tervezett intézkedések	Várható környezeti hatások, tényezők
3.1. Szállítmányozási, logisztikai hálózatosodásban való aktív részvétel javítása	Logisztikai központok kialakítása a meglévő ipari parkok területén.	A közúti közlekedés intenzitásának növekedésével többlet környezeti zaj, és levegőterhelés jelentkezik a fő és gyűjtőúthálózati elemek mentén. A logisztikai bázisok elhelyezése során az ipari park bővítés érzékeny környezetben további környezeti kockázatokat rejthet.
3.2. Digitális terek fejlesztése, hálózatosodás	Tudásegysztás, technológiai innovációkhoz hozzáférés elősegítése ágazatokon belül. Regionális klaszterek erősítése, csúcsklaszterek létrehozása.	Az intézkedéseknek a környezeti elemekre nincs közvetlen vagy közvetett kihatása.
3.3. K+F+I potenciál erősítése, kreatív és versenyképes tudásregió kialakítása	Ipari parkok, inkubátor szervezetek szolgáltatásfejlesztésének támogatása. Vállalkozások K+F+I tevékenységének ösztönzése.	Az intézkedéseknek a környezeti elemekre nincs közvetlen vagy közvetett kihatása.

	Tudományos tehetséggondozás erősítése, kutatói mobilitás ösztönzése, K+F terület dolgozóinak külföldi tapasztalatszerzése.	
3.4. Kis- és középvállalkozások támogatása, innovációs hajlandóságuk és képességük erősítése	Vállalkozásuk innovációs képességét bemutató felmérés és kutatás. Innováció és technológia transzfer támogató szervezetek létrehozása.	Az intézkedéseknek a környezeti elemekre nincs közvetlen vagy közvetett kihatása.
3.5. Ipari területek, kiemelten barnamezős területek fejlesztése	Elsősorban a meglévő ipari parkok infrastrukturális fejlesztése, területük bővítése, irodai- és szolgáltató telephelyek fejlesztése.	Az ipari park területi bővítés érzékeny környezetben környezeti kockázatokat is rejthet. Ugyanakkor barnamezős beruházás esetén adott esetben a fejlesztés a településszerkezeti előnyökön túlmenően a földtani közeg védelmét is szolgálhatja.
3.6. Versenyképes, innovatív és fenntartható mezőgazdaság	Precíziós technológiák széles körű alkalmazásának elterjesztése, a nyersanyaghasználat, termelési folyamatok optimalizálása, a mezőgazdasági melléktermékek hasznosítása.	Az intézkedés negatív környezeti hatással nem jár, közvetve pedig támogatja a talajminőség és vízellátottság megőrzését.
3.7. Helyi gazdasághoz kapcsolódó fejlesztések, rövid ellátási láncok erősítése	Rövid ellátási láncokhoz kötődő logisztikai fejlesztések elősegítése, a helyi mezőgazdasági termékek helyi piacokra való eljuttatása érdekében: tárolás, hűtés, válogatás, osztályozás, mosás, csomagolás, mérés. Helyi vállalkozások, gazdálkodók, termelők piaci pozícióinak megtartását segítő képzések, kapcsolat építő fejlesztések.	Az intézkedések alapvetően a fenntartható méretű környezeti és agrárgazdálkodást segítik elő, amely közvetett környezeti haszna a rövidülő szállítási utakkal a környezeti levegőminőség és zajhelyzet kismértékű javulása is, továbbá az emberi egészség megőrzése.
3.8. Szabadidőgazdaság fejlesztése: természeti és kulturális örökség fenntartható hasznosítása	A természeti- és kulturális örökség, a termálvíz, a sport és rekreációs létesítmények és a nagyvárosi intézmények körére alapozva a turizmus komplex fejlesztése.	Az intézkedés negatív környezeti hatással nem jár, közvetve pedig támogatja az emberi egészség megőrzését.
3.9. Kreatív és kulturális ipar erősítése	A kézművesség, a zene, az építészet, a művészetek munkahely teremtésének támogatása, a fiatal vállalkozókat tömörítő kreatív inkubátorok fejlesztése, a kulturális tartalom digitalizálódásának elősegítése.	Az intézkedéseknek a környezeti elemekre nincs közvetlen vagy közvetett kihatása.
3.10. Az ezüstgazdaság lehetőségeinek feltárása	Koordináltan és komplexen kezelni az aktív és egészséges idősödés elősegítésére irányuló erőfeszítéseket, az 55-64 év közötti idős dolgozók foglalkoztatási	Az intézkedéseknek a környezeti elemekre nincs közvetlen vagy közvetett kihatása, közvetve

	arányának növelését, az idősgondozás és a kapcsolódó egészségügyi ellátás területén a növekvő igényekből fakadó foglalkoztatási lehetőségeket.	támogatja az emberi egészség megőrzés szempontját.
4. prioritás: Az elérhetőség fejlesztése Hajdú-Bihar megyében		
A beavatkozás megnevezése	Tervezett intézkedések	Várható környezeti hatások, tényezők
4.1. Települési és alsóbbrendű utak fejlesztése, alvóvárosok elérhetőségének javítása	Települési másod- és harmadrendű utak, belterületi utak komplex felújítása, bővítése, kiemelt forgalmú főutak négysávosítása.	A fejlesztésre vonatkozó intézkedés többlet környezeti zajterhelést okozhat az érintett utak mentén (többletforgalom, sebesség növekedése), a burkolatmegújítás kedvező, emisszió csökkentő hatása ellenére is – míg a főutak négysávosítása kifejezetten erős forgalomgeneráló hatásával számottevő zajterhelés és levegőterhelés növekedést okoz – jellemzően olyan beépítésű helyeken, ahol zajvédelmi intézkedéssel nem lehet a környezeti zajt csökkenteni. A négysávosítás élővilágvédelmi szempontból fokozza az út barrier jellegét, továbbá hatása táj- és településképvédelmi szempontból is kedvezőtlen.
4.2. Meglevő út- és vasúthálózat fenntartása és fejlesztése	Leromlott alsóbbrendű úthálózat helyreállítása. Sebességkorlátozott törzshálózati vasúti vonalak fejlesztése.	A közútfejlesztés környezeti zajkockázatai az előzőekhez hasonlóak lehetnek. A vasútfejlesztés a vonzó, gyors és környezeti többletterhelést nem okozó üzemelésével kifejezetten segítheti a környezeti levegőminőség javulását, a zajterhelés mérséklődését (megfelelően méretezett zajvédelmi intézkedések esetén), hozzájárulva az emberi egészség védelméhez. A vasúti fejlesztés ugyanakkor kockázatot rejthet az élőhelyek és Natura 2000 területek védelmére.

<p>4.3. Határon átívelő közúti kapcsolatok fejlesztése</p>	<p>Új határátkelők és kishatárforgalmat bonyolító határátkelők létesítése és közúti infrastruktúrájuk kiépítése.</p>	<p>A fejlesztés lokálisan zajterhelés növekedést okozhat a célirányba vezető utak menti lakóterületeken. A közúti kapcsolatok kiépítése kockázatot jelenthet az élőhelyek és Natura 2000 területek védelmére vonatkozóan, valamint a tájkaraktert és tájszerkezetet is negatívan érintheti.</p>
<p>4.4. IKT alkalmazások erősítése, digitális infrastruktúra erősítése, hozzáférés biztosítása</p>	<p>Saját információs és kommunikációs rendszerek és technológiák fejlesztése, széles sávú internet hozzáférés biztosítása a megye lemaradott régióiban.</p>	<p>Az intézkedéseknek a környezeti elemekre nincs közvetlen vagy közvetett kihatása.</p>
<p>4.5. Az intézmények és szolgáltatások digitális elérésének javítása</p>	<p>Az oktatás, a kultúra és művelődés, valamint az egészségügy bizonyos szolgáltatási elemeinek digitális elérése.</p>	<p>Az intézkedés közvetve csökkenti a közlekedési infrastruktúrát igénybe vevő mobilitást ezáltal közvetve hozzájárul a környezeti zaj- és levegőterhelés mérsékléséhez, valamint az ÜHG kibocsátás csökkentéséhez.</p>
<p>4.6. Budapest-Szolnok-Debrecen-Záhony vasúti fővonal fejlesztésének folytatása</p>	<p>A pálya korszerűsítése, a 160 km/h közlekedési sebesség elérése mellett a különböző kiszolgáló berendezések (vasúti átkelők, műszaki biztosítók, állomásépületek stb.) kialakítása, közúti és gyalogos keresztezések biztonságos átépítése.</p>	<p>A fejlesztés megfelelően méretezett zajvédelmi intézkedések mellett környezeti zajkockázatot nem jelent. A jobb vasúti kapcsolat, a közút arányának csökkenésével, közvetve hozzájárul a zaj- és levegőterhelés mérsékléséhez, valamint az ÜHG kibocsátás mérsékléséhez. A vasúti fejlesztés ugyanakkor kockázatot rejthet az élőhelyek és Natura 2000 területek védelmére.</p> <p>A vasúthoz kapcsolódó közútkeresztezési kapcsolatok átalakítása ugyanakkor környezeti zaj kockázatot rejthet.</p>
<p>4.7. Mellékvonalak és elővárosi vonalak korszerű, környezetbarát fejlesztése</p>	<p>Vasúti vonalak kétvágányúsítása, villamosítása, elővárosi szakaszokon tram-train járatok indítása – a vasúti pálya ilyen irányú fejlesztése.</p>	<p>A fejlesztés megfelelően méretezett zajvédelmi intézkedések mellett környezeti zajkockázatot nem jelent. A jobb vasúti kapcsolat, a közút</p>

	<p>Állomásfelújítások, autóbuszfordulók, közös peronos átszállási lehetőség, akadálymentesítés, menetrendi összehangolás, valós idejű utastájékoztató kiépítése.</p>	<p>arányának csökkenésével, közvetve hozzájárul a zaj- és levegőterhelés mérsékléséhez, valamint az ÜHG kibocsátás mérsékléséhez. A vasúti fejlesztés ugyanakkor kockázatot rejthet az élőhelyek és Natura 2000 területek védelmére.</p> <p>A kapcsolódó infrastruktúra átépítés az építés során helyi zajvédelmi konfliktust jelenthet.</p>
<p>4.8. P+R parkolási rendszerek kialakítása</p>	<p>P+R parkoló központok nagyvárosi megteremtése, a város szélein a helyi és helyközi közösségi közlekedés számára kialakítandó decentrumokkal.</p> <p>A helyi és helyközi közösségi közlekedés tarifarendszerének átalakítása, rugalmas jegy- és bérletrendszer bevezetése.</p>	<p>A fejlesztés a környezeti zaj- és levegőterhelést csökkentheti a városokban, így az emberi egészségre gyakorolt hatása mérhetővé válik. Az intézkedések egyéb környezeti kockázatot nem jelentenek. A fejlesztés hatására mérséklődhet a szektor ÜHG kibocsátása.</p>
<p>4.9. Debrecen – intermodális központ megvalósítása</p>	<p>Az autóbusz állomás és vasúti pályaudvar intermodális kapcsolatának megteremtése a vasútállomás térségében.</p>	<p>A fejlesztés a környezeti zaj- és levegőterhelést csökkentheti a városokban, az emberi egészségre gyakorolt hatása ezáltal kedvező. A városi környezetben történő kialakítás településképi megfontolásokat rejt magában. Az intézkedések egyéb környezeti kockázatot nem jelentenek. A fejlesztés hatására mérséklődhet a szektor ÜHG kibocsátása.</p>
<p>4.10. Debrecen és Nagyvárad közötti vasútvonal helyreállítása – a Nagykereki-Ártánd közötti vonal újraépítése</p>	<p>A 106. sz. egyvágányú, nem villamosított vasútvonal fejlesztése, kiépítése Nagykereki-Országhatár szakaszon.</p>	<p>A fejlesztés megfelelően méretezett zajvédelmi intézkedések mellett környezeti zajkockázatot nem jelent. A jobb vasúti kapcsolat, a közút arányának csökkenésével, közvetve hozzájárul a zaj- és levegőterhelés mérsékléséhez, valamint az ÜHG kibocsátás mérsékléséhez. A vasúti fejlesztés ugyanakkor kockázatot rejthet az élőhelyek</p>

		és Natura 2000 területek védelmére.
5. prioritás: Rugalmasan alkalmazkodó intelligens társadalom		
A beavatkozás megnevezése	Tervezett intézkedések	Várható környezeti hatások, tényezők
5.1. Piacvezérelt szakképzés és felsőoktatás támogatása	<p>A munkaerő-piaci igények nyomkövetésének, a hatékony pályaorientációs és pályakövetési rendszer kialakításának, a reálgazdasághoz kötődő gyakorlati képzés kiterjesztésének támogatása - továbbá a tanárok, szakoktatók fejlesztése, a szakképzés rendszerének és a tananyag tartalmának fejlesztése, valamint a területi vonatkozásban kiegyenlített intézményhálózat fejlesztése.</p> <p>A Debreceni Egyetem gyakorlat- és piacorientált képzési kínálat fejlesztése, a képzési tartalmak megújítása, a munkaerő piaci relevanciájának erősítése.</p> <p>Vállalati képzések támogatása.</p>	Az intézkedéseknek a környezeti elemekre nincs közvetlen vagy közvetett kihatása.
5.2. Munkaerőpiaci szereplők aktív együttműködési platformjának kialakítása, megerősítése	<p>A megyei szintű foglalkoztatási együttműködés, a megyei paktumszervezet ernetőszerkezeti feladatainak támogatása:</p> <p>A megyében létrejövő, de helyi területi szinten működő foglalkoztatási célú kezdeményezéseket, koordinálja azok működését, információkkal, iránymutatással, módszertani segédanyagokkal ellátása.</p> <p>A hátrányos helyzetű társadalmi csoportok integrációjának erősítése, felzárkóztatása az oktatásba és munkaerőpiacra való hatékonyabb bevonása.</p>	Az intézkedéseknek a környezeti elemekre nincs közvetlen vagy közvetett kihatása.

<p>5.3. Online képzési formák szerepének erősítése</p>	<p>Az online képzési formák szerepének erősítése, a kombinált képzési formák körének szélesítése minden oktatási szinten.</p> <p>Digitális tartalomfejlesztés, az online tananyagok fejlesztése, ill. az ehhez szükséges kompetenciák elsajátítása és a hozzá kapcsolódó infrastruktúra, hálózatok kialakítása.</p>	<p>Az intézkedés közvetve, a napi munkába járási igény mérséklésével támogatja a környezeti zaj- és levegőterhelés mérséklését.</p>
<p>5.4. A „hiányszakmák” népszerűségének fokozását célzó regionális, térségi szintű szemléletformáló, pályorientációs programok</p>	<p>Személyre szabott tanácsadói és kompetencia-fejlesztési elemeket is tartalmazó pályorientációs szolgáltatások rendszerének kiépítése.</p>	<p>Az intézkedéseknek a környezeti elemekre nincs közvetlen vagy közvetett kihatása.</p>
<p>5.5.: Oktatási intézmények infrastrukturális és digitális fejlesztése</p>	<p>Épületfelújítás, korszerűsítés, energiahatékony megoldások alkalmazása.</p> <p>Intézményeken belüli kreatív közösségi terek és szabadidős kültéri részek kialakítása.</p> <p>A digitális infrastruktúra kialakítása és fejlesztése: az internetelérés teljes körű biztosítása, az ehhez kapcsolódó ismeretek és a biztonságos internethasználat gyakorlat megszerzés lehetőségének megteremtése.</p> <p>Okos eszközök tantermi alkalmazását segítő fejlesztések, a digitális tananyagok széles körű és korlátlan hozzáférését biztosító tevékenységek.</p>	<p>Az intézkedés részben hozzájárul az ÜHG csökkentési célok eléréséhez.</p> <p>Az intézkedéseknek további környezeti elemekre nincs közvetlen vagy közvetett kihatása.</p>
<p>5.6.: A kulturális intézményrendszer fejlesztése, kreatív ifjúsági közösségi terek kialakítása</p>	<p>A közösségformálás, informális tanulást erősítő terek, létesítmények fejlesztése az érintett lakosság szociális kohéziójának és</p>	<p>Az intézkedéseknek a környezeti elemekre nincs közvetlen vagy közvetett kihatása.</p>

	<p>az egész életen át tartó tanulás erősítése érdekében.</p> <p>A periférikus és hátrányos helyzetű térségekben a versenyhátrányok feloldása és integrált felzárkóztatása érdekében a kulturális, ellátás infrastrukturális és humán feltételeinek megteremtése, fejlesztése.</p>	
<p>5.7.: Egyéni és közösségi kompetenciák, kreatív és digitális készségek célzott fejlesztése és erősítése</p>	<p>Az innovatív gondolkodás és kreativitás, valamint az azt megalapozó készségek és kompetenciák fejlesztése, a tehetséggondozás támogatása.</p> <p>A közösségi, térségi és települési helyi identitást erősítő komplex szemléletformáló kezdeményezések támogatása, melyek a környezeti fenntarthatóság, az energiatudatosság növelését célozzák, felhívják a figyelmet az egészséges életmód, illetve az egészséges fogyasztási szokások fontosságára és a társadalmi befogadást erősítik.</p>	<p>Az intézkedés részben hozzájárul az ÜHG csökkentési célok eléréséhez és az emberi egészség megőrzéséhez.</p> <p>Az intézkedéseknek további környezeti elemekre nincs közvetlen vagy közvetett kihatása.</p>
6. prioritás: Egészséges és gondoskodó társadalom		
A beavatkozás megnevezése	Tervezett intézkedések	Várható környezeti hatások, tényezők
<p>6.1. Egészségügyi alapellátó-rendszer és önkormányzati járóbeteg ellátás intézményei szolgáltatásainak és infrastrukturális feltételeinek korszerűsítése</p>	<p>Az egészségügyi alapellátó-rendszer (például házi orvosi, házi gyermekorvosi ellátás, a fogászati alapellátást és a védőnői hálózat, stb.) és önkormányzati járóbeteg ellátás intézményei szolgáltatásainak és infrastrukturális feltételeinek korszerűsítése, a hozzáférés egyenlőtlenségeinek mérséklése.</p>	<p>Az intézkedés hozzájárul az emberi egészség megőrzéséhez, emellett az intézkedéseknek további környezeti elemekre nincs közvetlen vagy közvetett kihatása.</p>
<p>6.2. Egészségügyi ellátórendszerhez való hozzáférés egyenlőtlenségeinek mérséklése</p>	<p>Az alap- és ügyeleti rendszer teljeskörű kialakítása, fejlesztése, komplex egészségügyi szolgáltató rendszer fejlesztése - a térségi szükségletekhez és a megyei meglévő kapacitásokhoz igazítva a legmagasabb szintű ellátást nyújtó klinikai központoknak az egészségügyi szolgáltatóival történő együttműködésére alapozva (sürgősségi ellátás, egynapos sebészet, onkológiai központok, információs központok stb.).</p>	<p>Az intézkedés hozzájárul az emberi egészség megőrzéséhez, emellett az intézkedéseknek további környezeti elemekre nincs közvetlen vagy közvetett kihatása.</p>

<p>6.3. A védőnői szolgálat humán és eszközállományának fejlesztését, infrastrukturális megújítása</p>	<p>A területi eloszlásában meglévő jelentős különbségek csökkentése.</p> <p>A védőnői szolgálat humán és eszközállományának fejlesztését, infrastrukturális megújítása.</p>	<p>Az intézkedés hozzájárul az emberi egészség megőrzéséhez, emellett az intézkedéseknek további környezeti elemekre nincs közvetlen vagy közvetett kihatása.</p>
<p>6.4. Népegészségügyi intézményrendszer fejlesztése</p>	<p>Az egészségügyi alapellátó-rendszer infrastrukturális fejlesztése az intézmények szolgáltatásainak és infrastrukturális feltételeinek korszerűsítése, a hozzáférés egyenlőtlenségeinek mérséklése.</p> <p>A népegészségügyi intézményrendszer fejlesztése: egészséges táplálkozás, életmódprogramok, egészségkultúra fejlesztése, ennek keretében az iskolai és tömegsport népszerűsítése, infrastruktúráját biztosító beruházások és fejlesztések.</p>	<p>Az intézkedés hozzájárul az emberi egészség megőrzéséhez, emellett az intézkedéseknek további környezeti elemekre nincs közvetlen vagy közvetett kihatása.</p>
<p>6.5. Intézményi étkeztetés és egészséges táplálkozás egységének erősítése</p>	<p>Az infrastruktúra és az intézményi étkezési környezet fejlesztése.</p>	<p>Az intézkedés hozzájárul az emberi egészség megőrzéséhez, emellett az intézkedéseknek további környezeti elemekre nincs közvetlen vagy közvetett kihatása.</p>
<p>6.6. Lakosság egészségtudatosságának erősítése, komplex, újszerű szemléletformáló eszközök kidolgozása és alkalmazása</p>	<p>Az egészségtudatosságot erősítő programok és szolgáltatások fejlesztése, mely magában foglalja a célzott lakossági szűréseket, valamint hatékonyságuk javítását segítő kezdeményezéseket.</p>	<p>Az intézkedés hozzájárul az emberi egészség megőrzéséhez, emellett az intézkedéseknek további környezeti elemekre nincs közvetlen vagy közvetett kihatása.</p>
<p>6.7. Települési sport- és szabadidős tevékenységek lehetőségeinek bővítése, sport-infrastruktúra kialakítása és fejlesztése</p>	<p>A sport eszközeivel a baráti, társasági és családon belüli kapcsolatok fejlesztése, tartalmaz családi sportprogramok kínálatának bővítése.</p> <p>A sportlétesítmények infrastruktúrájának erősítése illetve új sportlétesítmények létesítése.</p>	<p>Az intézkedés hozzájárul az emberi egészség megőrzéséhez, emellett az intézkedéseknek további környezeti elemekre nincs közvetlen vagy közvetett kihatása.</p>
<p>6.8. A települési és járási szintű szolgáltatások kialakítása és egyéb szociális alapellátásokhoz kapcsolódó szolgáltatások infrastrukturális feltételeinek fejlesztése</p>	<p>A hátrányos térségekben a települési és járási szintű szolgáltatások infrastruktúráját biztosító beruházások és fejlesztések.</p>	<p>Az intézkedés hozzájárul az emberi egészség megőrzéséhez, emellett az intézkedéseknek további környezeti elemekre nincs közvetlen vagy közvetett kihatása.</p>

<p>6.9. Idősügyi infrastruktúra fejlesztése</p>	<p>Idősbarát társadalom kialakítása: Szabadtéri terek és épületek, a közlekedés, a lakásügy rendezése, emellett a társadalmi részvétel, a tisztelet és társadalmi integráció biztosítása.</p>	<p>Az intézkedés hozzájárul az emberi egészség megőrzéséhez, emellett az intézkedéseknek további környezeti elemekre nincs közvetlen vagy közvetett kihatása.</p>
<p>6.10. Egyéb szociális ellátások fejlesztése</p>	<p>A gyermekjóléti szolgáltatás és a gyermekek napközbeni ellátása; szociális étkeztetés és házi segítségnyújtás; valamint az egyéb szociális szolgáltatásokhoz, különösen a családsegítéshez való hozzáférés biztosítása.</p>	<p>Az intézkedés hozzájárul az emberi egészség megőrzéséhez, emellett az intézkedéseknek további környezeti elemekre nincs közvetlen vagy közvetett kihatása.</p>
<p>6.11. Szociális bentlakásos intézmények és közösségi ellátások fejlesztése</p>	<p>A szociális intézményrendszer fogyatékosokat ellátó intézményeinek fejlesztése a hátrányos térségekben. A fogyatékkal élők társadalmi integrációjának segítése, valamint az esélyegyenlőség javítására szolgáló személyi, tárgyi, infrastrukturális háttérfeltételek biztosítása és a szociális foglalkoztatás beindítása.</p>	<p>Az intézkedés hozzájárul az emberi egészség megőrzéséhez, emellett az intézkedéseknek további környezeti elemekre nincs közvetlen vagy közvetett kihatása.</p>
<p>6.12. Szociálisan rászoruló csoportok és személyek szemléletformálása, felzárkóztatása</p>	<p>A társadalmi integráció elősegítése, az esélyegyenlőség javítása, a szolidaritás megvalósítása. A halmozottan hátrányos helyzetű rétegek képzettségi színvonalának növeléséhez és foglalkoztatásukhoz hozzájáruló programok megvalósítása.</p>	<p>Az intézkedés hozzájárul az emberi egészség megőrzéséhez, emellett az intézkedéseknek további környezeti elemekre nincs közvetlen vagy közvetett kihatása.</p>
<p>6.13. Egyéni, családi és közösségi felelősség erősítése</p>	<p>Az egyéni felelősség megértésének erősítését célzó ismeretek biztosítása, készségek fejlesztése a közösségen belül, másrészt szociális, pénzügyi és környezeti ismeretek alapszintű elsajátításának fejlesztése, emellett a felelős állattartás szemléletének minél szélesebb körben történő megerősítése, a kapcsolódó intézményi háttér fejlesztés támogatása.</p>	<p>Az intézkedés hozzájárul az emberi egészség megőrzéséhez, emellett az intézkedéseknek további környezeti elemekre nincs közvetlen vagy közvetett kihatása.</p>

7. prioritás: Az innovatív gazdaságot támogató környezet fejlesztése Debrecenben és környékén		
A beavatkozás megnevezése	Tervezett intézkedések	Várható környezeti hatások, tényezők
7.1. Dinamikus Civisváros - Közlekedési hálózatok és infrastruktúra fejlesztése	<p>A hiányzó belterületi hálózati elemek megteremtése (városon belüli tehermentesítő, elkerülő utak fejlesztése, a belterületi csomópontok és utak átalakítása, kerékpáros közlekedési hálózat fejlesztése, a városba bevezető főutak belterületi szakaszainak 2x2 sávossá bővítése.</p> <p>A Smart City koncepciónak megfelelően a közlekedésszervezés emberközelű és rugalmas átalakítása, P+R megoldások alkalmazása és új villamosvonal építése.</p>	<p>A fejlesztésre vonatkozó intézkedések többlet környezeti zajterhelést okozhatnak az egyes érintett új belterületi tehermentesítő utak mentén – míg a városba bevezető főutak négysávossítása kifejezetten erős forgalomgeneráló hatásával számottevő zajterhelés és levegőterhelés növekedést okoz – jellemzően olyan beépítésű helyeken, ahol zajvédelmi intézkedéssel nem lehet a környezeti zajt csökkenteni, ezáltal veszélyeztetve az emberi egészség környezeti szempontját is.</p> <p>A kerékpáros közlekedés fejlesztése, a P+R megoldások és a villamosvonalak bővítése fenti szempontokra, környezeti tényezőkre kedvezően hat. Ugyanakkor villamosvonal létesítése során fokozott figyelemmel kell gondoskodni a nyomvonal mentén közvetlen megjelenő zaj- és rezgésvédelmi többletterhelés csillapításáról.</p>
7.2. Életminőség javítása Debrecenben - Vízgazdálkodás fejlesztés, kék gazdaság erősítése, közmű és energetikai fejlesztések, megújuló energia intenzív hasznosítása	<p>A lakóterületek növelése, a környezeti rendszerek zavarásának minimalizálásával, új élhető lakóterületek kialakítása a város keleti, délkeleti oldalán elhelyezkedő zártkerti zónákban.</p> <p>A települési önkormányzati infrastrukturális létesítményekben, az önkormányzati tulajdonú, közfeladatokat ellátó intézményekben az energiahatékonyság és a megújuló energia támogatása.</p>	<p>A lakóterületek növelése a város keleti peremén, ahol kevesebb munkahely található, a közlekedési mobilitást indukálja, ezáltal kockázatot rejt magában a környezeti zaj- és levegőterhelés növekedésére.</p> <p>A zöld-energetikai fejlesztések jelentősen hozzájárulhatnak az ÜHG kibocsátás csökkentési célokhoz, míg a vízgazdálkodási fejlesztések kifejezetten jól szolgálják a vízkészletek</p>

	<p>A megújuló energiaforrások (elsősorban nap-, biomassza- és geotermális energia) alkalmazásának további elterjesztése.</p> <p>A Hajdúsági Többcélú Vízgazdálkodási Rendszer továbbfejlesztése.</p>	<p>védelmét és a klímaváltozáshoz történő alkalmazkodás célját is.</p>
<p>7.3. Gazdaság- és innovációfejlesztés Debrecenben és környékén - ipari parkok, inkubátorházak fejlesztése</p>	<p>Elsősorban a kulcspárágakban (járműgyártás, agrárium, elektronika, IT) – felmerülő beszállítói és új üzleti partnerek igényeinek kielégítése:</p> <p>Új iparterületek/ipari parkok, üzleti központok, inkubátorházak kialakítása, a meglévők bővítése.</p>	<p>Új iparterület vagy ipari park létesítés, ill. ipari park területi bővítés érzékeny környezetben környezeti kockázatokat is rejthet – elsősorban környezeti zaj és levegővédelem, adott esetben természetvédelem és táj- és településképvédelem területeken. Ezen fejlesztések közötti forgalom generálása közvetett hatásként szintén a környezeti zaj- és levegőminőségvédelmi állapot romlását okozhatja.</p>
<p>7.4. Oktatás és egészségügy fejlesztése Debrecenben és környékén</p>	<p>Az MTMI és orvosi területek kiemelt szerepének figyelembe vétele mellett a helyi örökség és értékek megőrzését jelentő képzési rendszerek fejlesztése.</p> <p>A Debreceni Egyetem kórházainak és járóbeteg szakrendelő hálózatának fejlesztése, minőségi színvonalának emelése.</p> <p>Egy új járóbeteg ellátási központ és egy regionális sürgősségi és traumatológiai központ létrehozása.</p>	<p>Az intézkedés hozzájárul az emberi egészség megőrzéséhez, emellett az intézkedéseknek további környezeti elemekre nincs közvetlen vagy közvetett kihatása.</p>
<p>7.5. Kulturális főváros Európában</p>	<p>A színházak felújítása és kialakítása, új komolyzenei hangversenyterem megteremtése.</p> <p>Egy országos közgyűjtemény Debrecenben való kialakítása, az új Magyar Természettudományos Múzeum debreceni felépítése mellett.</p>	<p>Az intézkedéseknek környezeti elemekre nincs közvetlen vagy közvetett kihatása.</p>
<p>7.6. Debrecen (és térsége) turisztikai fejlesztései</p>	<p>Debrecen, Hajdúszoboszló, Hortobágy és Tisza-tó kiemelt turisztikai fejlesztési térség további integrált fejlesztése.</p> <p>A megkezdett fejlesztések (Nagyerdő komplex turisztikai fejlesztése) folytatása mellett a város belső területeinek turisztikai fejlesztése.</p>	<p>Az intézkedés hozzájárul az emberi egészség megőrzéséhez, emellett az intézkedéseknek további környezeti elemekre nincs közvetlen vagy közvetett kihatása.</p>

	<p>Öko-szemléletű komplex turisztikai csomagok támogatása; a kulturális turizmus-gasztroturizmus-wellness/gyógyturizmus-csillagoségbolt-park összekapcsolása.</p>	
7.7. Integrált településfejlesztés	<p>A kulturált települési környezethez, a szabadidő eltöltéséhez és a mozgáshoz kapcsolódó területek kialakítása, fejlesztése, ezen belül a közösségformálást erősítő terek, létesítmények, játszóterek fejlesztése, létrehozása.</p> <p>Fenntartható köztér-rehabilitáció és közterület-felújítási fejlesztések Debrecen belvárosában és a funkcióhiányos településrészekben.</p> <p>A szociális szolgáltatások kialakítása és a fenti ellátásokhoz és egyéb szociális alapellátásokhoz kapcsolódó szolgáltatások infrastrukturális feltételeinek fejlesztése.</p> <p>A helyi közintézmények, közszolgáltatások integrált fejlesztése, megújítása, valamint a közigazgatási és közszolgáltatási rendszerek egyéb infrastrukturális fejlesztése</p>	<p>Az intézkedés hozzájárul az emberi egészség megőrzéséhez, az épített környezet értékeinek megőrzéséhez. Emellett az intézkedéseknek további környezeti elemekre nincs közvetlen vagy közvetett kihatása.</p>
8. prioritás: Élhető vidék – élhető települések		
A beavatkozás megnevezése	Tervezett intézkedések	Várható környezeti hatások, tényezők
8.1. Fenntartható területhasználat és környezetkímélő művelés ösztönzése	<p>A mezőgazdasági tevékenység diverzifikációja, multifunkcionális mezőgazdaság kialakítása, a termelés és jövedelembiztonság növelése, a földhasználat változásából származó szemléletváltás megteremtése valamint a fenntartható gazdálkodás kialakításának ösztönzése.</p>	<p>Az intézkedés egyaránt jól szolgálja a talajminőség védelmét és a klímaváltozás hatásainak mérséklését is – egyúttal a tájszerkezet és a táji elemek védelmét, megőrzését.</p>
8.2. Adaptív épületállomány és közjóléti zöldterület növelés	<p>A fenntartható köztér-rehabilitáció és közterület-felújítási fejlesztések támogatása:</p> <p>A lakófunkciók bővítése, azok komfortfokozatának emelése, a közösségformálást erősítő terek, létesítmények fejlesztése valamint közterek, közparkok, közterületi</p>	<p>Az intézkedések közvetve elősegítik a környezeti levegő és zajterhelés állapotának nyomon követésével annak mérséklésére irányuló célok kitűzését, így közvetve az emberi egészség megőrzését is segíti.</p>

	<p>játszóterek, szabadtéri közösségi terek, városi zöldfelületek, gyalogos zónák infrastrukturális fejlesztése és megújítása.</p> <p>Az örökségértéket képező vidéki épületek fejlesztése, szükség esetén funkcióváltással vagy funkcióbővítéssel történő, a helyi közösségi életbe és a turizmusba történő bekapcsolása.</p> <p>A levegőszennyezés és zajterhelés folyamatos nyomon követése, monitoringjának támogatása, ill. azok csökkentésére irányuló fejlesztések támogatása.</p> <p>A helyi építészeti értékek felmérése, a tulajdonosok és fenntartók örökségvédelemmel kapcsolatos szemléletformálása, a hagyományos falukép megőrzésére irányuló kezdeményezések ösztönzése.</p>	<p>Az intézkedések segítik a klímaváltozáshoz való alkalmazkodást.</p> <p>Az intézkedések hozzájárulnak az épített környezet és kulturális örökség védelméhez, valamint a területhasználat, táji elemek védelméhez is.</p>
8.3. Településközi kapcsolatok, város-vidék kapcsolatrendszer erősítése	<p>A települései funkcióinak optimalizálása, bővítése, valamint a szolgáltatási szerkezet racionalizálása funkciómegosztással, ezen területek revitalizációja, élhetővé tétele, a közszolgáltatási ellátás szervezési szintjének növelése.</p> <p>A vidéki területeken, a határmenti térségben fontos a városok, járásközpontok szerepének erősítése akár a határ túloldalán lévő települések felé is, ehhez kapcsolódva a határmenti kapcsolatos erősítése.</p>	<p>Az intézkedéseknek környezeti elemekre nincs közvetlen vagy közvetett kihatása.</p>
8.4. Közszolgáltatásokhoz való hozzáférés javítása	<p>A társadalmi integrációt elősegítő szolgáltatások infrastrukturális feltételeinek támogatása.</p> <p>A helyi, önkormányzati közszolgáltatások és a közigazgatás infrastruktúrájának (épületeinek, eszközállományának) fejlesztése.</p> <p>A meglévő, önkormányzati feladatellátást szolgáló intézmények akadálymentesítése, családbarát funkciók kialakítása.</p>	<p>Az intézkedéseknek környezeti elemekre nincs közvetlen vagy közvetett kihatása.</p>
8.5. Okostelepülés megoldások alkalmazásának erősítése	<p>Az okostelepülés alapvető komponensének fejlesztése: a technológiai alapot, a konkrét alkalmazásokat és a</p>	<p>Az intézkedéseknek környezeti elemekre nincs közvetlen vagy közvetett kihatása.</p>

	lakossági felhasználók tudatosságát, szemléletét. Az okostelepülés megoldások a megye esetében első körben a mobilitás, a közbiztonság, a kommunikáció, az energetika, a turizmus, az agrárium, a településüzemeltetés területeit fedi le.	
8.6. A természeti és kulturális örökség hasznosítása a szelíd turizmus formáin keresztül	A Hortobágy, a Déli-Nyírség és a Berettyó-Körös vidék szelíd, ökoturisztikai fenntarthatóságát biztosító brand építése. A meglévő értékek támogatása mellett ún. geopark-turizmus kialakítása.	Az intézkedések közvetve hozzájárulhatnak a ökoszisztémák és szolgáltatásaik védelméhez, továbbá közvetlenül támogathatják a tájkarakter, társzerkezet védelmét. A további kedvező hatások a turizmuson át közvetve a lakosság egészségi és mentális állapotának javulásában jelennek meg.
8.7. Komplex megyei fejlesztési adatbázisok létrehozása	Döntéshozatalhoz szükséges megfelelő adatok naprakész rendelkezésre állásának biztosítása a mesterséges intelligencia fejlesztésének alappilléreként.	Az intézkedéseknek környezeti elemekre nincs közvetlen vagy közvetett kihatása.

3.7. A környezeti következmények alapján a TFK és TFP várható környezeti hatásainak összefoglalása, kitérve a várhatóan országhatáron áterjedő hatásokra

A területfejlesztési koncepció és program céljai, illetőleg azon belül a prioritások beavatkozásai keretében megfogalmazott intézkedések megfelelő mértékben szolgálják a fejlesztések előirányzása során a környezeti szempontokat is.

A területfejlesztési koncepció és program céljait átszövi a környezeti konfliktusok csökkentésére és a fenntartható fejlesztésekre vonatkozó cél, ezáltal a területfejlesztési program hatására várhatóan bekövetkező új környezeti konfliktusok kialakulásának esélye kicsi.

A kifejezetten környezeti értékeket képviselő prioritások, mint a Fenntartható környezet, Klímaadaptáció a megyében, vagy az Élhető vidék – élhető települések c. prioritások intézkedései közvetlenül vagy közvetve nagymértékben elősegítik a környezeti szempontokat érvényre jutását a további tervezési fázisokban tovább élve.

Lehetséges környezeti kockázatokot jellemzően a gazdaságfejlesztési és az elérhetőségi – közlekedési hálózati fejlesztések egyes beavatkozásai jelenthetnek. Itt egyes úthálózati bővítések és hiányzó hálózati elem kiépítések esetében a környezetre káros hatással is számolni lehet.

A további prioritások ugyanakkor kevésbé tekinthetőek relevánsnak környezeti szempontokból, mindazonáltal, hogy megfelelően szolgálják a megye stratégiai és operatív területfejlesztési és társadalmi céljait.

A lehetségesen bekövetkező káros irányú és mértékű környezeti hatások elkerülésére a koncepció és program konkrét intézkedésekre nem vagy csak korlátozott mértékben mutat rá, mivel ezek meghatározására és kifejtésére a területfejlesztési koncepció és program nem alkalmas. A programban legtöbb helyen a környezeti és természeti értékek használatának és igénybevételének kímélő módjára fordul elő megfogalmazás, illetőleg a fenntarthatósági szempontok jelennek meg erőteljesen.

Az esetleges káros környezeti hatások elkerülését az egyes tervi elemek, fejlesztések megvalósítása esetében egyedileg lehetséges biztosítani - pl. előzetes vizsgálati dokumentáció vagy környezeti hatásvizsgálat készítése során.

Fenti megállapításokkal együtt jelen környezeti vizsgálat megfogalmaz a várhatóan fellépő környezetre káros hatások elkerülésére, csökkentésére vonatkozóan javaslatokat, különösen az alábbi területekre vonatkozóan:

- ipari parkok, ipari és gazdasági-szolgáltató területek, telephelyek infrastrukturális fejlesztése és/vagy területi bővítésével összefüggő beavatkozások intézkedéseire
- szállítmányozási, logisztikai hálózatosodási intézkedésekre
- elérhetőségi – közlekedési hálózati fejlesztésekkel összefüggő beavatkozásokra/intézkedésekre

Országosan átterjedő hatás kevés projektelemnél várható. Ilyen a program 4. prioritás: Az elérhetőség fejlesztése Hajdú-Bihar megyében – 4.3: Határon átvívelő közúti kapcsolatok fejlesztése, ill. 4.10: Debrecen és Nagyvárad közötti vasútvonal helyreállítása – a Nagykereki- Ártánd közötti vonal újjáépítése beavatkozása. Ezen esetekben az országhatáron átterjedő környezeti hatások vizsgálatáról szóló, 1991. február 26-án, Espooban (Finnország) aláírt és a 148/1999. (X. 13.) Korm. rendelettel kihirdetett egyezményben foglaltakat kell betartani.

4. A TFK ÉS TFP MEGVALÓSÍTÁSA KÖVETKEZTÉBEN VÁRHATÓAN FELLÉPŐ KÖRNYEZETRE KÁROS HATÁSOK ELKERÜLÉSÉRE, CSÖKKENTÉSÉRE VAGY ELLENTÉTELEZÉSÉRE VONATKOZÓ JAVASLATOK

A Stratégiai Környezeti Vizsgálat intézkedéseinek összetett célja:

- a kedvezőtlen hatások elkerülése és megelőzése,
- intézkedések érvényesítésére, nyomon követésre vonatkozó ajánlások megfogalmazása,
- a Stratégiai Környezeti Vizsgálat javaslatainak integrálása a tervezési fázisban - a területi tervekbe és települési tervekbe, a térségre vonatkozó újonnan készülő ágazati koncepciókba, stratégiai programokba, valamint a végrehajtási és a fenntartási fázisokban,
- a projekt koordináció előkészítése.

Fontos látni, hogy a megyei területfejlesztési koncepció és program önmagában nem indukál közvetlenül olyan környezeti hatásokat, amelyek miatt célzott intézkedésekre lenne szükség. A program egyes beavatkozás-csoportjainak intézkedései, megjelenve a koncepcióból és programból levezetett operatív programban, azonban már jelenthetnek káros környezeti hatásokat is.

Mivel a fejlesztési javaslatok, intézkedések egy része előzetes vizsgálat vagy környezeti hatásvizsgálat köteles, a 314/2005. (XII. 25.) Korm. rendelet betartásával a káros környezeti hatások elkerülhetőek, vagy megfelelő mértékben csökkenthetőek.

Mind az előzetes és környezet hatásvizsgálat alá eső fejlesztések, mind az erre nem köteles tevékenységek esetében a következő környezeti és fenntarthatósági szempontokat és javaslatokat tekintjük relevánsnak.

4.1. A hatótényezők fenntarthatóbbá tételét szempontok szolgáló javaslatok

- Javasolt, hogy a 3. prioritás: A megye gazdaságának komplex fejlesztése, illetőleg a 4. prioritás: Az elérhetőség fejlesztése Hajdú-Bihar megyében c. esetében (kiterjesztve a 7. prioritás Debrecen és térsége fejlesztéseire vonatkozóan is) a további tervezési fázisokban a természeti értékek, területek, erőforrások megőrzése között hosszú távú egyensúly elérésére vonatkozó törekvés szempontjai kerüljenek adekvát meghatározásra, továbbá jelenjen meg határozott alapelvként, hogy az egyes fejlesztések közvetlenül vagy közvetve nem járhatnak a fajok és ökoszisztémák sérülésével, degradálódásával vagy elvesztésével. Tárgyi prioritások intézkedéseiből generálódó konkrét fejlesztések tekintetében egyaránt biztosítani kell az összhangot a természeti környezet változásaihoz történő alkalmazkodás lehetőségének megteremtésével (egyéni és társadalmi szinten), illetőleg magának a természeti környezetnek az alkalmazkodási időt és teret megteremteni.
- A gazdaságfejlesztés, a társadalmi jólét biztosítása során az egyéni és társadalmi érdekeket a környezeti és fenntarthatósági értékrendeknek is alá kell alárendelni.
- A fenntartható fejlesztést és gazdaságot szolgálva, meg kell teremteni a gazdasági kényszereit is a fenntartható környezethasználatnak - a szemléletformáláson át és azon túlmenően.
- Törekedni kell a helyi munkaerő alkalmazására és lehetőség szerint a nyersanyagigény helyi kielégítésére.
- Integrált egyéni-közösségi közlekedési rendszerek létrejöttét elősegítő rendszereket kell alkalmazni.
- A környezetkímélőbb, kisebb terület-felhasználással, a zöldfelületek minimális igénybevételével járó és energiatakarékosabb fejlesztéseket kell preferálni úgy, hogy a megye stratégiai termőföld kincse és természeti értékei ne sérüljenek további mértékben.
- Fontos, hogy zöldfelület igénybevétele csak megfelelő kompenzáció ellenében legyen lehetséges.

4.2. A fellépő hatások mérséklését célzó "kompenzáló" beavatkozások

A megyei területfejlesztési program beavatkozásainak intézkedéseire vonatkozóan az alábbi felsorolás tartalmazza környezeti közegenként a környezeti szempontú intézkedésekre tett javaslatainkat.

A javaslatok beépítésével a további tervezés, a megvalósítás és az üzemeltetés során a későbbiekben pontosodó projektelemek esetleges kedvezőtlen hatásai mérsékelhetők, így a kedvező hatások kerülnek előtérbe.

Földtani közeg, felszíni és felszín alatti vizek

A víz stratégiai kincs nemcsak a jelenben, hanem különös tekintettel a jövőben, egyaránt a hozzáférés lehetősége iránti kompetíció és a klímaváltozás miatt várható természeti környezeti változások miatt.

A felszíni és felszín alatti vizek védelme, a földtani közeg védelmén át minden program-prioritás összes beavatkozási fejlesztésének tovább tervezése során prioritást kell, hogy élvezzen.

A mélyföldtani rétegek ásvány- és termál vízkészletei vízminőségének és utánpótlási egyensúlyának megóvása fokozott figyelmet igényel. Ennek érdekében korlátozó szemlélettel meg kell határozni a felszín alatti vízkivétel fenntarthatósági szempontú mennyiségi és térségi kereteit – a bővülő igények féken tartásával.

A természetes gyógytényezők védelme érdekében a 74/1999. (XII.25.) EüM rendeletben foglaltakkal összhangban javasoljuk, hogy gyógyhelyeken, illetőleg annak környékén csak olyan fejlesztések történjenek, amelyek az éghajlati viszonyokat és a tájjelleget tartósan hátrányosan nem befolyásolják, a betegek nyugalmát nem zavarják, és a gyógyulását sem hátráltatják.

A lakossági vízgazdálkodás részévé kell tenni a szemléletformáláson át a vízzel való takarékoság alapelvét. A szennyvízkezelésnél ugyanakkor a körkörös gazdaságra alapuló módszereket kell előnyben részesíteni, amelynek segítségével a szennyvíziszap mennyisége csökkenthető és potenciálisan energianyerésre is felhasználható.

A program célrendszerének a katasztrófavédelmi fejlesztési területekkel történő kiegészítése indokolt – különösen védelmi szempontból. A fejlesztések során javasolt figyelembe kell venni az ár- és belvízveszélyeztetettséget, a védelmi infrastruktúrákat és az előrejelző rendszereket.

Levegőminőség

A megye levegőminőségére - jellemzően lakott települési környezetben - a 3. prioritás: A megye gazdaságának komplex fejlesztése, a 4. prioritás: Az elérhetőség fejlesztése Hajdú-Bihar megyében, a 7. prioritás: Az innovatív gazdaságot támogató környezet fejlesztése Debrecenben és környékén egyes beavatkozásainak tervezett intézkedés csomagjai jelentenek olyan mértékű kockázatokat, amelyre vonatkozóan javaslatot indokolt megfogalmazni.

A 3. prioritásban megjelenő, logisztikai központok kialakítása a meglévő ipari parkok területén intézkedés vonatkozásában a közúti közlekedés intenzitásának növekedésével a fő és gyűjtőúthálózati elemek mentén jelentkező többlet levegőterhelés elkerülésére javasoljuk, hogy az ilyen célirányú fejlesztések esetében legyen a létesítés feltétele a közúti megközelítés települési lakóutakat és lakóterületeket elkerülő úthálózatának kiépítése is. Ezeket a fejlesztéseket települési és térségi szinteken is javasolt összehangolni, így a kumulálódó környezeti levegőterhelések hatását is ki lehet mutatni és kellő időben átgondoltan lehet közúthálózati fejlesztéseket kezdeményezni.

A 4. prioritásban és a 7. prioritásban is megjelenő, a főutak – ill. Debrecen városába bevezető főutak - négyasvósítása következtében jelentkező, a kifejezetten erős forgalomgeneráló hatásnak köszönhető számottevő levegőterhelés növekedés elkerülése érdekében ezeket a fejlesztéseket a 314/2005. (XII. 25.) Korm. rendelet vizsgálati keretein túlmenően javasoljuk csak az olyan helyeken tovább tervezésre előirányozni, ahol a meglévő közvetlenül, vagy közvetve érintett lakóterületek érdeksérelme és az egészséges emberi élethez kapcsolódó alapjog érintése nélkül megvalósítható a fejlesztés. Az ilyen jellegű fejlesztésekkel szemben az elkerülhetetlen napi ingázás közlekedési igényeinek kielégítésére a kötöttpályás fejlesztéseket, valamint ezzel együtt a város határában a közlekedési módváltást támogató közlekedéshálózati fejlesztések támogatását javasoljuk.

A 7. prioritásban, Debrecen belterületi lakóterületeinek növelése a város keleti peremén c. intézkedés esetében elkerülendő a közlekedési mobilitás indukciója (ami alapvetően adott, mivel itt kevesebb munkahely és iskola található), ezért javasoljuk a környezeti jó levegőminőség megőrzése céljából a lakóterületek mérsékelt területi fejlesztését, egyúttal a közösségi közlekedés fejlesztését, külön megvizsgálva a kötöttpályás hálózati kapcsolódási lehetőségeket.

A 7. prioritásban az új iparterület vagy ipari park létesítés, ill. ipari park területi bővítés következtében szükségszerű közúti forgalom generálás kedvezőtlen levegőminőségi hatásait elkerülendő javasoljuk a 3. prioritásban a logisztikai központok esetében tett intézkedési javaslat ezen esetben is történő alkalmazását.

Zaj

A levegővédelem területén a 3., 4. és 7. prioritásban tett SKV javaslatok egyaránt erősen szolgálják a környezeti zajterhelés csökkentését és a jó környezeti zajállapot megőrzését, hiszen ahol a közúti forgalom növekedés kockázata megjelenik, ott a többlet levegőterhelés mellett a többlet zajterhelés is megjelenik – és az erre vonatkozó intézkedések hatása mindkét területen jól mérhető. **A fentiekben tett javaslatok fontosságát a zajvédelmi szempontok erőteljesen és határozottan kiemelik, annál is inkább mert a kedvezőtlen állapotú környezeti zajterhelésben a közlekedési zajkibocsátás súlya a legnagyobb mértékű.**

A 4. prioritás további közúthálózati fejlesztései esetében (pl. hiányzó határkapcsolatok létesítése) javasoljuk a körültekintő, környezeti zajszempontokat is megfontoló döntéselőkészítés alapján történő hálózati elem-kiválasztását.

A közlekedési zajterhelés esetében a megye fenntartható fejlesztésével összhangban a környezeti zajterhelés további csökkentése érdekében – a megye elkövetkezendő környezetvédelmi programjában előirányozottan megjelenve - az alábbi javaslatok tehetők még:

- az útburkolatok esetében legalább az „A” érdességi kategória folyamatos fenntartását tartjuk szükségesnek,
- „csendes aszfalt” alkalmazása – az út kopórétegének megújítása speciális aszfalttal,
- zajárnyékoló falak létesítése a szükséges, de hiányzó helyeken (közút és vasút mentén egyaránt),
- közutakon sebesség csökkentés és annak ellenőrzése a zajvédelmileg indokolt helyeken,
- nagymértékű zajterhelési határérték túllépés esetén - azokon a helyeken, ahol belátás, útátvezetés, emeleti védendő szintek stb. miatt zajárnyékoló fal nem építhető, ott a csendes burkolatok alkalmazása mellett az épületek zajcsökkentést nyílászárócserével javasoljuk megoldani.

A potenciálisan megnövekvő közúti zajterhelés miatt várható zajkonfliktus okán folyamatos zajmonitoring vizsgálatok végzését javasoljuk a tervezett fejlesztések vagy beépítések megvalósítását követően. A zajmonitoring keretében részletes zajvizsgálatokat kell végezni alapállapotban, az építést megkezdését megelőzve, majd a teljes tervezett létesítmény átadását követő 60. és 90. nap között javasolt ugyanazon mérési pontokon az ellenőrző méréseket elvégezni.

Burkolat minősítési zajvizsgálatok:

Az „A” burkolat érdességi kategória (vagy ún. csendes aszfalt) folyamatos fenntartása érdekében javasoljuk monitorizálni a városok és települések főbb közlekedési útvonalait ún. SPB index mérésekkel vizsgálva az aszfalt minőségét, a burkolat zajkibocsátási jellemzőit (MSZ EN ISO 11819-1:2003. sz. „Akusztika. Az útburkolatok közlekedési zajra gyakorolt hatásának mérése” c. szabvány (SPB: Statistical Pass-By módszer). Ezeket a vizsgálatokat ott is javasoljuk elvégezni, ahol nem történt a közelmúltban fejlesztés az út kopórétegében, és amennyiben az út burkolata eléri a „C” akusztikai érdességet, mindenképpen beavatkozást kell a burkolat állapotának javítására kezdeményezni.

Hulladékkezelés

A megyei területfejlesztési koncepció és program céljai, ill. intézkedései esetén alapvető, de a beavatkozások között önállóan meg nem nevezett cél a fenntartható fejlesztés keretében a keletkező hulladékok mennyiségének minimalizálása. A hulladékkezelést, hulladékgazdálkodást úgy kell jövőre nézve (is) megtervezni és megszervezni, hogy az egyrészt megfeleljen a Magyarországon jelenleg hatályos jogszabályok előírásainak, másrészt figyelembe kell venni az Európai Unió Direktíváit.

Élővilág, zöldfelületi rendszer - tájszerkezet

Hajdú-Bihar megye természeti és táji értékekben egyaránt gazdagnak tekinthető. Alapvetően a 3. prioritás: A megye gazdaságának komplex fejlesztése, illetőleg a 4. prioritás: Az elérhetőség fejlesztése Hajdú-Bihar megyében c. esetében felmerült (kiterjesztve a 7. prioritás Debrecen és térsége fejlesztéseire vonatkozóan is), a természeti és táji értékekre nézve potenciális kockázatokat hordozó részcélok - későbbiekben pontosodó műszaki tartalmú fejlesztései miatt - javasolt önálló fejlesztési célként megnevezni a programban a természeti erőforrások megóvása, a természeti környezet és a vizek védelme, védett és érzékeny területek megőrzését.

Ezáltal az átfogó természetvédelmi megközelítési szempontú cél által a további tervezési fázisokban a természeti értékek, területek, erőforrások megőrzése megerősített biztosítást nyer és az alapelveként követendő részcellá válik, hogy az egyes fejlesztések közvetlenül vagy közvetve nem járhatnak a fajok és ökoszisztémák sérülésével, degradálódásával vagy elvesztésével.

Javasolt és célszerű a zöldinfrastruktúra fejlesztési terveket, illetőleg az ökoszisztéma szolgáltatási és a természetvédelmi helyreállításra is kiterjedő fejlesztéseket térségi szinteken is összehangolni. Az EU Biodiverzitás Stratégiájának ajánlásai szerint törekedni kell a megyei védett természeti területek növelésére.

Natúrpark

A tervezett Bihar-Sárréti Natúrpark övezete, amely a környezeti és természeti, táji fenntarthatóság jegyében jöhet létre, kifejezetten követendő példa. Javasolt lenne a további natúrparkok kialakításának külön rész cél kitűzést adni.

A natúrparkok gyakorlatilag természetvédelmi háttérbe ültetett területfejlesztési lehetőségek, amelyek a helyi gazdaságra és a vidék megújítására épülnek. Ezáltal teljes összhangban vannak a területfejlesztési stratégia alapvető céljaival: a megye perifériáinak megújítására való törekvéssel, az értékmegőréssel, valamint a turizmussal.

Klímavédelem

A megyei területfejlesztési koncepció céljai között és a program beavatkozásai között is megjelenik és megfelelően képviselve vannak a klímavédelmi célok. A koncepciónak és programnak ezzel összefüggésben a feladata, hogy a megyei klímastratégiában megfogalmazott célokat a területfejlesztési tervezésben elősegítse.

Ezt a feladatát a koncepció és program úgy tudja legjobban teljesíteni, ha a klímastratégiai tervezés integrációját mind a területfejlesztés, mind a településtervezés folyamatába ágyazott klímastratégiával valósítja meg, ezért javasoljuk ezen elv érvényesítését a tovább tervezési fázisokban hangsúlyosan érvényre juttatni.

Továbbá fentiek érdekében a program rész céljai között javasoljuk a klímaadaptáció szerepének erősítését.

Mivel az alkalmazkodás feltétele a megfelelő mértékű helyzetfeltárás és az annak figyelembe vételével történő tervezés, amely során különös figyelmet kell szentelni a sérülékeny területek védelmére - javasoljuk, hogy a rendezési tervek készítése során ezen klímaváltozás szempontjából sérülékeny megyei területek kerüljenek részletes lehatárolásra és egy önálló övezeti megjelöléssel legyenek ellátva.

Épített környezet, kulturális örökség védelme

- Az épített környezet értékeinek védelme során fontos a településkép-védelem érdekében a tervezett létesítmények vizuális megjelenésének olyan kialakítása, mely a védettség alatt álló területhez vagy objektumhoz illeszkedik (pl. anyaghasználat, szín- és formavilág stb.).
- A helyi védett építészeti értékek környezeti szempontból sérülékenyebbek a nem védett területekhez, épületekhez képest. A védett értékek állapotának megőrzése érdekében olyan műszaki megoldások alkalmazandók, melyek a lehető legkisebb terhelő hatással járnak (pl. zaj, rezgés). A felszín alatti létesítmények esetén kiemelt figyelmet kell fordítani a biztonságos műszaki megoldások alkalmazására.
- Az új településrendezési eszközök készítésekor kötelező környezeti értékelés készítésére külön hangsúlyt kell fektetni, mivel ez a tervezési lépték tudja a már ténylegesen ismert fejlesztési szándékok épített környezetre gyakorolt hatásait feltárni és terv szinten e kockázatokat minimalizálni.
- A világörökségi vagy világörökségi pufferterületek érintése/megközelítése esetén a 2011. évi LXXVII. törvény a világörökségről előírásait és a világörökségi vagy világörökség-várományos területek kezelési tervében foglaltakat figyelembe kell venni. *A világörökségi vagy világörökségi pufferterületek érintése/megközelítése esetén a világörökségi területté jelölés hazai eljárásrendjéről, a világörökségi kezelési tervek tartalmi követelményeiről és elkészítésük rendjéről, a gondnokságokról, valamint a világörökségi területen az államot megillető elővásárlási jogról szóló 335/2019. (XII. 23.) Korm. rendelet előírásait kell alkalmazni.*
- Műemléki jelentőségű területek érintettsége esetén a kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvény 39. §. előírásait kell alkalmazni, továbbá a kulturális örökség védelmével kapcsolatos szabályokról szóló 68/2018. (IV. 9.) Korm. rendelet 57. § (7) bekezdés szerint „biztosítani kell az építészeti, településképi, valamint egyéb környezeti, természeti értékek fenntartható használatát és a hagyományos tájhasználat megőrzését”. Az építési tevékenység során kiemelt figyelmet kell fordítani a védendő objektumok állapotának megőrzésére, valamint olyan műszaki megoldások alkalmazandók, melyek az üzemelés során is a legkevesebb terhelő hatással járnak (pl. rezgés).
- A régészeti területek feltárása a beruházások környezetében jelen SKV léptékét meghaladja, ugyanis részletesebb (pl. kataszteri terv szintű) vizsgálatot igényel. Amennyiben a tervezett beavatkozások majdani fejlesztései ténylegesen érintenek régészeti területet, úgy a 2001. évi LXIV. törvény a kulturális örökség védelméről és a *kulturális örökség védelmével kapcsolatos szabályokról* szóló 68/2018. (IV. 9.) Korm. rendelet alapján kell eljárni, az örökségvédelmi

szakhatóság állásfoglalása alapján. Amennyiben régészeti érdekű területen terveznek földmunkával járó beruházást, ide értve az erdőtelepítést, tereprendezést, javasoljuk, hogy a szakmailag szükséges mértékű régészeti terepmunka (terepbejárás, műszeres lelet- és lelőhelyfelderítés, próbafeltárás) segítségével előzetesen vizsgálják meg a területet, vagy kövessék nyomon a beruházást régészeti felügyelet formájában.

5. JAVASLAT OLYAN KÖRNYEZETI SZEMPONTÚ INTÉZKEDÉSEKRE, ELŐÍRÁSOKRA, FELTÉTELEKRE, SZEMPONTOKRA, AMELYEKET A TFK ÉS TFP ÁLTAL BEFOLYÁSOLT MÁSTERVEN, ILLETVE PROGRAMBAN FIGYELEMBE KELL VENNİ

A megyei területfejlesztési koncepció és program szempontjából kulcsfontosságú szempont, hogy a benne megjelenő elvek és célok a területrendezési tervben, illetőleg annak módosításában megjelenjen. A két tervezés időben elválik egymástól, annak ellenére, hogy tartalma szerint legnagyobb hatással a terület- és településrendezésre lehet.

Figyelemmel kell lenni továbbá, hogy mind a koncepció, mind a program megfelelő mélységben beépüljön a megyét érintő különböző fejlesztési stratégiákba, koncepciókba és tervekbe. Emellett a Stratégiai Környezeti Vizsgálat javaslatainak integrálása is kiemelten fontos a tervezési fázisban - a területi tervekbe és települési tervekbe, a térségre vonatkozó újonnan készülő ágazati koncepciókba, stratégiai programokba, valamint a végrehajtási és a fenntartási fázisokban.

A különböző megyei, kistérségi fejlesztési és tervezési dokumentumokban – úgy mint megyei fejlesztési koncepciók /környezetvédelem, közlekedésfejlesztés, stb., továbbá a megyei területrendezési terv, településrendezési eszközök és stratégiák, a kistérségekhez és járásokhoz kapcsolódó további programok – meg kell jelennie a megyei területfejlesztési program átfogó, stratégiai céljainak, a horizontális elveinek – illetőleg a prioritások beavatkozásainak és intézkedéseinek.

Javasoljuk, hogy a területfejlesztési javaslatok épüljenek be a települési Fenntartható Energia- és Klímaakciótervekbe - SECAP és a Fenntartható Energia Akciótervekbe (SEAP).

Az elérhetőséget elősegítő közúti fejlesztések (3. és 4., valamint 7. prioritás egyes intézkedései) esetében az előzetes vizsgálat vagy környezeti hatásvizsgálat, illetőleg engedélyezési tervezés során kiemelt figyelmet kell fordítani a zaj- és levegővédelem kedvezőtlen hatásainak mérséklésére, valamint az élővilág védelmére, nem csak a védett természeti területek és Natura 2000 területek relevanciájában, hanem az Országos Ökológiai Hálózat elemeinek védelmében is megjelenve.

A térségre készülő stratégiáknál, terveknél és ágazati koncepcióknál hangsúlyosan javasoljuk, hogy a zöldinfrastruktúra szemlélet, mely az ökoszisztéma elemeinek, kapcsolatrendszerének fejlesztésével és megóvásával biztosítja az ökoszisztéma szolgáltatásokat, illetőleg a zöldinfrastruktúra elemeinek védelme és fejlesztése kiemelt figyelmet kapjon.

A megyei területfejlesztési terv és koncepció által befolyásolt más tervben, illetve programban érvényesítendő fenntarthatósági és környezeti szempontok:

- A fenntarthatósági kritériumok szempontjainak érvényre juttatása
- A megújuló energiaforrások arányának növelése
- A klímaadaptáció elveinek érvényesítése a tervezésben
- A felszíni és felszín alatti vízkincs (ásványi és termál) fokozott és előrelátó védelme

- A gyógyhelyek és környezetük védelme
- Az ivóvíz biztonság megteremtése és védelme
- A felszín alatti víz és talajszennyeződések felszámolása
- A védett természeti területek, ill. természetmegőrzési területek fokozott védelme, ökoszisztémák és szolgáltatásaik védelme
- Az erdőterületek, a jó minőségű termőföldek területi és minőségi védelme
- A jó levegőkörnyezeti és zajállapot megtartása a nem vagy kevésbé terhelt területeken
- A tájkarakter, tájszerkezet és táji elemek védelme
- Az épített környezet és kulturális örökség értékeinek védelme

6. A TFK ÉS TFP MEGVALÓSÍTÁSA KÖVETKEZTÉBEN VÁRHATÓAN FELLÉPŐ KÖRNYEZETI HATÁSOKRA VONATKOZÓAN MONITOROZÁSI JAVASLATOK

Ugyan a TFK és TFP megvalósítása jellemzően nem direkt módon hat a környezeti elemekre, mégis a várhatóan fellépő környezeti hatásokra tekintettel röviden értékeljük a TFK és TFP-ben szereplő monitorozási javaslatokat, illetőleg egyes esetekben - ahol mérhetőnek lehet ítélni egy-egy intézkedés környezeti hatását és a program nem mutatott rá, de szükségesnek látjuk - ott javaslatokat fogalmazunk meg a monitoring rendszer kialakítására. A fenntarthatósági indikátorok kialakítására, valamint egyéb a program megvalósítása során szükséges intézkedésekre, intézményi kapacitásra, kompetenciákra vonatkozóan jelen SKV tárgya szerinti feladat léptékében nem tudunk egységes módszertani útmutatás hiányában javaslatot tenni.

A megyei területfejlesztési program egyes elemeiben megjelenő monitoring-elemek, az egyes prioritásokhoz, beavatkozásokhoz meghatározott indikátorok figyelembe vételével, alapvetően alkalmasak a programban előirányozottak megvalósítása következtében várhatóan fellépő környezeti hatások nyomon követésére.

A területfejlesztési programban megjelenő monitoring-elemek értékelése:

A Fenntartható környezet prioritás/1.2 intézkedésében: Felszín alatti vizek hasznosítása, monitorizálása – jól kiegészíti az OKKP-ben a szennyezett vizekre kiterjedő monitorizálást, mivel a helyes és mértékletes hasznosítható vízgazdálkodást segíti elő, aminek a nyomon követése és tervezése szintén fontos feladat úgy, hogy adott esetben a vízminőségromlásról kellő időben ad előrejelzést.

Az Élhető vidék – élhető települések prioritás/ 8.2 intézkedésében: A levegőszennyezés és zajterhelés folyamatos nyomon követése, monitoringjának támogatása – a két legfontosabb és jól mérhető, az emberi egészséget alapjaiban meghatározó környezeti elemre kiterjedő monitoring javaslat megfelelően teljesítheti célját. A cél, a konkrét projektfejlesztések környezeti terhelő hatásának kontroll alatt tartása mellett, hogy a megye rendelkezzen széles körű adatbázissal mind a levegőminőségre, mind a zajterheltségi állapotra.

Javaslatok további monitoring-elemekre:

Fenti 1. prioritás/1.2. intézkedés felszín alatti vizek monitoring célja érdekében javasoljuk vizek monitorizálására tervet készíteni és kiterjeszteni azt a felszíni vizekre is. A vízminőségi adatokat célszerűen smart-app megoldásokkal kell közelebb hozni a hatásviselő felekhez, érzékenyítve őket a felelősségvállalás tekintetében.

Fenti 8. prioritás/8.2 intézkedés környezeti levegő és zajterhelés monitoring célja érdekében javasoljuk a megyében található automata mérőállomások számának bővítését, továbbá állandó zajmonitor-hálózat fejlesztését. Az így nyert adatokat korszerű térinformatikai felületeken kell megosztani a hatásviselő lakossággal.

A környezeti zaj kialakulásával összefüggésben az 5. fejezetben az intézkedések között javasolt, a közutak burkolat akusztikai minőségének mérhetőségére vonatkozóan ún. SPB index mérések bevezetését javasoltuk, széles körben, a megye fő- és gyűjtő úthálózati elemein túlmenően a kiszolgáló és lakóutak tekintetében is.

Különösen kiemelten fontos javasolt monitorizálási feladat a természeti értékek folyamatos állapotfelvétele, a biotikai adatbázisok felvétele, kezelése – vagyis a biológiai sokféleség megőrzésének mérhetővé tétele. Ennek keretében megfelelő forrás és szakmai személyzeti állomány biztosítása a természetvédelmi kezelőknek, hogy a növény-, és állattársulások vonatkozó előfordulási és egyéb természetvédelmi jelentőségű tulajdonságukra jellemző adatokat (biotikai adat - pl. faj előfordulási térkép, vegetációtérkép, cönológiai felvétel stb.) továbbra is egységes módon gyűjthessék, tárolják és biztosíthassák a hozzáféréseket-lekérdezéseket.

A beavatkozások között az ÜHG kibocsátás monitorizálása nem jelenik meg önálló szempontként, ezért javasoljuk az emisszió kataszteri felmérésbe nem tartozó szektorok és ágazatok ÜHG kibocsátást csökkentő minden elért hasznos eredményt egységes nyilvántartó rendszerben rögzíteni. A lakosság érzékenyítése érdekében javasolt az elért eredményeket egyszerű mutatókkal mindenki számára közérthetően megjeleníteni és elérhetővé tenni, összevetve az ÜHG csökkentési célértékkel.

7. KÖZÉRTHETŐ ÖSSZEFOGLALÓ

Előzmények

A megyei koncepció javaslattételi munkarészét és területfejlesztési programját a Hajdú-Bihar Megyei Önkormányzati Hivatal munkatársainak segítségével a Geolin Bt. készítette el, a Pénzügyminisztérium Területfejlesztési Tervezési Főosztály szakmai útmutatásának, valamint a rendelkezésre álló európai uniós és hazai fejlesztési dokumentumok és stratégiák figyelembevételével.

A környezeti vizsgálat alapját képező koncepció azzal a céllal készült, hogy kijelölje Hajdú-Bihar megye lehetséges kitörési pontjait, meghatározza azokat a főbb fejlesztési irányokat, amelyre a megye a 2030-ig terjedő időszakban különös hangsúlyt kíván fektetni.

A területfejlesztési stratégiai program olyan középtávú cselekvési terv, amely az adott térség fejlesztési koncepciójában kijelölt célkitűzések és a javasolt fejlesztési stratégia alapján részletesen ismerteti a fejlesztési prioritásokat, meghatározza a prioritások keretében végrehajtandó konkrét beavatkozásokat, esetleg intézkedéseket és áttekinti a megvalósítás keret- és feltételrendszerét. Az operatív program egységes struktúra szerint és olyan részletességgel mutatja be a javasolt intézkedéseket, hogy a leírtak alapján lehetővé váljon az egyes intézkedések megvalósítása.

A koncepcióra és programra vonatkozó közös stratégiai környezeti vizsgálat (SKV) az egyes tervek, illetve programok környezeti vizsgálatáról szóló 2/2005. (I. 11.) Korm. rendelet előírásai szerint készült.

Jelen esetben tehát a vizsgálat tárgya nem egyetlen terv, hanem egy összefüggő terv (konceptió és program) rendszer volt. Figyelembe kellett venni, hogy a területfejlesztési konceptió és a stratégiai, illetőleg operatív programok között vannak olyan kapcsolatok, amelyek a környezeti hatásokat együttesen eredményezik.

Az SKV esetében ki kell emelni, hogy itt konkrét hatótényezők nem azonosíthatók, csak ezek feltételezett típusai, irányai adhatók meg. Ennek következtében az állapotváltozások előrejelzése bizonytalan – nem összevethető például egy-egy beruházás hatásvizsgálatánál elvártakkal. Ennek ellenére azonosíthatóak azok a kritikus tartalmak a programelemeknek, melyek esetleg kedvezőtlen környezeti hatásokkal járhatnak. Utóbbi esetben ezek végrehajtásánál az elővigyázatosság elvére kellett támaszkodni, a tervezési elvárásokra javaslatok voltak választhatók.

A környezetvédelmi célok való megfelelés értékelésénél ebben a fázisban csak az elmozdulás irányát és nagyságrendjét lehetett becsülni. A fenntartható fejlődés szempontjából pedig nem valamilyen határértékrendszernek kellett megfelelni, hanem meghatározott elveknek, prioritásoknak, céloknak.

A vizsgálat legfontosabb megállapításai a fenntarthatóságra és a környezeti elemekre vonatkozóan

A területfejlesztési konceptió jövőképe egy, a természeti környezettel fenntartható módon, de mégis dinamikus fejlődő, a lakosainak jó életminőséget biztosító megyét vizionál, mely kihasználja természeti, társadalmi és gazdasági adottságait.

A stratégiai környezeti vizsgálat alapján megállapíthatóvá vált, hogy a megyei területfejlesztési konceptió és program más releváns tervekkel, illetve programokkal – a 2021-27 időszakra vonatkozó, a megvalósításával összefüggő tervekkel, programokkal, illetőleg stratégiákkal.

A belső koherencián túlmenően a külső konzisztencia ex ante értékelését – a projekt céljainak összevetése a projekt szempontjából releváns nemzetközi, közösségi, országos vagy helyi szinten kitűzött környezet- és természetvédelmi célokkal is megvizsgáltuk, amely alapján megállapítást nyert, hogy a környezetvédelmi célok alapvetően megfelelő hangsúllyal megjelennek, és figyelembe vételre kerülnek a megyei területfejlesztési konceptióban és programban.

A területfejlesztési konceptió és program céljai, illetőleg azon belül a prioritások beavatkozásai keretében megfogalmazott intézkedések részletes vizsgálata alapján megállapíthatóvá vált, hogy azok megfelelő mértékben szolgálják a fejlesztések előirányzása során a környezeti szempontokat is.

A területfejlesztési koncepció és program céljait átszövi a környezeti konfliktusok csökkentésére és a fenttartható fejlesztésekre vonatkozó cél, ezáltal a területfejlesztési program hatására várhatóan bekövetkező új környezeti konfliktusok kialakulásának esélye kicsi.

A kifejezetten környezeti értékeket képviselő prioritások, mint a Fenntartható környezet, Klímaadaptáció a megyében, vagy az Élhető vidék – élhető települések c. prioritások intézkedései közvetlenül vagy közvetve nagymértékben elősegítik a környezeti szempontokat érvényre jutását a további tervezési fázisokban tovább élve.

Lehetséges környezeti kockázatokat jellemzően a gazdaságfejlesztési és az elérhetőségi – közlekedési hálózati fejlesztések egyes beavatkozásai jelenthetnek. Itt egyes úthálózati bővítések és hiányzó hálózati elem kiépítések esetében – az SKV javaslatának figyelmen kívül hagyása esetén - a környezetre káros hatással is számolni lehet.

A további prioritások ugyanakkor kevésbé tekinthetők relevánsnak környezeti szempontokból, mindazonáltal, hogy megfelelően szolgálják a megye stratégiai és operatív területfejlesztési és társadalmi céljait.

Az esetleges káros környezeti hatások elkerülését az egyes tervi elemek, fejlesztések megvalósítása esetében egyedileg lehetséges biztosítani - pl. előzetes vizsgálati dokumentáció vagy környezeti hatásvizsgálat készítése során.

Jelen környezeti vizsgálat a várhatóan fellépő környezetre káros hatások elkerülésére, csökkentésére vonatkozóan javaslatokat az alábbi területekre vonatkozóan állapított meg:

- ipari parkok, ipari és gazdasági-szolgáltató területek, telephelyek infrastrukturális fejlesztése és/vagy területi bővítésével összefüggő beavatkozások intézkedéseire
- szállítmányozási, logisztikai hálózatosodási intézkedésekre
- elérhetőségi – közlekedési hálózati fejlesztésekkel összefüggő beavatkozásokra/intézkedésekre

Országon átterjedő hatás kevés projektelemnél várható. Ilyen a program 4. prioritás: Az elérhetőség fejlesztése Hajdú-Bihar megyében – 4.3: Határon átvívelő közúti kapcsolatok fejlesztése, ill. 4.10: Debrecen és Nagyvárad közötti vasútvonal helyreállítása – a Nagykereki- Ártánd közötti vonal újjáépítése beavatkozása. Ezen esetekben az országhatáron átterjedő környezeti hatások vizsgálatáról szóló, 1991. február 26-án, Espooban (Finnország) aláírt és a 148/1999. (X. 13.) Korm. rendelettel kihirdetett egyezményben foglaltakat kell betartani.

A Stratégiai Környezeti Vizsgálat javaslatainak összegzése

A fenntarthatóságra megfogalmazott javaslatok – egy-egy társadalmi-gazdasági vonatkozásokon túlmenően - szoros kapcsolatban vannak a környezetvédelmi szempontok relevanciájában megfogalmazott javaslatokkal.

A fellépő környezeti hatásokat kompenzáló javaslatok ráépültek, illetőleg kiegészítették a koncepcióban és programban megfogalmazott értékrendet és környezeti szempontokat.

Földtani közeg, felszíni és felszín alatti vizek

A felszíni és felszín alatti vizek védelme (a földtani közeg védelmén át) stratégiai és környezetvédelmi szempontból egyaránt minden program-prioritás összes beavatkozási fejlesztésének tovább tervezése során prioritást kell, hogy élvezzen. Egyúttal a lakossági vízgazdálkodás részévé kell tenni a

szemléletformáláson át a vízzel való takarékoság alapelvét. A szennyvízkezelésnél ugyanakkor a körkörös gazdaságra alapuló módszereket kell előnyben részesíteni.

A mélyföldtani rétegek ásvány- és termál vízkészletei vízminőségének és utánpótlási egyensúlyának megóvása fokozott figyelmet és korlátozó szemléletű gazdálkodást igényel.

A program célrendszerének a katasztrófavédelmi fejlesztési területekkel történő kiegészítése indokolt.

Levegőminőség és zajvédelem

A 3. prioritásban megjelenő, logisztikai központok kialakítása a meglévő ipari parkok területén intézkedés vonatkozásában a közúti közlekedés intenzitásának növekedésével a fő és gyűjtőúthálózati elemek mentén jelentkező többlet zaj- és levegőterhelés elkerülésére javasoljuk, hogy az ilyen célirányú fejlesztések esetében legyen a létesítés feltétele a közúti megközelítés települési lakóutakat és lakóterületeket elkerülő úthálózatának kiépítése is. Ezeket a fejlesztéseket települési és térségi szinteken is javasolt összehangolni, így a kumulálódó környezeti zaj, és levegőterhelések hatását is ki lehet mutatni és kellő időben átgondoltan lehet közúthálózati fejlesztéseket kezdeményezni.

A 4. prioritásban és a 7. prioritásban is megjelenő, a főutak – ill. Debrecen városába bevezető főutak - négsávósítása következtben jelentkező, a kifejezetten erős forgalomgeneráló hatásnak köszönhető számottevő zaj- és levegőterhelés növekedés elkerülése érdekében ezeket a fejlesztéseket a 314/2005. (XII. 25.) Korm. rendelet vizsgálati keretein túlmenően javasoljuk csak az olyan helyeken tovább tervezésre előirányozni, ahol a meglévő közvetlenül, vagy közvetve érintett lakóterületek érdeksérelme és az egészséges emberi élethez kapcsolódó alapjog érintése nélkül megvalósítható a fejlesztés. Az ilyen jellegű fejlesztésekkel szemben az elkerülhetetlen napi ingázás közlekedési igényeinek kielégítésére a kötöttpályás fejlesztéseket, valamint ezzel együtt a város határában a közlekedési módváltást támogató közlekedéshálózati fejlesztések támogatását javasoljuk.

A 4. prioritás további közúthálózati fejlesztései esetében (pl. hiányzó határkapcsolatok létesítése) javasoljuk a körültekintő, környezeti zajszempontokat is megfontoló döntéselőkészítés alapján történő hálózati elem-kiválasztását.

A 7. prioritásban, Debrecen belterületi lakóterületeinek növelése a város keleti peremén c. intézkedés esetében elkerülendő a közlekedési mobilitás indukciója (ami alapvetően adott, mivel itt kevesebb munkahely és iskola található), ezért javasoljuk a jó környezeti levegőminőség és viszonylag csendesebb területek megőrzése céljából a lakóterületek mérsékelt területi fejlesztését, egyúttal a közösségi közlekedés fejlesztését, külön megvizsgálva a kötöttpályás hálózati kapcsolódási lehetőségeket.

A 7. prioritásban az új iparterület vagy ipari park létesítés, ill. ipari park területi bővítés következtében szükségszerű közúti forgalom generálás kedvezőtlen zajterhelési és levegőminőségi hatásait elkerülendő javasoljuk a 3. prioritásban a logisztikai központok esetében tett intézkedési javaslat ezen esetben is történő alkalmazását.

A közlekedési zajterhelés esetében az alábbi javaslatok tehetőek még:

- az útburkolatok esetében legalább az „A” érdességi kategória folyamatos fenntartását tartjuk szükségesnek,
- „csendes aszfalt” alkalmazása – az út kopórétegének megújítása speciális aszfalttal,
- zajárnyékoló falak létesítése a szükséges, de hiányzó helyeken (közút és vasút mentén egyaránt),
- közutakon sebesség csökkentés és annak ellenőrzése a zajvédelmileg indokolt helyeken,

- nagymértékű zajterhelési határérték túllépés esetén - azokon a helyeken, ahol belátás, útátvezetés, emeleti védendő szintek stb. miatt zajárnyékoló fal nem építhető, ott a csendes burkolatok alkalmazása mellett az épületek zajcsökkentést nyílászárócsereével javasoljuk megoldani.

A potenciálisan megnövekvő közúti zajterhelés miatt várható zajkonfliktus okán folyamatos zajmonitoring vizsgálatok végzését javasoljuk a tervezett fejlesztések vagy beépítések megvalósítását követően.

Burkolat minősítési zajvizsgálatok: az „A” burkolat érdességi kategória (vagy ún. csendes aszfalt) folyamatos fenntartása érdekében javasoljuk monitorizálni a városok és települések főbb közlekedési útvonalait ún. SPB index mérésekkel vizsgálva az aszfalt minőségét, a burkolat zajkibocsátási jellemzőit.

Élővilág, zöldfelületi rendszer - tájszerkezet

Alapvetően a 3. és 4. prioritás természeti és táji értékekre nézve potenciális kockázatokat hordozó részcélok fejlesztései miatt javasolt önálló fejlesztési célként megnevezni a programban a természeti erőforrások megóvása, a természeti környezet és a vizek védelme, védett és érzékeny területek megőrzését.

Javasolt és célszerű a zöldinfrastruktúra fejlesztési terveket, illetőleg az ökoszisztéma szolgáltatási és a természetvédelmi helyreállításra is kiterjedő fejlesztéseket térségi szinteken is összehangolni. Az EU Biodiverzitás Stratégiájának ajánlásai szerint törekedni kell a megyei védett természeti területek növelésére.

A tervezett Bihar-Sárréti Natúrpark övezete nyomán javasolt lenne a további natúrparkok kialakításának külön rész cél kitűzést adni.

Klímavédelem

A klímastratégiai tervezés integrációját mind a területfejlesztés, mind a településtervezés folyamatába ágyazott klímastratégiával célszerű megvalósítani – ezt az elvet javasoljuk a tovább tervezési fázisokban hangsúlyosan érvényre juttatni.

A program rész céljai között javasoljuk a klímaadaptáció szerepének erősítését.

Javasoljuk, hogy a rendezési tervek készítése során ezen klímaváltozás szempontjából sérülékeny megyei területek kerüljenek részletes lehatárolásra és egy önálló övezeti megjelöléssel legyenek ellátva.

Épített környezet, kulturális örökség védelme

Az épített környezet értékeinek védelme során fontos a településképvédelem érdekében a tervezett létesítmények vizuális megjelenésének olyan kialakítása, mely a védettség alatt álló területhez vagy objektumhoz illeszkedik (pl. anyaghasználat, szín- és formavilág stb.).

A világörökségi vagy világörökségi pufferterületek érintése/megközelítése esetén a 2011. évi LXXVII. törvény a világörökségről előírásait és a világörökségi vagy világörökség-várományos területek kezelési tervében foglaltakat figyelembe kell venni. A világörökségi vagy világörökségi pufferterületek érintése/megközelítése esetén a világörökségi területtel jelölés hazai eljárásrendjéről, a világörökségi kezelési tervek tartalmi követelményeiről és elkészítésük rendjéről, a gondnokságokról, valamint a világörökségi területen az államot megillető elővásárlási jogról szóló 335/2019. (XII. 23.) Korm. rendelet előírásait kell alkalmazni.

Műemléki jelentőségű területek érintettsége esetén a kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvény 39. §. előírásait kell alkalmazni, továbbá a kulturális örökség védelmével kapcsolatos szabályokról szóló 68/2018. (IV. 9.) Korm. rendelet 57. § (7) bekezdés szerint „biztosítani kell az építészeti, településképi, valamint egyéb környezeti, természeti értékek fenntartható használatát és a hagyományos tájhasználat megőrzését”. Az építési tevékenység során kiemelt figyelmet kell fordítani a védendő objektumok állapotának megőrzésére, valamint olyan műszaki megoldások alkalmazandók, melyek az üzemelés során is a legkevesebb terhelő hatással járnak (pl. rezgés).

A régészeti területek feltárása a beruházások környezetében jelen SKV léptékét meghaladja, ugyanis részletesebb (pl. kataszteri terv szintű) vizsgálatot igényel. Amennyiben a tervezett beavatkozások majdani fejlesztései ténylegesen érintenek régészeti területet, úgy a 2001. évi LXIV. törvény a kulturális örökség védelméről és a kulturális örökség védelmével kapcsolatos szabályokról szóló 68/2018. (IV. 9.) Korm. rendelet alapján kell eljárni, az örökségvédelmi szakhatóság állásfoglalása alapján. Amennyiben régészeti érdekű területen terveznek földmunkával járó beruházást, ide értve az erdőtelepítést, tereprendezést, javasoljuk, hogy a szakmailag szükséges mértékű régészeti terepmunka (terepbejárás, műszeres lelet- és lelőhelyfelderítés, próbafeltárás) segítségével előzetesen vizsgálják meg a területet, vagy kövessék nyomon a beruházást régészeti felügyelet formájában.

Hajdú-Bihar megye környezeti állapota összességében kedvezőnek tekinthető. A mezőgazdasági és ipari tevékenység, illetőleg a közlekedési szektor terhelő hatásait azonban a nem túl magas erdősültség, a gyepek, a víztestek viszonylagosan jó állapota csak részlegesen tudja kompenzálni. A megye terhelhetősége ennek tükrében csak viszonylagosan tekinthető kedvezőnek, amit figyelembe kell venni akár egy esetleges nagyobb léptékű beruházás, iparterület vagy közút fejlesztés esetén, hogy elkerülhető legyen a jelentős vagy meghatározó mértékű negatív környezetterhelési változás.

2021. március 1.